

Arnold Ap's visie

Corrie Ap vertelt over
haar leven met Arnold Ap
aan Frank Hubatka.

Een man is aan het vissen

Schilderijen van Arnold Ap

Ter herinnering aan Arnold Ap no.1 P.M.S. Biak

Fam. Ap anno 2103.

Tienduizenden Papua's Komitee Nationaal Papua demonstreren voor een eerlijk referendum. Nadat Mako Tabuni, vice-voorzitter en 22 NKPБ voormannen zijn vermoord door DENSUS 88 (speciale anti-terrorisme eenheid) en 200 NKPБ leden zijn gevangen genomen, worden alle demonstraties verboden en militair beëindigd via nieuwe wetgeving. In plaats van dialoog de 'militaire oplossing'.

Arnold Ap's visie

Arnold Ap

*Tekeningen door
Dianne Gee
begin jaren '80*

Frank Hubatka

Inhoudsopgave

Voorwoord	5
Inleiding	9
Hoofdstuk 1	13
<i>In memoriam. Arnold C. Ap was een bron van inspiratie voor de Papua's</i>	
Hoofdstuk 2	19
<i>Uw land is mijn land, Uw God is mijn God</i>	
Hoofdstuk 3	21
<i>Corrie Ap vertelt over haar leven met Arnold Ap</i>	
Hoofdstuk 4	37
<i>De strijd van twee vrouwen voor een onafhankelijk West Papua</i>	
Hoofdstuk 5	41
<i>Getuigenissen</i>	
Hoofdstuk 6	53
<i>Reacties in Nederland op de ontijdige dood van Arnold Ap en Eduard Mofu</i>	
Hoofdstuk 7	57
<i>Nieuwe religieuze bewegingen of heilsbewegingen</i>	
Hoofdstuk 8	67
<i>Getuigenis Joop Roemajaauw</i>	
Hoofdstuk 9	74
<i>Papua mythes</i>	
Hoofdstuk 10	80
<i>Analyse van Carmel Budiardjo TAPOL</i>	
Dankwoord	97
Bibliografie	101

..... zijn nu strijdbare mannen geworden.

Voorwoord

Dit boek is geschreven door een goede vriend van mijn vader. Frank Hubatka, oom Frank. Zij hebben elkaar in West Papua leren kennen en werden goede vrienden.

Frank Hubatka keerde terug naar Nederland, maar is mijn vader nooit vergeten.

Door de jaren heen, zijn er diverse stukken geschreven over mijn vader.

Maar niemand heeft ooit gevraagd naar de ervaring van mijn moeder.

Hoe hebben zij elkaar ontmoet? Wat was hij voor een persoon? Wat was zijn levensvisie? Hoe was het om met de vrouw van een vrijheidsstrijder te zijn?

Waarom moesten wij hem achterlaten?

In dit boek zullen de antwoorden komen op die vragen. Mijn moeder, zij moet wel een heel bijzonder en moedig persoon zijn. Over moedig gesproken, zij is mijn vader altijd trouw gebleven en heeft vier zonen in haar eentje grootgebracht. Wij waren toen kwetsbare kinderen, maar zijn nu strijdbare mannen geworden. Ik heb mijn vader nooit mogen leren kennen.

Ik ben daarom erg blij dat oom Frank mijn moeder wil helpen om haar kant van het verhaal op papier te zetten.

Ik weet nu wie mijn vader was en waarvoor hij streed. Zijn dood is mijn motivatie om door te gaan.

Het gedachtegoed van de Mambesak groep leeft voort in het volk van West Papua en zo ook mijn vader.

De strijd gaat door tot de overwinning.

Tenslotte wil ik oom Frank bedanken dat hij mijn vader nooit vergeten is en dat hij hem altijd trouw is gebleven. U bent een echte vriend. In het bijzonder wil ik ook mijn moeder bedanken voor haar moed en trouw aan mijn vader.

Tabea Aski (Shalom)

Oridek Ap

Mozes Mako Tabuni
Jij liep met blote voeten
Jouw baard werd niet geknipt
Je haren waren ongekamd
Je kauwde graag op betelnoten
Je stond op de voorste rij
Wanneer het volk bijeenkwam
Jij was op het toneel, zichtbaar voor allen,
Jij riep REVOLUTIE.

Jouw stem was als de donder
Als het bruisen van de golven
Je raakte de harten van duizenden
De bergen sidderden
De vogels gaven antwoord
De bomen ritselden met hun bladeren
Zij groetten jou en jouw roep om REVOLUTIE.
Jij hebt het volk laten opstaan,
Jouw roep om REVOLUTIE heeft wortels geschoten
Met duizenden heeft jouw volk zich opgericht.

Mozes Mako Tabuni
Jij werd opgejaagd als een wild dier
Jij werd opgedreven als een beest
Jij werd aangeschoten als een misdadiger
Jij werd neergeschoten als een terrorist
Vandaag werd jouw bloed vergoten
Terroristen met bajonetten en wapens
Zij hebben jou gedood
Jouw bloed vloeide over de aarde
Door de handen van meedogenloze onderdrukkers
Ben jij gevallen in de strijd in de frontlinie
Vanwege de waarheid riep jij : REVOLUTIE.
Vandaag ben jij voor altijd heengegaan.

O jullie bergen vol met goud
O eeuwige sneeuw op de toppen van de bergen
O jullie bossen in het uitgestrekte land
O jullie vogels in het ondoordringbare oerwoud
O jullie vissen in de grote zee
Luister naar de stem van onze rouw
Vandaag kwam de leider van de revolutie om.
Mozes Mako Tabuni
Voor altijd is hij van ons heengegaan.

*O bonte vogels in het ondoordringbare bos,
Zing luid het lied van onze rouw.
O paradijsvogels op een eenzame plek,
Vertel het verder: Het bloed van onze broeder, het vloeide.
O grote vis, geef de boodschap van de rouw aan iedereen door.
O kinderen van ons land,
Laat jullie weeklacht luid weerklinken.
Over de zeeën en de continenten moet men het horen.*

*Van het bloed van onze leider van de Revolutie
moet men tot de einden der aarde horen.
Mozes Mako Tabuni,
Je bent voor altijd heengegaan.
Op een gouden blad zij moet je naam worden gegraveerd,
Jouw ziel moet ingeprent in het geweten van jouw volk.
Jouw geest moet de zielen van onze broeders en zusters in beweging brengen,
Zodat ze luid roepen:
REVOLUTIE.*

*Ga in vrede, charismatische leider.
Ga in rust en vrede naast onze God in de hemel.
Moge jouw bloed bij het hart van onze God kloppen
En het opwekken uit zijn slaap.
Mijn laatste groet, mijn laatste omhelzing,
Mijn broeder, Mozes Mako Tabuni*

Waena, 14 juni 2012

Ibrahim Peyon

"De Papua's dreigen van de aardbodem te verdwijnen."

Mako Tabuni werd op klaarlichte dag door de anti-terrorisme eenheid, Densus 88, doodgeschoten. Sinds 2011 zijn 22 leden van het Nationaal Comité West Papua doodgeschoten en honderden leden gevangengenomen en gefolterd. Densus 88 wordt gefinancierd door de V.S., U.K. Australië en Nieuw Zeeland. Het Nationaal Comité West Papua (NKPB) wil op vreedzame wijze ijveren voor een eerlijk referendum voor de toekomst van West Papua. Het zijn geen terroristen, maar in voortdurende militaire operaties waarbij kerk, huizen en scholen in brand worden geschoten wordt de Papuabevolking in Paniai met tienduizenden verjaagd uit hun huizen en komt om van hongersnood en uitputting in de bossen, terwijl Densus 88 op zoek is naar de leiders van NKPB. De militairen worden bijgestaan door mensen die in burger, als motortaxichauffeur en waronghouders Papua's doodschieten.

Het doden van Papua's is niet opgehouden bij Arnold Ap en Eduard Mofu. Door het verhaal van Arnold Ap en Eduard Mofu te vertellen, wil ik laten zien dat het hele Papuavolk bedreigd wordt in haar bestaan.

1959 De eerste noten .....

Mijn klas in Danaweria. Jong en oud willen engels leren.

Als jonge man ben ik in voormalig Nederlands Nieuw Guinea opgeleid tot bestuursambtenaar, met de opdracht om, als tijdelijke gast, de Papua's op te leiden tot zelfstandigheid. Voormalig Nederlands Nieuw Guinea was mandaatgebied van de Verenigde Naties. Jaarlijks werd in een dik boek gerapporteerd aan de Verenigde Naties over de ontwikkelingen in voormalig Nederlands Nieuw Guinea. De installatie van de Nieuw Guinea Raad, van Streekraden, dit alles gebeurde in overeenstemming met het beleid van de Nederlandse regering om het Papuavolk op te leiden tot zelfstandigheid.

Het werd mij geleidelijk aan duidelijk dat deze belofte niet kon worden waargemaakt. Dat kwam, omdat wij kopieën van kranten ontvingen, waarin de stemming en de steun van Nederland aan Nieuw Guinea werd weergegeven. Op 30 April 1961 vond er een receptie plaats om Koninginnedag te vieren. Terwijl mijn baas, Hoofd Plaatselijk Bestuur, de dorpschoufden hun onderscheidingen opspeldde, werd hem het bericht ingefluisterd dat Indonesische parachutisten waren gedropt nabij Mamboeniboeni. Ik werkte toen in Fak Fak en als tijdelijk districtshouf in Kokas. In samenwerking met de Nederlandse mariniers en Papuagidsen werden de Indonesische infiltranten opgespoord en gevangengenomen. In Fak Fak moest ik de parachutisten die zich hadden overgegeven een verhoor afnemen en een besluit geven dat zij als ongewenste vreemdelingen op grond van artikel 5 van het Wetboek van Strafrecht, in hechtenis werden genomen.

Toen ik ook de Nederlandse vrouwen en kinderen moest helpen evacueren, was het wel duidelijk dat er een einde zou komen aan de Nederlandse aanwezigheid in Nieuw Guinea.

Ik heb toen Engelse les gegeven aan de Papuabevolking, jong en oud. Ik werd dan met een prauw afgehaald en naar de overkant van de baai gebracht waar de dorpingen op mij wachtten in een school. Het dorpschouf gebruikte een grote huls van een oude bom als gong om mijn komst aan te kondigen.

De overdracht op 15 augustus 1962, maakte ik in Kaimana mee. Ik heb toen getekend voor de UNTEA, het tijdelijke bestuursorgaan van de Verenigde Naties, dat gedurende een half jaar de vreedzame overdracht aan Indonesië zou begeleiden.

In New York was het "New York Agreement" gesloten tussen Nederland en Indonesië, zonder dat de Papua's hier iets in te zeggen hadden gehad. Volgens deze overeenkomst zou er een geleidelijke overdracht via een tijdelijk Bestuur van de Verenigde Naties plaatsvinden (UNTEA), waarna in 1969 een "Act of Free Choice", zou worden gehouden, waarbij de Papuabevolking zich zou kunnen uitspreken voor of tegen aansluiting bij Indonesië.

Helaas is deze zogenaamde "Act of Free Choice", onder toezicht van de Verenigde Naties, volledig door Indonesië georkestreerd en gecorrumpeerd. Er werden 1025 Papua kiesmannen aangewezen, die drie weken in een militair garnizoen opgesloten zaten, waar zij werden geïndoc-trineerd om voor aansluiting bij Indonesië te stemmen.

Professor Droogleever heeft in een boek van 850 pagina's "West Papua, Een daad van vrije keuze", deze frauduleuze "Act of Free Choice", grondig gedocumenteerd. Nederland had zich volgens "Het New York Agreement" verplicht om toe te zien op een eerlijk verloop van de "Act of Free Choice". In een geheim Akkoord van Rome tussen Minister Luns van Buitenlandse Zaken en zijn Indonesische collega Malik is overeengekomen dat Nederland zich in 1969 afzijdig zou houden.

Tot op de dag van vandaag werkt dit diplomatieke beleid nog steeds door. Middenin de Koude Oorlog had President Kennedy geen behoefte aan een militair conflict in de Pacific. Om President Soekarno in het westerse kamp te vriend te houden, werd Nieuw Guinea overgedragen. Prins Bernard is nog achter de rug van minister Luns om, bij President Kennedy op bezoek geweest om namens het zakenleven voor overdracht te pleiten. Het Nederlandse zakenleven had een multinationale mijnbouwmaatschappij nodig om te kunnen investeren in de exploitatie van koper en nikkel mijnen in het Carstenszgebergte. Wat toen nog niet bekend was, is het feit dat de Russen al Indonesië militair te hulp waren geschoten. Een Russische onderzeeër was reeds op weg naar Manokwari om het fregat de Hms Evertsen te torpederen. Militair was Nederland in staat om Nieuw Guinea te verdedigen, maar tegen de Russen was het veel moeilijker geweest. Zo kwam het “New York Agreement” precies op tijd om een oorlog in de Pacific te voorkomen.

De Papuavlag en het Papua volkslied.

Op 1 december 1961 werd ik in alle vroegte door een Papua functionaris uit mijn bed gehaald om te helpen bij de plechtigheid van het hijsen van de Papuavlag die in Vlaardingen in een fabriek in productie was genomen. In het voormalige Hollandia, was in een bijzondere zitting van de Nieuw Guinea Raad, de Papuavlag als nationaal symbool aanvaard, tezamen met het door ds Isaack Samuel Kyne gecomponeerde volkslied “Hai tanahku Papua”.

Een zwerfhond lichtte net voor dat plechtige moment zijn pootje bij de vlaggenstok. Het was mijn taak om die hond te verjagen en te zorgen dat de plechtigheid ordelijk verliep. Na afloop vroeg een oudere Papua mij bedachtzaam. “Wij hebben nu wel een vlag en een volkslied, maar we hebben nog geen zelfstandigheid. Hoe moet dat nu verder?”

In de euforie van die vlaghijsing en het zingen van het nieuwe volkslied was er toch steeds de dreiging van het grote buurland Indonesië. Op zeker moment werd een Indonesisch militair vaartuig dat wilde aanmeren in de Etna-baai om infiltranten aan land te zetten, door een Nederlands fregat onderschept en, omdat het zich niet wilde overgeven, tot zinken gebracht. Veel opvarenden werden gered, maar er vielen ook doden.

Ik kon toen niet bevroeden dat het hijsen van de Papuavlag en het zingen van het Papua volkslied door de jaren heen, zoveel Papua slachtoffers zou maken.

1 december 1961 is door de jaren heen veel gaan betekenen voor de Papua's. Het was voor hen het begin van een besluit, democratisch genomen door de Nieuw Guinea Raad die zij zelf hadden gekozen. Het begin van "Nation building", het begin van een democratische natie.

Met een patrouilleboot vanuit Kaimana heb ik na 15 augustus 1962, Indonesische infiltranten uit de Argoenibaai opgehaald. De Papuabevolking kwam klagen dat zij hun tuinen niet konden bewerken, door de aanwezigheid van de Indonesische militairen. Ik bracht twee zakken rijst naar de Papuabevolking en had een ontmoeting met majoor Untung, Commandant van de Indonesische parachutisten. Ik zei tegen hem : "Deze rijst is voor de Papuabevolking en niet voor U". Hij antwoordde mij : "Hoe zouden deze mensen niet te eten hebben, en wij wel?" Majoor Untung was voor de Indonesische militairen de held van Kaimana. Later in 1965 zag ik in een Nederlandse courant een foto van hem, geboeid, betrokken bij de coup van 1965, beschuldigd van communisme.

Het was een troebele situatie. De Papua politie-agenten waren ontevreden met de overdracht en schoten met hun geweren in de lucht. Gelukkig was er geen alcohol meer voorhanden. De Nederlandse mariniers dronken voor hun vertrek uit Kaimana, de hele voorraad bierflessen leeg.

Inmiddels was er een Pakistaans garnizoen gearriveerd, in dienst van de UNTEA. De Pakistaanse Kapitein waarschuwde mij dat zijn mensen zich aan de Amboneze meisjes zouden kunnen vergrijpen, wanneer zij zich te vrij gedroegen. Ik vroeg aan de Amboneze voorganger pendeta Watimena om de meisjes zoveel mogelijk binnen te houden.

Er kwam een K.P.M.schip voorbijgevaren, afgeladen met Keiezen en Ambonezen uit Merauke. De mensen in Kaimana wilden ook vluchten. Ik bond hen op het hart om te blijven. Ik wees hen foto's van Papua's uit de krant, die in de Nederlandse Willem de Zwijger kazerne zaten te kleumen in de strenge winter van 1962 op 1963. Ik vertelde hen dat er in Nederland geen klapperbomen waren en geen bananenstruiken.

Een bosopziener, de heer Kellner, was heel geëmotioneerd. "Wij zijn verkocht als één ons koekjes", riep hij. Ik was met hem mee geweest om varkens te jagen, kwam terug in Kaimana met een varken aan een stok tussen ons in en beschouwde hem als vriend. Nu spuugde hij op de grond, boos op alle Nederlanders. "Ik heb een broer in het Indonesische leger", riep hij dreigend. Iemand trok mij weg. Ik had nog geluk dat ik een Tsjechische achternaam had.

Een Indonesische luitenant stond gewapend op de aanlegsteiger. De Nederlandse commandant wilde hem niet toelaten in Kaimana. Het werd ruzie. Ik nodigde de beide heren in het Onderafdelingskantoor uit en wist de zaak te sussen.

Voor mijn afscheid in Kaimana heb ik pater Kemp, majoor Untung en nog vele anderen uitgenodigd voor een soort vredesfeest.

Het laatste gedeelte van de UNTEA periode heb ik in de Asmat doorgebracht voor de logistieke begeleiding van een cholera-epidemie. Er was een team van Papua verplegers in de dorpen gesitueerd. De mensen die cholera kregen, verloren heel veel vocht en moesten een infuus hebben om niet uit te drogen. Ik heb toen nog een doorsteek gemaakt met een klein patrouillevaartuig, de Waipaga, van Pirimapoen naar Kokonao in de Mimika. Een

Papua-politieagent moest daar zijn bruid ophalen. Toen ons voedsel opraaakte, ruilden wij voor tabak, sago en sagowormen, tembelo.

We maakten dezelfde tocht als de jonge Rockefeller, die helaas de pech had schipbreuk te lijden in de monding van de Eilandenrivier. Hij bond een leeg benzineblik om zijn borst en zwom naar de kust. Hij kwam juist bij een dorp aan, dat nog niet onder Bestuur was gebracht en waartegen een strafexpeditie had plaatsgevonden door het Bestuur. De bewoners die aangevallen waren door een ander dorp dat zich had teruggetrokken bovenstrooms, stonden op de kust. In plaats van contact te maken, werd er op de bevolking gericht vuur gegeven door het Bestuur. Nu spoelde daar juist Rockefeller later aan als een door de Goden gezonden gelijkmaker. Uit angst voor nog meer represailles heeft de bevolking nooit verteld wat er precies gebeurd is.

Toen ik voor de tweede keer als antropoloog in dienst van de Zending naar West Papua ben gegaan, samen met mijn vrouw en kinderen, kregen wij de mogelijkheid om door Indonesië te reizen. Samen met de studenten van de Theologische Hogeschool in West Papua, bezochten wij dorpen, ziekenhuizen en gevangenissen. In de weekenden kregen wij vaak bezoek van politieke Papuagevangenen.

Gaandeweg is mij duidelijk geworden dat de Papua's groot onrecht wordt aangedaan. Voor hun gerechtvaardigde eisen is geen ruimte. Het Papuavolk dreigt van de aardbodem te verdwijnen. Het ombrengen van Arnold Ap en Eduard Mofu heeft een spoor in mijn leven getrokken. In Nederland heb ik na ommekomst theologie gestudeerd en mij samen met ds Ori Hokojoku voor het pastoraat onder de Papua's in Nederland ingezet. In opdracht van de werkgroep pluriforme samenleving heb ik een rapport geschreven. "Papua's in ballingschap". Er is toen een Stichting opgericht COPAN, met als doelstelling pastorale zorg voor de Papua's en hun lotgenoten in Nederland en elders ter wereld.

Tot op de dag van vandaag ben ik actief bij het lot van de Papua's betrokken.

Uit een studie van "Yale University" blijkt dat in West Papua genocide plaatsvindt. Uit andere publicaties werd dit reeds geanalyseerd. "West Papua, the obliteration of a people", TAPOL, Carmel Budiardjo en Liem Soei Liong. "Indonesia's secret war", Robin Osborne.

Het volk van West Papua is bezig van de aarde te verdwijnen, nu reeds een minderheid in eigen land met 800.000 Papua's tegenover 1 miljoen transmigranten.

Op toernee in Noord Biak. Ds Jesaja Wamafma met hemd van Golkar, rechts van hem ds Jan Rumbrar.

Ik was de eerste nederlander sinds 20 jaar die daar kwam, en werd zo door de bevolking gezien als een "konoor", de bringer van een goede tijd.

Hoofdstuk 1

In Memoriam

Het artikel “In Memoriam Arnold C. Ap” van mijn hand, werd in het dagblad “TROUW” en in het tijdschrift “VANDAAR” gepubliceerd in 1984.

The sound of the sea-shells.

The man is in the darkness fishing along the coast

So the woman keeps watching and waiting at home

But later he noticed the sound of the sea-shells

Meaning the sound of the sea-shells on the net after fishing

Rushing home, the sea-level is rising

Oh.....soon you'll see the smoke and you'll smell the fish

It's the sound of the sea-shells.....sound of the sea-shells.

Arnold Clemens Ap.

Arnold C. Ap was een bron van inspiratie voor de Papua's

In Memoriam Arnold. C. Ap

Dit is het verhaal dat ik niet had willen schrijven, althans niet als een In Memoriam over Arnold Ap. Steeds komen er telefoons over Arnold binnen. “Zulke mensen kunnen we niet missen”, wordt er dan gezegd.

Wie was Arnold Ap?

Ik wil hem beschrijven, zoals wij hem hebben leren kennen en zoals wij met hem en zijn vrouw Corrie zijn bevriend geraakt. En dan denk ik aan Corrie Ap die nu met hun beider kinderen in een vluchtelingenkamp in Papua New Guinea verblijft. Een vrouw met een grote geestkracht. Als hoofd van een medisch team, had zij een volledige baan, naast de baan die een huishouden vormt. Een smalle tengere verschijning. Pas kregen Arnold en Corrie hun derde kind. En nu, zwanger van hun vierde kind, staat zij er alleen voor en zal hun beider idealen moeten gaan verwezen-lijken.

Wij kwamen kersvers in Abepura aan en maakten een feestelijke receptie mee op de Paradijsvogel Universiteit, de Uncen. Ranke Indonesische dames in sarongs en trippelend op hoge hakjes, Javaanse dansen. Alles heel beschaafd en smaakvol. Toen maakten wij kennis met Arnold Ap. Die zei tegen ons “Waarom wordt hier niets van eigen bodem getoond? Het is toch onze Uni-

Corrie Ap/Bukorpioper met haar zonen Oridek rechts, Mambri, links, Erisam, midden en Mansorak op haar arm in vluchtelingenkamp "Black Wara", Vanimo.

versiteit? Zij staat toch in ons land?” Zelf heeft Arnold Ap in de jaren dat wij hem van nabij meemaakten, daarin verandering gebracht.

Het cultureel ontwaken, de erkenning van de eigen Papua cultuur, hij was de grote stimulerende kracht. Hij was musicus, schilder, dichter zanger, cultureel antropoloog. Als directeur van het museum “Loka Budaya”, maakte hij van het museum de plek waar de mensen zich bewust werden van de schatten van hun eigen cultuur en hun menselijke waardigheid als cultuurdragers.

Het cultureel ontwaken.

Hij was de leider van de zang- en dansgroep “Mambesak”, het Biakse woord voor Paradijsvogel, die met traditionele en moderne instrumenten zoals gitaar, bas en ukelele, een nieuw, maar authentiek geluid produceerde. Hij trok door het hele land om oude liederen te registreren en deze opnieuw bewerkt met “Mambesak”, ten gehore te brengen.

Ik herinner me dat we samen naar het dorp Tabla Nusu trokken. In het dorp aangekomen, gingen wij zitten bij het huis van de dorpsonderwijzer en daar noteerde Arnold uit de mond van lokale bewoners een prachtige melodie.

Iedere zondagmiddag mochten er groepen optreden op het plein voor het museum. Studenten van de Uncen en schoolkinderen met zelf ingestudeerde dansen, die vaak wekenlang hadden geoefend. Ik herinner me een jonge student uit het diepe zuiden, een Marind-Anim, die voor het eerst de moed bijeenraapte om schoorvoetend, gehuld in een grasrokje schuifelende danspassen te laten zien, aangevuurd door Arnold Ap. En zo wist hij overal jonge en oude mensen te bezielen.

Zo bezochten Arnold Ap en ik eens een oude evangelist, Laurens Mano, die de eerste onderwijzer was in Tobati en Enggros, dorpen in de Jotefa-baai, die de hele avond voor ons heeft gezongen en getrommeld op zijn tifa.

Huwelijksceremonies, oersaaie plechtigheden, waar de bruid in obligaat wit gekleed ging met een sluier, terwijl zij ook haar gezicht had geblanket, terwijl de bruidegom in pak met witte handschoenen aan haar zijde zat, werden nu vrolijke gebeurtenissen, waarbij bruid en bruidegom met paradijsvogelveren versierd en inheemse kledij getooid waren.

De bruidgevende en bruidnemende vertegenwoordigers van beide families moesten op een mat een vredespijp roken en de zin van dit gebruik werd door Arnold Ap uitvoerig toegelicht. Op huwelijksfeesten, op verjaardagen, steeds was “Mambesak” van de partij.

Toen vond het culturele festival plaats in Jakarta. De dansen van de hele Indonesische archipel zijn voldoende bekend en voor niemand meer een opzienbarende gebeurtenis. Plotseling plantten Papuadansers daar een bispaal midden op het podium en voerden er met wit en oranje beschilderde strepen beschilderde lijven een bezielde Asmat dans uit. Deze dans symboliseert de saamhorigheid van partijen die vroeger streden en zich nu aansluiten bij de dans, die wordt gevolgd door een gemeenschappelijk maal. De dode en de levende voormalige vijanden, allen worden van tevoren vanaf de bispaal opgeroepen om deel te nemen aan deze dans.

Het publiek was laaiend enthousiast. Dit was nieuw en nog nooit vertoond. De jury kende hen de eerste prijs toe. De editie van “Sinar Harapan” het dagblad van Indonesië bestemd voor Jayapura, waarin dit verhaal stond, werd evenwel door de Indonesische autoriteiten uit de handel genomen.

Mambesak maakt muziek op de eerste verjaardag van Merel.
Ds Herman Awom links, Sem Kapisa, Arnold Ap, rechts, Demmy Koerni.

Inspiratie voor de Kerk.

De “Dies Natalis” van de Theologische Hogeschool werd gevierd in de kerk met een optreden van “Mambesak.” Zij lieten een prachtig zang en dansuitvoering zien “Fa Nanggi”. Zij brachten een offer aan het Opperwezen en deelden zoete aardappelen en tussen de gloeiende stenen toebereid vlees “Barapen”, een voorloper van het christelijk Avondmaal. De Javaanse Gouverneur was als eregast aanwezig.

Arnold Ap bracht de liederen van eigen bodem ten gehore in de kerk waar officieel alleen de liedbundel van dominee Isaac Semuel Kyne met Psalmen en Gezangen en Nederlandse melodieën werd gezongen. Zo gaf hij een impuls aan de kerk op een moment waarop de jeugd zich teleurgesteld van de kerk begon af te keren. De oudere generatie, die met de komst van de Zending de oude liederen had afgezworen, stond wat ambivalent tegenover de inspanningen van de jongere generatie om deze liederen weer op te delven en opnieuw ten gehore te brengen. Voor de oudere mensen kleeftde aan sommige liederen veel bloed van vroeger gevoerde stammenoorlogen. De jongere generatie had deze associatie niet. Toch vertelde een oude man mij op het eiland Biak : “Toen we de oude liederen in de kerk hoorden, met nieuwe teksten, liepen de tranen ons over de wangen. Dat greep ons pas in het hart”.

Zo zal Arnold Ap voortleven in de harten van de mensen. Een beminnelijk bescheiden, fier en waardig mens : “Een man des vredes. ‘ASKI’ was zijn devies, het Biakse woord voor ‘SHALOM’. Vrede en Gerechtigheid.” Hij richtte de mensen op, gaf aan hen, hun zelfrespect terug en was met zijn inspanningen de eigen cultuur niet verloren te laten gaan, maar nieuw leven in te blazen, voor volk en Kerk een bron van inspiratie.

In hem eert het Papuase volk een strijder voor culturele identiteit, een dichter, iemand die met muziek de mensen bij elkaar en tot zichzelf bracht, bewust van hun afkomst en van hun Schep-per. Hij maakte van de geschiedenis van de Papua's, die teveel als heidendom was afgezworen, cultuur, de eigen wortels, waar de Papua's trots op mogen zijn.

Nu hij er niet meer is, blijven wij verweesd achter.

Arrestatie en dood van Arnold Ap.

Hij werd in november van 1983 tezamen met nog een twintigtal notabelen gevangen genomen door het Indonesische leger. Omdat hij niets had misdreven, werd hij op een gegeven moment weer vrijgelaten. Maar zijn dossier was nog niet gesloten en hij werd door een nieuwe militaire bevelhebber opnieuw gearresteerd. Op 22 april van het jaar 1984 was hij verdwenen en op 26 april werd hij in het militaire hospitaal Aryoko in Jayapura dood aangetroffen met vier bajonet-steken in zijn borst en lendenen. Op zijn begrafenis hebben velen lucht gegeven aan hun gevoelens van onmacht, vertwijfeling en woede.

De avond voorafgaand aan zijn arrestatie had hij nog een uitvoering verzorgd voor een gezelschap hoge Indonesiërs. Nadat hij gesouffleerd was, dat dit een mooi gebaar zou zijn, bood hij de echtgenote van generaal Benny Murdani, zijn hoofdtooi aan.

Arnold wist wat hem te wachten stond. Bij zijn laatste bezoek aan Duitsland zei hij tegen vrienden: "Ik weet dat zij op mij loeren". Toch ging hij weer terug, strijdend voor een goede zaak.

Eens kwam er een bericht binnen, hoe het Indonesische leger mensen had gedood in het achterland van Sarimi. Ik herinner mij zijn verontwaardiging. Nu is hijzelf slachtoffer geworden van het leger.

Nu is hij dood en de vocalist van "Mambesak", oprichter van het "Theater Kristen Jayapura", Demi Koerni, zit in een vluchtelingenkamp in Papua New Guinea, tezamen met 9000 vluchtelingen, die zo aan de terreur van het leger proberen te ontsnappen.

Ten tijde van het bekend worden van de dood van Arnold Ap, spoelden er nog enkele lichamen van Papua's aan uit zee. Een van hen was Eduard Mofu, assistent-docent, aan de Uncen. Hij was de "Napiem", volle neef van moeders kant, van Arnold Ap. De "Napiem" is in de Biakse Papuacultuur nog dichterbij dan een eigen broer. Zo moest Eduard Mofu, zijn volle neef, Arnold Ap terzijde staan en dit met zijn eigen leven bekopen. De vader van Eduard, Baldus Mofu, werd op Biak in gevangenschap doorgemarteld. Wat een lijden voor de nabestaanden. De rij van namen van Papua's die doorgemarteld zijn, wordt steeds langer. Binnen Indonesië zelf, wordt de kritiek op de schendingen van de mensenrechten in West Papua ook steeds meer geuit.

Wat kan Nederland, wat kunnen wij doen?

Na de constatering, dat de Nederlandse regering de Papua's zelfstandigheid heeft beloofd, terwijl zij nu via een frauduleuze "Act of Free Choice" bij Indonesië zijn ingelijfd, moeten wij niet in dit schuldgevoel blijven steken, maar solidair zijn met de onderdrukte Papua's.

Nederland heeft invloed op de Indonesische regering via de handelsbetrekkingen en de commissie van ontwikkelingssamenwerking waarvan Nederland voorzitter is. Mensenrechten, volkenrechten, dienen een moreel criterium te zijn bij deze handelsbetrekkingen. Het verleden heeft bewezen dat door de druk van mensenrechten-organisaties en een goed beleid van de toenmalige

minister van Ontwikkelingssamenwerking, tienduizenden politieke gevangenen in Indonesië zijn vrijgelaten.

Laten we druk uitoefenen op onze volksvertegenwoordigers en regeerders om de mensenrechten en volkenrechten steeds weer ter sprake te brengen.

Het vluchtelingenprobleem.

Corrie Ap, de weduwe van Arnold Ap, Demi Koerni en zijn vrouw Johanna, drs Thom Ireeuw en zijn vrouw Atta, tezamen met 9000 vluchtelingen, leven nu in Papua New Guinea onder de dreiging dat zij zullen worden teruggestuurd naar Indonesië, waar de elite regimenten Kopasandha en Hassanudin hen opwachten.

Het bestaan, overleven van de Papua's staat op het spel.

Met de moord op Arnold Ap en Eduard Mofu en alle andere Papua's is het klemmende probleem dat een heel volk om zeep gebracht wordt, weer in al zijn gruwelijkheid aan de orde gesteld.

Ik denk dat wij de nagedachtenis van Arnold Ap en Eduard Mofu het beste eren, door te helpen strijden tegen die krachten die erop uit zijn het Papuavolk en zijn cultuur uit te wissen. Wij moeten helpen de positieve krachten in Indonesië te mobiliseren, zodat de Papua's niet worden gemarginaliseerd als de Indianen van Indonesië.

Eduard Mofu (1980), was de 'napirem'; volle neef van moeders kant van Arnold Ap. Die band is nog sterker dan de band tussen broers. Daarom mocht Eduard niet vluchten, maar moest hij Arnold steunen, wat hij met zijn leven moest bekopen.

De weduwe, met haar dochter, van vrijheidsstrijder Marthen Prawar.

Hoofdstuk 2

Uw land is mijn land, Uw God is mijn God

Opgedragen aan de heren Joël Voordewind (Christen Unie), Cees van der Staay (Staatkundig Gereformeerde Partij), Harry van Bommel (Socialistische Partij), die een kamerbrede motie hebben gelanceerd in de Tweede Kamer ter bescherming van de Papua's en tegen levering van 100 Leopard-tanks aan Indonesië zijn.

5 April 2012 Nieuwspoort, Den Haag

Benny Wenda, Free West Papua Campaign, spreker op de conferentie in Nieuwspoort, New Guinea Council, First Step. 51 jaren geleden werd de Nieuw Guinea Raad opgericht, een eerste stap op weg naar een democratische staat volgens wijlen Koningin Juliana.

Op die dag vond een conferentie plaats, "New Guinea Council, First Step", om de installatie van de Nieuw Guinea Raad op 5 April 1961 te herdenken. Als eregast was Benny Wenda aanwezig, Papuavluchteling, woonachtig in de UK. Hij lanceerde de "Free West Papua Campaign". Het is zijn missie om in parlementen over de hele wereld de beloften van onafhankelijkheid voor het Papuavolk aan de orde te stellen.

Vanuit de Nederlandse politiek waren aanwezig, Joël Voordewind en Cees van der Staay. Joël Voordewind citeerde uit het boek Ruth: 'Uw land is mijn land, Uw God is mijn God', om de geschiedkundige verbondenheid tussen Nederland en West Papua weer te geven.

'First Step' verwijst naar de redevoering van wijlen koningin Juliana, die de installatie van de Nieuw Guinea Raad van West Papua in Hollandia op 5 april 1961, de eerste stap naar zelfstandigheid noemde.

Als tweede eregast was aanwezig Mrs. Jennifer Robinson van Internationale Juristen voor Vrij Papua. Zij noemde in haar toespraak de Nederlandse belofte van zelfstandigheid voor de Papua's, "A Sacred Trust", een Heilige Overeenkomst. De Indonesische aanwezigheid in West Papua noemde zij illegaal.

Deze conferentie bracht in West Papua tienduizenden Papua's op de been in manifestaties, georganiseerd door het Nationaal Comité West Papua.

Deze conferentie bracht in West Papua tienduizenden Papua's op de been in manifestaties, georganiseerd door het Nationaal Comité West Papua.

Het uitwissen van het Papuavolk

Arnold Ap's weduwe, Corrie Ap vertelt in dit boek haar aangrijpende verhaal.

Door de lotgevallen te volgen van Arnold Ap, een gerespecteerd en geliefd persoon, beginnen wij het lijden van een heel volk te begrijpen.

De vraag die hier gesteld wordt is, "Hoe legitiem is een regering die niet in staat is om te zorgen voor een schild om de Papuabevolking te beschermen. Integendeel, in plaats van de Papua's te beschermen, zoekt de Indonesische regering steeds militaire oplossingen voor de vele vreedzame manifestaties van de Papua's."

De Papua's blijven toeschouwers, terwijl het Indonesische leger vele economische activiteiten controleert. Amerika, Engeland, Australië en Nieuw Zeeland financieren de anti- terrorisme eenheid Densus 88, het moordcommando, dat voortdurend bezig is de Papuabevolking te terroriseren en hun leiders te doden. De grote mogendheden hebben enorme economische belangen via de winning van delfstoffen in West Papua : gas, koper, nikkel, olie en hout.

Het Indonesische leger zorgt voor protectie van de internationale mijnbouwgigant Freeport Mc-Moran. In ruil daarvoor ontvangen zij 'lunch money', geld voor het middageten, twaalf miljoen dollar van de mijnbouwgigant. De lokale bevolking wordt van haar voorvaderlijke gronden verdreven, terwijl de hele Indonesische economie drijft op die inkomsten.

Arnold Ap als "Nationbuilder"

De nagedachtenis aan Arnold Ap en Eduard Mofu leeft nog steeds. Op de 24^e januari 2011 organiseerden de Evangelisch Christelijke kerk in Papualand en het Diocees van de Rooms katholieke kerk samen met de Baptisten en de KINGMI kerken een lange mars door Jayapura. Het motto van de lange mars was geciteerd uit de Bijbel, Galaten hoofdstuk 4 vers 16: **"Ben ik nu je vijand geworden, omdat ik je de waarheid vertel?"**

De lange mars verliep vreedzaam en was goed georganiseerd. Van iedere gemeente deden 200 leden mee totdat duizenden kerkleden op de straten liepen. Er werden geen nationale symbolen gebruikt. Iedereen bleef stil. Op één van de spandoeken die meegevoerd werden, stond geschreven: **"Waarom doden jullie Arnold Ap?"**

Dit was heel emotioneel voor Arnold Ap's familie. Hij vormt nog steeds een bron van inspiratie voor de jongere generatie Papua's. Arnold Ap is nu tezamen met duizenden andere Papua's die zijn gedood, de "Memoria Passionis", de lijdensgeschiedenis van het Papuavolk geworden.

Grace Roembiak, strijdbaar, demonstreren in Den Haag, Parijs, Hannover, Montreal etc...

Inaria Kaïsiepo met Carmel Budiardjo, **Tapol**, schrijfster van het boek; "West Papua,, de vernietiging van een volk."

Leonie Tanggahma, Elsham Europa met Dr John Otto Ondowame.

Hoofdstuk 3 (Noot F.H.)

Arnold Ap en Mozes Weror organiseerde in 1969 een demonstratie voor het huis van V.N.veregenwoordiger Ortis Sanz. Zij wijzen integratie met Indonesië af en eisen volledig onafhankelijkheid. Zie getuigenis Thom Ireeuw. Arnold Ap belandde in de gevangenis met Mozes Weror, die later vluchtte naar Papua New Guinea.

Hoofdstuk 3

Het leven van Arnold Ap

Het leven van Arnold Ap is een romantische liefdesgeschiedenis, beginnend in de gevangenis, en eindigend in de gevangenis. Corrie Ap - Bukorpioper heeft mij de opdracht gegeven een boek te schrijven over Arnold Ap's leven en zijn visie. Haar gesproken verhaal vormt het hart van dit boek, aangevuld met getuigenissen van vrienden en mijn eigen verhaal.

Midden zeventiger jaren verhuisde ik met mijn gezin naar West Papua om les te geven op de theologische hogeschool I.S. Kyne. Mijn eerste ontmoeting met Arnold Ap was op de Paradijsvogel universiteit. Er werden Javaanse dansen ten tonele gevoerd. Arnold Ap maakte zich kwaad en zei tegen mij: "Hier moeten Papua's dansen!" Dit was het begin van onze vriendschap met Arnold en Corrie Ap.

Arnold Ap was antropoloog. Hij had bijzonder gevoel voor humor en vertelde verhalen en grappen tijdens zijn radio uitzendingen op Radio Jayapura. Om zijn inspanningen te eren, voeg ik een paar Papua mythes toe aan dit boek. Deze mythes vertegenwoordigen de mondelinge traditie van het Papuavolk, waarin veel gelijkenis voorkomt met het Oude Testament.

Arnold Ap overhandigde mij later diverse documenten die handelden over heilsbewegingen, die ik doorgaf aan Amnesty International en TAPOL. Om die reden, als een eerbetoon aan Arnold Ap, voeg ik informatie toe over heilsbewegingen en de pastorale taak van de kerken naar hun kerkleden toe, die betrokken zijn in deze heilsbewegingen.

Mevrouw Carmel Budiardjo van TAPOL, oprichtster van een organisatie van ex politieke gevangenen in Indonesië, gaf mij toestemming om uit haar boek te citeren, "West Papua, het Vernietigen van een Volk", waarin zij een analyse geeft van de betrokkenheid van het Indonesische leger bij het doden van Arnold Ap en Eduard Mofu.

Corrie Ap vertelt over haar leven met Arnold Ap

"Dit wordt het boek over Arnold Ap. Arnold Ap en Eduard Mofu zijn 29 jaar geleden overleden. Arnold zorgde niet alleen voor de belangen van zijn eigen clan, stam, keret, maar hij had de belangen op het oog van de gehele Papuabevolking. Daarom moeten zijn activiteiten worden vastgelegd. Niet alleen rond Mambesak, maar wat heeft hij gedurende zijn leven gedaan? Wie was Arnold Ap en wat was zijn visie ten aanzien van het Papuavolk? Nu ik nog leef is het mijn plicht om dit te vertellen aan mijn kinderen. Niet alleen aan hen, maar ook aan het Papuavolk, in de eerste plaats aan de jongere generatie, zodat ze begrijpen wie Arnold Ap geweest is. Nu is de tijd rijp om een boek over Arnold Ap en zijn visie voor het Papuavolk te schrijven.

Mijn eerste ontmoeting met Arnold Ap

Ik werkte als vroedvrouw in de kliniek in Sentani voor Moeder en Kind zorg. Ik hielp de legerdokter Gatot Subrato en zijn vrouw, die ook vroedvrouw was. Wij moesten gevangenen bezoeken in de gevangenis in Ifar Gunung met een leger Toyota met vierwielaandrijving.

Ik zat gewoonlijk naast de chauffeur voorin de auto, die mij afhaalde van de kliniek in Sentani waar ik een slaapkamer had. Dokter Gatot en zijn vrouw moesten medicijnen uitdelen aan zieke gevangenen. Ik moest ook meekomen.

Wij moesten door een poort met bewaking. Vervolgens kwamen wij op een binnenplaats. De gevangenen stonden en zaten op de binnenplaats met hun polsen geketend aan elkaar. Sommigen van de gevangenen waren aan het roken. Ik ging mee met de dokter en zijn vrouw. Op dat moment vond mijn eerste ontmoeting plaats met Arnold. Maar het was mij verboden met hem te spreken. Ik wist dat hij een familielid was van Adri Mofu, die aan het hoofd stond van het internaat van verpleegkundigen van het ziekenhuis in Dok II. Zij stond ook aan het hoofd van de keuken van het ziekenhuis.

De tweede keer vroeg Arnold aan Adri of ik weer mee kon komen. Toen ik Arnold zag, waren er tralies tussen ons in. Ik stond buiten de tralies. Ik mocht niet naar binnen. Het kan zijn dat hij toen die eerste keer verliefd op mij werd. Ik droeg die eerste keer mijn witte uniform. De tweede keer droeg ik een jurk met een bloemenpatroon. De mannen waren aan elkaar geketend met zware handboeien en kettingen. Bovenop de tralies waren ronde rollen met prikkeldraad. Wanneer de gevangenen, die aan elkaar geketend waren naar de wc moesten, waren zij gedwongen om samen te gaan, zittend of overeind staand.

De tweede keer, toen ik Arnold bezocht samen met Adri, hadden de gevangenen toestemming zonder hun handboeien en kettingen te zijn. Het was ons toegestaan om buiten te staan. Adri gaf het eten door de tralies heen aan Arnold voor zes personen. Zij kookte heel veel voedsel, waardoor Arnold het eten kon delen met zijn medegevangenen. Er was rijst, groente en vlees in pannetjes. De volgende keer kregen wij de lege pannetjes weer terug. De eerste keer kwam ik als verpleegkundige. Ik was aan het werk en dacht niet aan liefde. De tweede keer had Arnold mij via Adri uitgenodigd. Dus het kan best dat hij toen al verliefd op mij was. De derde keer vertelde Arnold mij: "Wanneer ik uit de gevangenis wordt vrijgelaten, wil ik doorgaan met mijn studie. Ik wil ook bij jou op bezoek komen".

Eerst dacht ik: Hij is familie van Adri. Dus het doet er niet toe. In Dok II vroeg hij aan mij: "Wil jij mijn levenspartner worden? Toen antwoordde ik: "Geef mij alsjeblieft twee maanden bedenktijd om over dit aanbod na te denken. Ik ben 24 uur per etmaal bezig met mijn werk, ik heb nauwelijks tijd voor jou." Toen was Arnold 25 en ik was 24 jaar.

Na twee maanden ging Arnold naar Adri en zei: "Nu zijn de twee maanden al voorbij en ik heb nog steeds geen antwoord gekregen". Ik zei: "Toen Arnold bij mij op bezoek was, heb ik de deur voor hem opengedaan en hij is gebleven en heeft koffie en thee gedronken. Ik heb de deur opengedaan. Dat is mijn manier van zeggen: 'Ja, ik ben bereid'.

Gedurende onze verlovingstijd die vijf jaar duurde, zei ik iedere keer 'Ik heb geen Universitaire opleiding. Ik ben de hele tijd bezig.' Ik moest Arnold beter leren kennen. Ik ging nooit met hem naar de bioscoop, en ik ging ook nooit met hem wandelen. Gedurende de week was ik bezig met mijn werk en gedurende het week einde was ik ouderling in de kerk. Ik gaf les in de zondagschool en ik zong in een koor. In Kloofkamp preekte ik in een politiegevangenis en ik preekte ook beurtelings in het ziekenhuis.

Eerst was ik niet zeker van Arnold. Ik werkte gedurende drie jaren in het plaatselijke ziekenhuis in Angguruk in het bergland. In die tijd regelde Arnold de bruidsschat en schreef aan dokter Vriend, het hoofd van het ziekenhuis, dat hij met me wilde trouwen. Toen realiseerde ik mij dat hij het serieus meende.

Gedurende mijn verblijf in het bergland bleven Arnold en ik maandelijks corresponderen met elkaar. Arnold wilde de bruidsschat betalen, maar mijn vader die in het ziekenhuis lag en ernstig

ziek was, wilde daar niet van weten, want gedurende zijn werkzame leven was hij evangelist en onderwijzer. Toen Arnold had uitgelegd dat hij de culturele tradities wilde respecteren, gaf mijn vader toe. Arnold beloofde om voor mijn familie te zorgen, en ook voor zijn eigen familie.

Arnold's achtergrond

Arnold was de oudste zoon van Melianus Ap en Alexandrina Mofu. Zijn familie werd verder gezegend met de geboorte van hun tweede dochter Nadina, de derde zoon Enos Ap en de vierde dochter Octovina Ap.

Arnold's vader werkte bij het Gouvernement in de Nederlandse tijd. Later werkte hij bij het Indonesische bestuur, eerst gedurende de Nederlandse tijd in Joka, later tijdens het Indonesische bestuur in Bosnik en ook in Wardo. Arnold vertelde mij dat gedurende het Indonesische bestuur, zijn vader werd gezien als een spion. Hij werd door Indonesische soldaten vastgebonden aan een boom en schreeuwde het uit zo hard als hij kon. De OPM - bevrijdingsbeweging van de Papua's - kwamen hem te hulp toen ze zijn hulpgeroep hoorden en redden hem. Toen Arnold Ap Biak bezocht, bracht hij een bezoek aan de OPM in het oerwoud en sprak met de OPM. Arnold beloofde wanneer hij weer terug zou zijn in de stad, om te getuigen dat de OPM zijn vaders leven had gered.

De folkloristische dansgroep 'Manjori' werd gesticht om Biakse liederen bekend te maken en daarna werd 'Mambesak' opgericht. Het was een muzikaal team waarin iedereen zijn eigen taak had, om liederen en dansen van Papua's te verzamelen en over heel Papua uit te voeren. Ik ben niet zo goed op de hoogte van de jeugd van Arnold Ap. Hij was een goede zoon, gehoorzaam. Dat vertelde zijn moeder aan mij. Wanneer hij ongehoorzaam was geweest, dan zou hij het niet zo ver geschopt hebben tot aan de universiteit.

Mijn eigen jeugd

Mijn vader Jonas Bukorpioper en mijn moeder Jubelina Amsamsipim hadden drie zonen en drie dochters. Mijn jongere broer heet John en dan waren er Julius en Esther. De volgende stierf op 1-jarige leeftijd en toen kwam Beatrix Bukorpioper. Zij werd vernoemd naar koningin Beatrix omdat ze geboren werd op 31 januari 1981.

Zuster Trijntje Huistra, die haar hele werkzame leven in West Papua werkte, collega van Corrie Ap.

Mijn vader was onderwijzer / evangelist in Sorido Mokmer en daar werkte hij tot aan zijn dood. Na het heengaan van mijn vader zei mijn moeder tegen mij dat ik, omdat ik de oudste dochter was, nu verantwoordelijk was voor het welzijn van mijn jongere broers en zussen. Mijn moeder vond het heel belangrijk om mij dat op het hart te drukken. Ik kreeg in 1956 mijn lagere school diploma, en behaalde vervolgens in 1959 het diploma van de meisjes vervolgschool. Daarna ging ik naar het ziekenhuis in Jayapura. Na vijf jaren was ik verpleegkundige en na nog weer drie jaar was ik ook vroedvrouw.

Ik beëindigde mijn werk in Dok II in het ziekenhuis en begon te werken in Sentani in een kliniek in Joka, die van de Evangelisch Christelijke kerk in Papualand was. Daarna werkte ik in Angguruk in Yalimo in het bergland in ziekenhuis Effata als vroedvrouw. Daar

werkte ik tot aan mijn huwelijk met Arnold in 1974. Ik werkte ook als ouderling in de gemeente 'Pengharapan' (verwachting). Daarnaast werkte ik in de gevangenis. Ik werkte ook met jongeren, catechisatie, Bijbelstudies. Ik leidde ook kerkdiensten in de gevangenis en in het ziekenhuis. Ik zat ook in het bestuur van een organisatie van vroedvrouwen. In die tijd was mijn leven goed ingedeeld totdat ik trouwde met Arnold.

Ons Huwelijksleven

Ik vind het zwaar om over Arnold te vertellen, want dat brengt alle emoties en het verdriet weer naar de oppervlakte.

Toen ik zwanger was, gaf ik cursussen voor vroedvrouwen in de dorpen. Ik werkte ook in de legerkliniek van dokter Subrato. Ik kende zijn vrouw. Samen bezochten wij patiënten in de gevangenis.

De jongere zusters van Arnold en ikzelf zorgden voor onze kinderen. Een keer toen onze kinderen ziek thuis lagen en ik weg moest voor een bevalling, telefoneerde ik met Arnold en ik hield hem aan zijn belofte om voor onze kinderen te zorgen. Arnold stemde toe en legde de hoorn op het toestel. Ik was blij en opgelucht. Het was een van de mooiste momenten van ons huwelijk.

Wanneer Arnold met mij meeging als ik bevallingen moest doen in Joka, tanah hitam - de zwarte aarde - was hij gewoon om bij de mensen te gaan zitten en verhalen op te schrijven terwijl hij pinang at met de mannen. Ik benijdde Arnold die naar feesten toeging van ondowaffies - erfelijke stamhoofden, zelfs wanneer hij niet was uitgenodigd. Ik zag dat Arnold een goede leider kon worden die hield van zijn volk. Toen mijn vader in het ziekenhuis was gaf hij mij zijn toestemming om verder te studeren in Nederland. Toen mijn vader stierf, voelde ik mij verantwoordelijk voor het welzijn van mijn familie omdat ik de oudste dochter was. Ik beloofde mijn moeder, die zich zorgen maakte over mijn jongere broers en zussen om voor hen te zorgen. Uiteindelijk accepteerde Arnold de volledige verantwoordelijkheid voor mijn familie en ook voor zijn eigen familie.

Toen we getrouwd waren, woonden we in een klein huisje. Precies tegenover het museum Loka Budaya. In het huis waren slechts twee slaapkamers. Wij woonden daar met 13 mensen. Arnold had beloofd om voor mijn familie te zorgen en er was ook zijn eigen familie. Zo sliep mijn jongere zuster Beatrix in de andere slaapkamer samen met Dina, Arnold's jongere zuster. Zij zorgden voor onze zonen wanneer wij weg waren voor ons werk. Zij brachten de kinderen naar school en moesten wassen en koken. Daarnaast moesten zij ook nog hun eigen studies volbrengen. Er was nauwelijks tijd voor hen om hun huiswerk te doen. In ons huis moesten zij voor acht uur binnen zijn, anders kregen zij niets te eten. Daarom zaten ze in het laatste studiejaar in een internaat. Daar hadden zij meer tijd om hun huiswerk te maken.

Arnold aan het schilderen voor zijn huis in Abepura
1982-1983

Arnold Ap neemt muziek op van de evangelist Laurens Mano. Laurens Mano zegt van de heilsprofetes Maria Waican : "Wat zij zegt is waar".

Achter het huis was een schuur en daar konden een aantal jonge mannen op de grond slapen. Er was het museum en daar konden een aantal jonge mannen voor de bewaking zorgen en tevens het museum schoonhouden. Zij kregen daarvoor zakgeld en konden op de vloer slapen. De meisjes konden de ramen wassen van het museum voor zakgeld.

Terugkijkend op die tijd, accepteerde mijn zuster Beatrix dat er strenge regels moesten zijn in het huis. In het algemeen kijkt Beatrix terug op het familieleven van die tijd als een gelukkige tijd. Arnold zorgde heel goed voor zijn uiterlijk. Hij was een knappe jongeman met een vrolijk voorkomen, heel sociaal in zijn gedrag. Soms droeg hij zijn kroeshaar in een staartje in zijn nek, een 'konde'. Hij vond het prettig om korte broeken te dragen met lange kniekousen, zoals mode was in Papua New Guinea en Australië. Met zijn sympathieke voorkomen en knappe uiterlijk was hij heel populair bij zijn eigen mensen, maar ook bij de Javaanse staf van de universiteit.

Arnold organiseerde een winkel voor toeristen met etnografica, zoals modelprauwen, beschilde boombasten van Sentani, maro's, paddels met houtsnijwerk voor prauwen enzovoort. Op die manier konden de mensen uit de dorpen rechtstreeks wat geld verdienen met hun houtsnijwerken.

Arnold was een goede vader. Hij was een goede en liefhebbende echtgenoot, maar alle mensen hebben ook een minder goede kant. Vanwege zijn werk was Arnold een leider met verantwoordelijkheidsbesef. Wij als familie kregen niet altijd voorrang, dat deed pijn. Vaak aten wij onze maaltijden zonder Arnold. Er was altijd werk, er waren gasten, ook 's avonds in het museum.

Een keer werd ik kwaad. Op mijn werk zei ik tegen mijn collega's: 'Ik moet werken en thuis sta ik er ook nog alleen voor. Daarom wil ik niet naar huis toegaan. Ik ging expres zonder Arnold naar een restaurant om met de kinderen te eten. Arnold wachtte ons op en hij wist precies wat ik van plan was geweest. Hij zei: 'Je moet meteen naar huis komen na je werk.' Ik antwoordde: 'Dan moet jij er ook zijn, zodat we samen kunnen eten.'

Arnold Ap met gitaar met Mambesak leden op ons afscheidsfeest in 1981; onvermoeibaar musicerend, mijn laatste beeld van Arnold op mijn netvlies.

Een andere keer toen we een ijsje gingen eten zagen we plotseling Arnold die ons stond op te wachten. Dat was eigenlijk wel grappig.

Arnold was ook trouw. Ik moest aanwezig zijn om mensen die stage liepen te begeleiden. Wanneer iemand ging bevallen moest ik er bij zijn. Soms wanneer ik gedurende 24 uur dienst had en ook wanneer ik van ver weg kwam, van Nafri of Padang Bulan, dan was hij er.

Arnold was altijd aanwezig om mij uit de brand te helpen. Met ochtend- en avonddiensten was het thuis wat rommelig. 's Ochtends bracht ik ontbijt op bed, op een blad, voor Arnold en de kinderen. Ik zag hen als patiënten. 'Waarom doe je dat?' vroeg Arnold. Ik haalde mijn werk en mijn huishouden door elkaar. Dat was bizar. Ik wist niet meer waar ik was. Thuis of in het ziekenhuis?

Wanneer er geen geld was om boodschappen te doen, aten we zonder vlees. Arnold zei: 'Jullie moeten net doen alsof er genoeg te eten is. Wanneer je in het oerwoud bent, ontbreken er ook allerlei dingen en daar moet je dan maar mee leven.'

Ik bezocht Arnold voor de laatste keer in de gevangenis, samen met onze drie kinderen. Dat was heel zwaar. We stonden achter de tralies, zeiden niets en keken alleen naar elkaar. Pas bij het vertrek zei Arnold: 'Als je weggaat, mag je niet omkijken.'

Dezelfde avond moesten wij vluchten naar Vanimo. Er was geen beschutte plek en we sliepen in de open lucht onder de bomen. Ik had steeds het beeld voor ogen van mijn geliefde achter tralies.

Na een paar dagen was het geld op en hadden we niets meer te eten. Ik moest denken aan de woorden van Arnold: 'Als je ooit onder de bomen moet slapen, ben je voorbereid op de situatie dat je aan alles gebrek hebt.' Ik denk: 'Arnold heeft mij voorbereid op het lijden dat mij te wachten stond. Arnold heeft mij geleerd om sterk te zijn, onafhankelijk, om op mijn eigen benen te staan en voor de kinderen te zorgen. Arnold zei: 'Je moet er voor zorgen dat je een goed huis hebt.'

Nu leef ik al 25 jaren in Nederland en ik moet zelf voor een goed ingericht huis zorgen. Arnold kan hier niet samen met mij van genieten. Hij heeft het voorzien, maar de realiteit was dat ik niet voorbereid was op een leven zonder Arnold, op een leven als weduwe en vrijheidsstrijder.

Optreden van Mambesak voor het Museum in Abepura (1978-1983)

Mijn zonen huilden niet zo veel als ik, misschien omdat zij nog jong waren. Zij hebben niet zo'n rouwproces meegemaakt, zo'n droefenis als ik heb ondergaan. Nu zijn zij volwassen geworden en toch missen zij hun vader. De Papua's hebben niet geleerd met zulke situaties om te gaan. Behalve het verdriet is er ook het geloof, dat een bron van steun kan zijn. Het geloof als een fundament dat er hoop is. Hoop, om je geest te versterken en tegenslagen te overwinnen. In dit rouwproces moet ik het hoofd bieden aan mijn verdriet om in staat te zijn door te gaan. Nu leven we al 25 jaren zonder Arnold. We ervaren nog sterker in de realiteit van iedere dag wat we te kort zijn gekomen in het verleden.

Arnold heeft heel veel liederen verzameld, hij was altijd bezig. De kinderen ervaren nu, samen met mij, toch de aanwezigheid van Arnold Ap door zijn liederen. In dat opzicht is Arnold niet dood, hij leeft verder in ons gezinsleven, dag en nacht. Wij luisteren naar zijn stem. We spelen zijn muziek op cassettebandjes, we zijn blij dat Arnold voortleeft in ons gezinsleven. Op verjaardagen luisteren we naar de stem van Arnold. Door dat te doen missen wij Arnold niet.

Hij leefde niet alleen voor ons als gezin, maar ook voor de Papua's, voor volgende generaties Papua's. Arnold leefde voor de jongere generatie en ook voor de oudere generatie. Arnold leefde voor de vrouwen. Ik heb een heel sterke herinnering aan Arnold's visie. Hij zei over mijn werk als vroedvrouw: 'De Papua's moeten niet aan geboortebeperving doen. Er zijn maar zo weinig Papua's. Door assimilatie worden de Papua's bedreigd zodat ze van de aardbodem zullen verdwijnen.'

Arnold stimuleerde dat Papua mannen moesten trouwen met Papua vrouwen, opdat Papua vrouwen zich ook zouden kunnen ontwikkelen, een goede opleiding krijgen, wanneer de Papua-mannen een goede baan hadden. Hij zei tegen mij: 'Geef geen informatie over geboortebeperving, want we zijn maar met weinigen in aantal.'

Ik werkte voor de Indonesische regering aan het programma van slechts twee kinderen. Ik zei in mijn programma: 'Probeer het aantal van jullie kinderen te spreiden, zolang je gezond bent, moet je je best doen om meer kinderen te krijgen.'

Arnold gaf veel aandacht aan mijn werk als vroedvrouw. Niet alleen voor zijn eigen werk had hij uitgesproken ideeën, ook over mijn werk.

Arnold had een goede vooruitziende blik om na te denken over de toekomst van het Papuavolk. Ikzelf kreeg mijn eerste kind op de leeftijd van 29 jaar. Nu heb ik vier kinderen gehad voor mijn veertigste levensjaar. Tussen je 25ste en 38ste levensjaar heb je de beste kans op gezonde kinderen.

Arnold was iemand die hard werkte. Er was geen verschil tussen zondag of maandag. Hij werkte hard, maar hij had een goed gevoel voor humor. Hij kon heel goed moppen vertellen. Met die moppen kon hij de mensen op zondagen vermaken. Tijdens uitzendingen op de radio vertelde Arnold altijd verhalen. Op zijn vrije dagen vertelde Arnold een verhaal na het avondeten. Zijn verhalen waren amusant, humoristisch, vol spanning. Hij vertelde ook droevige verhalen. Wij stonden op van tafel, want wij waren verlegen om onze tranen te tonen. 's Avonds voor het slapengaan zei Arnold tegen mij: 'Het verhaal dat ik vertelde heb ik zelf verzonnen.'

Arnold met geruite korte broek tijdens een optreden van Mambesak. Vlak voor zijn arrestatie werd Arnold Ap geadviseerd zijn hoofdtooi aan een Indonesische generaal aan te bieden na een optreden.

Arnold hield er niet van om te bidden. Hij vroeg gewoonlijk aan mij: 'Corrie, jij bent een veel vromer persoon dan ik, ga jij maar bidden Corrie. Jij bent ouderling voor de jeugd. En jouw vader was een evangelist en een onderwijzer.'

Op een keer was ik ziek. Toen ging Arnold naar buiten om onder een boom te bidden die voor ons huis stond. Piet, onze jongere neef, zag dat hij buiten onder een boom aan het bidden was. Hij vroeg hem: 'Waarom bid je buiten, en niet binnen, samen met je familie?'

'Ik ben verlegen, geremd, om binnen te binnen' zei Arnold 'niet op mijn gemak, opgelaten.'

Maar Arnold was een goed Christen. In de praktijk leefde hij als een Christen. Hij hield van zijn werk, van de mensen. Hij hoefde niet zo nodig in publiek te bidden. Hij ging op in zijn werk, muziek, schilderen, antropologie.

Iedere dans van een bepaald gebied, voegde hij toe aan het repertoire van 'Mambesak'. Hij introduceerde Yospam - moderne Papuadansen - bij Mambesak.

Mijn liefde was beperkt tot mijn familie en mijn baan. Zijn liefde was gericht op het gehele Papuavolk. Nu in Europa luisteren de kinderen naar alles wat Arnold heeft voortgebracht. Dansen, liederen, talen, kunst. Nu leren wij via Arnold 's muziek in Europa de Biakse taal.

Na het ombrengen van Arnold Ap verbleven wij in Papua New Guinea. Wij hoorden van het splijten in twee partijen. Markas (hoofdkwartier) Victoria en Pemka. Het conflict van de leiders in ballingsschap, Jouwe en Kaisiepo. Dat maakte ons verdrietig. Toen ik in Nederland kwam, zag ik dat er geen saamhorigheid in de strijd was. Geen structuur. Daarom vielen er nog meer onnodige slachtoffers.

Ik wil nog een paar persoonlijke notities toevoegen aan mijn verhaal. Ik heb gedurende drie jaren in Angguruk in het bergland gewerkt. Ik heb vele buitenposten bezocht om mijn baan als vroedvrouw in praktijk te brengen. Ik ging ook naar Wamena, Pagai en Apahapsili om vrouwen bij te staan bij het baren van hun baby's. Zo heb ik van dichtbij het leven van mijn volk kunnen ervaren. Daar heb ik echt met hart en ziel van genoten. Daarna, toen ik getrouwd was met Arnold Ap, die het leven van de Papua's in de binnenlanden bestudeerde, kon ik ook mijn ervaring

in het binnenland bijdragen. Gedurende mijn verblijf in Sentani, aan de kust, kon ik ook leren van de stammen die daar leefden.

We gingen naar Papua New Guinea, anderhalf jaar leefden wij in een vluchtelingenkamp. Ook het leven in het vluchtelingenkamp en de overeenkomsten en de verschillen met de bevolking van Papua New Guinea, en de leefgewoonten van het westen heb ik ervaren. Mijn ervaringen samen mijn echtgenoot in de strijd voor een betere toekomst hebben mij gevormd. Hier kan ik zien hoe de mensen leven in Europa. Ik ben dankbaar, want ik heb de kans gehad om te werken en mijn volk te helpen in de meest afgelegen dorpen in het binnenland en aan de kust.

We wilden eigenlijk niet naar het buitenland, maar gedwongen zijn we hier aangespoeld. We hopen dan we op een goede dag kunnen terugkeren om in ons eigen land te werken. Ik wil mijn grote dank uitspreken aan de moeders, vroedvrouwen in Tobati en Nafri die voedsel hebben gebracht op de dag van de begrafenis van mijn echtgenoot. Zij hebben het lichaam gewassen van mijn echtgenoot en zij hebben hun tranen er op geplengd. Wij denken aan de droefenis en hoe zij mij hebben vertegenwoordigd op de begrafenis. Zij hebben ook de rituelen uitgevoerd rond Arnold Ap.

In het vluchtelingenkamp huilde ik vanwege mijn echtgenoot, de vader van mijn kinderen. Wij waren heel verdrietig. Ik wil zuster Womsiwor bedanken die ook geholpen heeft bij zijn begrafenis en Arnold naar zijn laatste rustplaats heeft gebracht. Ik wil dominee Karel Philemon Erari bedanken die de dienst heeft geleid voor Arnold. Ik hoop dat de Heer al die mensen wil beschermen die aanwezig waren op de begrafenis van mijn echtgenoot.

Ook aan mijn kinderen die bijgedragen hebben aan dit werk wil ik van harte mijn dank betuigen. Ik vertelde mijn echtgenoot dat er op hem geloerd werd om hem te doden.

‘Waarom zou ik vluchten?’ zei Arnold. ‘Ik doe mijn werk overeenkomstig het departement van educatie en religie. Ik doe toch niets verkeerd, nietwaar?’

Arnold vluchtte niet, maar bleef werken op de universiteit. In Papua Nieuw Guinea kreeg ik misleidende informatie. Ik hoorde dat Arnold wel gevlucht was en dacht dat alles zo goed kwam.

Toendertijd in april was ik klaar om terug te gaan naar Jayapura. Vervolgens hoorden wij dat Arnold was overleden, dat hij vermoord was. Zijn vrienden waren ontvlucht. Sommigen van hen door het oerwoud. Eén vriend zocht mij op en vertelde mij in tranen: ‘We ontsnapten in een taxi, ondanks het feit dat we omsingeld waren door militairen. Arnold werd gedood voordat hij de prauw kon bereiken. Wij vluchtten naar Tanah Maral. Zij wachtten om naar Vanimu te vluchten.’

Inderdaad, vroeg in de morgen op Pasir II, toen Arnold naar de kust liep om een plas te doen, werd hij omsingeld door militairen. Zij hadden de nacht in een grot doorgebracht. De grot werd omringd door militairen die van dichtbij Arnold onder schot namen. Drie keer kreeg hij verwondingen door de schietpartij in zijn maag. De anderen renden weg en lieten Arnold, ter aarde gestort, achter.

Er was geen hulp voor Arnold. Daarna werd Arnold nog gemarteld en geslagen. Op de foto's was Arnold bedekt met blauwe plekken. Waarschijnlijk werd hij op zijn knieën geslagen om hem ervan te weerhouden om weg te hollen. Zo verloor hij heel veel bloed en toen hij aankwam in het militaire ziekenhuis Aryoko, had hij reeds de laatste adem uitgeblazen. Wat ik niet kon begrijpen, was dat ze niet in staat van beschuldiging werden gesteld, zodat de Papuabevolking kon zien wat er met hen gebeurde. Ze werden vermoord zonder een eerlijk proces.

Wanneer er een rechtszaak was geweest, had de regering kunnen zeggen: 'De OPM moet stoppen met haar activiteiten.'

Het zou goed geweest zijn als de OPM en de Papuabevolking die sympathiseerde met de OPM een rechtszaak hadden kunnen meemaken.

Wanneer je kijkt naar Arnold's werk om de Papuacultuur te stimuleren, was niet alleen Arnold verantwoordelijk, maar ook de directeur en alle medewerkers die in het departement van antropologie werkten. Waaom werden zij niet opgepakt? In dat geval had het Loka Budaya Museum moeten sluiten, omdat het niet meer kon functioneren. Vanuit het gezichtspunt van de regering was het dan illegaal, subversief en ook die fundamentele manier van denken zou dan verboden zijn. Vanuit het gezichtspunt van het Papuavolk was er inderdaad een museum, maar de mensen die er werkten waren verdacht, werden gevangen genomen en vermoord. De ambtenaren van justitie hebben op geen enkele manier Arnold geholpen met zijn zaak. Het recht om zich te verdedigen, om zijn zaak te bepleiten, daar hebben wij nooit iets van vernomen. Terwijl iedereen Arnold op de universiteit kende, was er voor hem geen wet, geen mensenrecht, geen rechtvaardigheid.

Toen ik als vroedvrouw werkte, hoorde ik veel over mensenrechten, maar wij zelf moesten onze monden houden en wij discussieerden niet over onze rechten. De manier waarop Arnold en Eduard werden gevangen gehouden en vermoord, laat zien hoe de Indonesische regering omgaat met de rechten van de Papua's. Ik hoop en bid voor de Papua's die behandeld worden zonder respect voor mensenrechten.

Ik kan objectief waarnemen dat een moderne staat als Indonesië van binnenuit verrot is, omdat mensenrechten niet worden gerespecteerd.

Hoe kan men verwachten dat een jonge staat als Indonesië die nog maar net onafhankelijk is, een ander land kan ontwikkelen, terwijl er geen enkele ervaring is met het ontwikkelen van een land? Indonesië is samengesteld uit zoveel eilanden, waar mensen wonen, die allemaal hun eigen culturen hebben. Ik hoop dat Indonesië ineen zal storten.

Mijn echtgenoot zei tegen mij in de gevangenis: 'Wanneer Indonesië de Papua's hun vrijheid geeft, zal Indonesië een welvarend land worden. Als Indonesië de onafhankelijkheid van de Papua's niet erkent, zal het voor 100% zelf ineen storten.'

Het was Arnold Ap's visie dat de onafhankelijkheid van de Papua's eerst moest komen. De Papua's zouden later regelingen kunnen treffen om de rijkdommen en bodemschatten op een eerlijke manier te verdelen. Ook het onderwijs van de Papua's zou op een eerlijke manier kunnen worden georganiseerd waardoor de Papua's in de dorpen ook verder zouden kunnen leren en niet alleen de kinderen van de Papua elite.

Arnold zag in dat studenten van de universiteit van Manokwari meer kansen kregen om in het buitenland te studeren dan studenten van de Paradijsvogeluniversiteit in Jayapura, omdat de laatstgenoemde studenten veel kritischer waren ten opzichte van de Indonesische regering. Dat zijn de woorden van mijn echtgenoot 29 jaren geleden.

Arnold en Sam Kapisa treden samen op. (1981)

Veel vrienden van Arnold Ap in Papua en ook in het buitenland, adviseren mij om Arnolds zaak voor een rechtbank te brengen. Maar zelf willen wij dit niet. Wij weten dat Arnold belangrijk voor ons is en voor het Papuavolk. Wij brengen Arnold's zaak niet voor een internationaal gerechtshof. Wij geloven dat op een goede dag Arnold en Eduard en alle Papua's die gedood zijn zonder een eerlijk proces, in een Internationaal Gerechtshof erkend zullen worden. Wij hopen dat hun offers niet tevergeefs zullen zijn.

Arnold Ap's visie

Nu ga ik iets vertellen over Arnold's visie met betrekking tot de toekomst van het Papuavolk. Soms had ik niet zo'n zin om te luisteren naar Arnold wanneer ik moe was van mijn werk. Ik zat dan in de tuin en Arnold kwam daar bij mij om met mij te praten. Hij kauwde op pinang en ontvouwde zijn gedachten en zijn visie. Nu is Arnold niet meer bij mij. Nu wil ik in dit boek vertellen over Arnolds visie op de toekomst. Voor zover ik mij de verhalen van Arnold nog kan herinneren. Het is heel duidelijk dat Arnold in de eerste plaats de Papuacultuur aan de volgende generatie wilde doorgeven. De gebruiken van de Papua's die zinvol waren, moesten worden behouden en worden doorgegeven. Gebruiken die niet goed zijn, moeten worden vastgelegd als geschiedenis en niet worden voortgezet.

Demmy Koerni is Arnold Ap aan het schminken voor een cultureel festival in Jakarta, waar zij kampioen werden.

Hij zei dat iedere stam zijn eigen liederen moest bewaren en vastleggen. Hij zelf wilde zoveel mogelijk liederen vastleggen om ze voor verdwijning te behoeden. Ik kan zien dat mijn kinderen geïnteresseerd zijn in de Biakse taal. Zij leven in het buitenland. Ik woonde in een internaat, asrama, vanaf mijn twaalfde jaar. In dat internaat moesten leerlingen van verschillende gebieden een gemeenschappelijke taal spreken. Die taal was de Maleise taal, Bahasa Melayu. Soms ging iemand met een paar leerlingen uit zijn eigen taalgebied de Biakse taal spreken, dat is de reden dat ik niet zo goed ben onderwezen in de Biakse taal.

Toen ik met Arnold trouwde, dwong hij mij om de Biakse taal met hem te spreken. Eerst was ik verlegen. Wanneer ik de Maleise taal sprak, deed hij net of hij mij niet verstond. Op die manier dwong hij mij om met hem de Biakse taal te spreken. Zo leerde ik de Biakse taal en ik leerde mij er goed in uit te drukken. Wanneer onze familie op bezoek was, met mijn jongere broers en zussen, dan waren wij gewend om de Biakse taal met elkaar te spreken. In Europa waar ik nu 29 jaren woon, zijn mijn kinderen opgegroeid met de Nederlandse taal. Alleen wanneer ik landgenoten ontmoet die de Biakse taal spreken, heb ik de kans om mijn kennis van de Biakse taal op te frissen. Thuis raakt de Biakse taal op de achtergrond.

Met de liederen van Mambesak, met de Biakliederen maken mijn kinderen een begin met het leren van de Biakse taal. Wanneer ik een verkeerde uitspraak hoor, kan ik die verbeteren. Ik kan de inhoud van de liederen uitleggen en op die manier leren mijn kinderen de Biakse taal. De opvoeding in de Biakse taal moet beginnen in familiekring. De vader en de moeder moeten hun kinderen zelf op voeden. Arnold dacht aan de toekomst. Papuajongeren zouden moeten trouwen met Papua's teneinde de Papuacultuur voor hun nageslacht te bewaren. Deze Papuajongeren die ontwikkeld zijn zouden de Papuacultuur voor het nageslacht moeten bewaren. Het Papua-meisje zou op het zelfde ontwikkelingsniveau als de Papuajongen moeten worden gebracht. De

Rechts op de foto ds Philemon Karel Erari, goede vriend van Arnold Ap. 's Ochtends vroeg op 26 april 1984, werd hij wakker badend in het zweet. Op het zelfde moment werd Arnold Ap gedood. Dat moet ds Erari hebben gevoeld.

Jan Ramandei, goede vriend van Arnold Ap.

Arnold Ap en Otto Wospakrek tijdens een picknick op base G. Wij waren uitgenodigd op een truck door de Papua Vrouwen Vereniging van Sentani.

Corrie Ap en Mambri op het strand van base G.

Tweede van links. Octo Serko Ap, neef van Arnold Ap, documentairemaker. Als klein jongetje moest hij aanzien hoe Indonesische soldaten zijn vader dwongen om in de zee te blijven staan bij eb en bij vloed. Naast hem staat Beatrix, met baby op de arm, zus van Corrie Ap. Links op de voorgrond Mambri Ap, tweede zoon van Arnold Ap.

Papuatalen moeten niet verdwijnen dacht Arnold. Arnold had een visie dat hij verwachtte dat ouders meer dan vier kinderen zouden kunnen krijgen wanneer ze dat financieel aan zouden kunnen. Nu zijn er nog maar achthonderd duizend Papua's, terwijl in Papua New Guinea er nu vijf miljoen Papua's leven. Hij zag dat de Papua bevolking een minderheid werd in eigen land.

Arnold had die visie al 25 jaar geleden. Volgens deze visie moest er een toename zijn in het geboortecijfer van Papua kinderen. Ook het Papuavoedsel zou in stand gehouden moeten worden. De sago-arealen moeten in stand gehouden worden. Hij zag ook dat wanneer Papuastammen zich hadden ontwikkeld, dat zij dan hun leiderschap in hun eigen gebieden zouden moeten ontwikkelen. Arnold had hart voor zijn eigen mensen, zijn eigen stam. De Biakmensen moeten geen leiders worden in andere gebieden. Elk gebied zou regionale leiders moeten hebben. Het is een recht om Papua op te bouwen, het zou moeten beginnen in ieders eigen gebied. Hij zei ook dat de vorm van de huizen behouden zou moeten worden in de moderne architectuur. De Biakbevolking zouden hun traditionele huizen moeten bewaren, de 'Roemsram'. De Biakkers met een Roemsram, de bergmensen met hun Honai, die traditionele huizen zouden in stand moeten worden gehouden.

Soms werd het mij wat te machtig. Maar ik zag de juistheid van zijn visie. Die gezichtspunten van Arnold Ap wil ik bewaren in een boek nu hij er niet meer is, voor de Papuajongeren om over na te denken, zodat zij Arnold's visie kunnen waarderen.

29 jaar geleden zei Arnold ook: 'Je moet een keer optreden in een film.'

De gedachte stond mij niet aan. In 1987 was er een Australische journalist die graag een film wilde maken over Arnold. Hij vroeg Oridek, onze oudste zoon, of hij bereid was een rol in die film te spelen. Op dat moment was ik er nog niet aan toe. Wij waren nog te verdrietig en wij wilden geen film maken over Arnold. Wij willigden zijn verzoek niet in. Alles wat ik nu vertel in dit boek is nu vastgelegd overeenkomstig Arnold's wensen. Misschien in de toekomst, wanneer Papua's een film willen maken, kunnen zij een film maken op grond van dit verhaal. De geschiedenis, de ontwikkeling van de cultuur, en het leven van Arnold's familie kunnen dienen als materiaal voor een film.

Yoyo en Marjole.

Toen wij in Abepura woonden, was er een groep van jonge mensen Agus Kafiari en Emmy, Michael en Tina, Arnold en ik en Phil Erari en Yoyo, Tom Ireeuw en Atta, Maurits Romainum en zijn vrouw Els, Jan Raman-dei en zijn vrouw, Otto Wospakrek en zijn vrouw. We deelden onze aspiraties en gedachten.

Onze vlucht

Wij moesten vluchten, hoe moeilijk en zwaar dat ook was, maar dat was het enige dat we konden doen en hebben gedaan, te vluchten vanwege de angst, om de aanvallen en de gewelddadige acties van het leger te ontwijken. De elite regimenten Kopassandha en Hassanudin die op ieder ogenblik dreigden onze zielen weg te roven. Arnold Clemens Ap, mijn echtgenoot en de vader van mijn drie kinderen: Oridek-Kadaun, Yarma-Mambri en Erisam-Mamduser Sasumandar, hij wist wat voor maatregelen de militaire machthebbers konden nemen tegen mij en mijn kinderen. Daarom en voor onze veiligheid, drong Arnold er op aan dat ik mij met mijn drie kinderen in veiligheid zou brengen op het gebied van Papua New Guinea. Deze vlucht vond plaats op de 10de februari 1984. Een vlucht die vooraf werd gegaan door een laatste bezoek op de 9de februari aan

de gevangenis van het regionale politie hoofdbureau Kodak XVII in West Papoea. Een bezoek aan Arnold die daar op dat moment gevangen werd gehouden. Een bezoek dat werd beheerst door gevoelens van onzekerheid, emoties, allerlei uitbarstingen van gevoelens die streden in mijn hart en mijn hersenen.

Ofschoon ik drie maanden zwanger was, en ook nog drie kleine kinderen had, beloofde ik Arnold dat wij zouden vluchten zoals hij had voorgesteld. Ik moest dat besluit nemen om hem niet teleur te stellen. Na deze korte ontmoeting ging ik naar huis en liet mijn echtgenoot Arnold Ap achter in een ruimte met ijzeren tralies. Ik ging naar huis en het was mij zwaar te moede als echtgenote, moeder van drie kleine kinderen en als vrouw. Ik stapte naar buiten vervuld van tegenstrijdige emoties. Er was hoop dat ik Arnold weer zou ontmoeten. Deze verwachtingen zouden nooit uitkomen zoals later bleek. Nooit!

Op de 10de februari verlieten wij de kust en lieten Jayapura achter ons. Wij lieten Arnold C. Ap achter, wij lieten familiebanden en nabije familieleden, kennissen en vrienden achter. Alles wat wij bezaten. Wij waren vervuld met droefenis en gevoelens van angst. Angst, omdat er zoveel dingen waren die wij nog niet begrepen. Wat er zou gaan gebeuren en waarom het ging gebeuren, alles was duisternis voor mij. Maar toch, ik had die beslissing nu genomen. Wij moesten gaan in weerwil van het risico, dat ons iets noodlottigs zou overkomen. Wij vertrokken met een prauw met buitenboordmotor naar Vanimo in Papua New Guinea.

De omstandigheden gedurende ons verblijf in Black Water vluchtelingenkamp

De situatie gedurende ons verblijf in het vluchtelingenkamp was heel bedroevend. Om niet te zeggen heel deprimerend. Zo heb ik dat ervaren en gevoeld. Niet doodgaan in Black Water vluchtelingenkamp bij Vanimo, betekende nauwelijks weten hoe te overleven. Aan fundamentele moeilijkheden moesten het hoofd worden geboden. Er was een tekort aan voedsel, water, kleding, werk enzovoort. De hele dag waren wij opgesloten in het vluchtelingenkamp. Er was geen uitzicht op een stralende en zekere toekomst. Er was een realiteit die men niet wilde accepteren, maar waar men niet omheen kon. De andere kant van het trauma wat nog steeds voortduurt.

In mijn eigen leven en gevoelens erken ik dat onze vrijheid werkelijk wordt onderdrukt en in kettingen wordt bekneld vanwege allerlei soorten regels. Mijn ervaringen en gevoelens zijn zoveel intenser vanwege het feit dat mijn echtgenoot Arnold niet meer tegenwoordig is in onze levens.

Voor mij was er nauwelijks verschil tussen dag en nacht. Gedurende zulke uren werd zelfs mijn geloof bijna uitgedoofd. Situaties zoals hierboven genoemd maakten dat veel vluchtelingen geen geduld meer hadden bij de acties die ze ondernamen.

Bijvoorbeeld: er waren twee gewelddadige acties tegen de delegaties van de protestantse en de katholieke kerken en de regionale bestuurder van West Papua in het Black Water vluchtelingenkamp. Bij deze acties liepen de waarnemend gouverneur Sugiyono en ook majoor Simatupang en dominee Ayomi zware verwondingen op door een regen van stenen en ook toegediende slagen met kapmessen.

Tenslotte kwam er verbetering in de situatie van ons als vluchtelingen door de hulp van buitenaf die wij ontvingen in de vorm van geld, voedsel, kleding en andere faciliteiten. Er kwam hulp van UNHCR, de Hoge Commissaris voor vluchtelingen van de Verenigde Naties, de regeringen van Papua New Guinea, Japan en Nederland en de Evangelisch Christelijke kerk van West Papua en daarnaast was er ook persoonlijke hulp van particulieren.

Nadat ik een half jaar in het vluchtelingenkamp Black Water was geweest nabij Vanimo en na de dood van Arnold werd mijn vierde kind geboren. In het vluchtelingenkamp. Ik noemde hem Mansorak Arnold Clemens Ap. Dit gebeurde op de 13de augustus 1984. De geboorte van mijn zoon werd voorafgegaan door het sterven van zijn vader. Hij stierf op een tragische wijze door toedoen van Indonesische koloniale.

Het bezoek van Sugiyono en zijn gevolg aan Black Water vluchtelingenkamp

Het bezoek van Sugiyono en zijn gevolg aan het vluchtelingenkamp vond plaats op de 3de november 1984 waarbij de akkoorden waren gesloten door het onderzoeksteam RI-PNG op 17 - 19 oktober 1984 in Jayapura. Voor Papua New Guinea was de waarnemende directeur Generaal van Politieke Zaken, voor Indonesië was vicegouverneur Sugiyono de verantwoordelijke persoon. Nadat er een akkoord was gesloten tussen het onderzoeksteam RI-PNG en vertegenwoordigers van het vluchtelingenkamp bestaande uit drs. Thom Ireeuw, Jeremy Wawar Scott, Michael Karereth, Eliza Awom en anderen, zou de ontmoeting een vervolg krijgen in Black Water vluchtelingenkamp, Vanimo. Deze strategie was met opzet gekozen door de vluchtelingen.

Het resultaat was de delegatie van het onderzoeksteam RI-PNG die werd begeleid door 40 leden van de West Papua politie gewapend met geweren en traangas, werd ontvangen in het kamp met 22 spandoeken tegen de R.I. met een regen van stenen en het toeslaan met kapmessen. Bij die gelegenheid werden enkele leden van het onderzoeksteam bijna gedood. Op één van de spandoeken was geschreven: 'Wij willen niet teruggaan naar West Irian, totdat we er zeker van zijn dat West Papua haar vrijheid zal krijgen.'

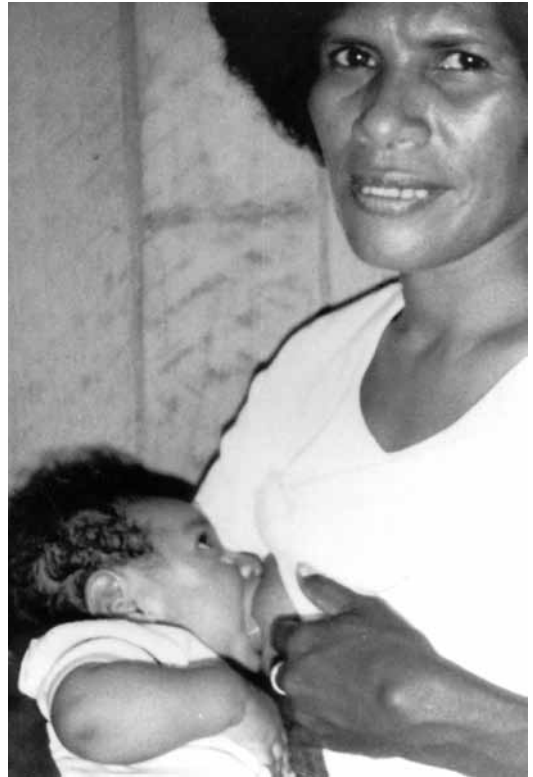
Het vertrek naar Nederland

De organisatie van het vertrek van mijzelf en mijn vier kinderen naar Nederland was geheel in handen van de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen van de Verenigde Naties, die zijn hoofdkwartier heeft in Genève. Nadat toestemming was verleend door de Nederlandse Regering, vertrokken wij naar Nederland, nadat wij enkele maanden hadden gewacht in Port Moresby. De reden van mijn vertrek was voldoende duidelijk. Mijn echtgenoot was gedood door Indonesië en het was onmogelijk geworden voor mij om terug te keren naar West Papua.

Ik opteerde voor Nederland, omdat naar mijn mening Nederland verantwoordelijk is voor wat er in West Papua gebeurt. Want, als Nederland ons in het verleden onafhankelijkheid had gegeven, dan zouden wij niet leven onder de hakken van de laarzen van Indonesië. Dan werden wij niet vermoord, en zou er ook niet het probleem zijn van de vluchtelingen zoals het er nu is. Maar zo is het gebeurd.

Nu wonen mijn vier kinderen en ikzelf in Nederland en heb ik al een vestigingsvergunning ontvangen in dit land. Zonder Arnold, mijn echtgenoot en de vader van mijn vier kinderen.

Moge de Heer ons allen zegenen."

Mansorak werd geboren in het refugeekamp Black Wara, waar Corrie heen moest vluchten met haar drie zonen. (1984)

Corrie Ap samen met Johanna Koerni-Wabdaron, die met Corrie meeging toen Corrie voor het laatst Arnold in de gevangenis bezocht, waarna zij moesten vluchten naar Vanimo.

Hoofdstuk 4

De strijd van twee vrouwen voor een onafhankelijk vrij West Papua

Vlak voor kerstmis 1985 kwam mevrouw Corrie Ap-Bukorpioper 's ochtends vroeg aan op het vliegveld Schiphol, samen met haar vier zonen. Zij is de weduwe van Arnold Ap, de bekende Papua antropoloog, musicus, schilder, directeur van het Museum Loka Budaya en stichter van de folkloristische zang- en dansgroep Mambesak. De jongste van de vier zonen werd geboren na de dood van haar echtgenoot in het vluchtelingenkamp 'Black Water' nabij Vanimo.

Aankomst op Schiphol

Corrie Ap en haar nicht Adri Kafiar-Mofu, die haar vader Baldus Mofu en haar broer Eduard had verloren door toedoen van de militairen, bezweken na marteling, omhelzen elkaar minutenlang. Het enige dat te horen is, snijdt door de lucht: een hoog geluid van huilen, een rouwklacht. Met tranen in hun ogen, wachten de Papua's, die Corrie en haar kinderen kwamen afhalen, tot de begroeting over is.

Waar is mijn vader?

Een broze uitgeputte vrouw met haar vier zonen, die symbool staat voor 20.000 vluchtelingen die onder moeilijke omstandigheden in vluchtelingenkampen leven langs de grens van Papua New Guinea.

Haar eerste vraag treft mij als een vuistslag in mijn gezicht: "De kinderen zoeken hun vader."

De oudste zoon van Arnold, Oridek, tien jaar oud, zegt bij aankomst tegen de Marechaussee: "Ik ben Oridek Ap. Ik ben gekomen om mijn vader te zoeken. Waar is mijn vader?"

Ontmoeting met de Pers

Ofschoon Corrie uitgeput is van de lange reis en alles wat zij heeft meegemaakt en heel geëmotioneerd is, wil ze toch de pers ontmoeten.

"Hoe word ik in Nederland ontvangen?" is haar eerste vraag wanneer zij wordt geïnterviewd. Zij verwijst naar het feit dat zij humanitair asiel heeft gekregen, terwijl zij heeft gevraagd om asiel als politiek vluchteling.

Zij vertelt over de situatie in het vluchtelingenkamp 'Black Water' waar zij een huis deelde met Demi Koerni en zijn vrouw Johanna Koerni, dat was gebouwd door Demi Koerni. Demi Koerni, die ooit de vrolijke zanger was van de zang- en dansgroep 'Mambesak' en stichter van het 'Theater Kristen Jayapura'.

Hij kon uren voor zich uit zitten kijken, denkend aan zijn vriend en klasgenoot Arnold Ap. Om de beurt kregen zij eerste prijzen, Arnold Ap voor zijn muziek en Demi voor zijn tekeningen en schilderijen.

Demi legde samen met de vluchtelingen een grote tuin aan, waarvan na enige tijd groenten en zoete aardappelen konden worden geoogst. Een gedeelte van deze tuinproducten brachten zij als gift in hun eigen gebouwde kerk in het kamp gedurende een dienst.

Eén keer was er transport beschikbaar voor deze gaven die konden worden verdeeld in het ziekenhuis van Vanimu. Later was er geen transport beschikbaar voor hun gaven. Net als in het binnenland, in het bergland in West Papua, vertelde Corrie ons, want daar brachten de mensen hun tuinproducten ook als een gave naar de kerk.

Eén keer gingen de mannen in het geheim vissen en vingen een geweldige hoeveelheid vissen. De vluchtelingen ruilden kleding met de lokale bewoners voor gereedschappen. Van het gedistribueerde meel bakten zij koekjes voor de verkoop. Dat werd uiteindelijk verboden door de autoriteiten. Volgens Corrie zijn de ijverigste en de beste bewoners van West Papua gevlucht en zij doen hun best om hun situatie te verbeteren met grote inventiviteit.

Het bedrog

Corrie spreekt met bitterheid over de vriendschap met het hoofd van de Politie Luitenant-Kolonel Soedjoko, die had beloofd om Arnold Ap te helpen ontvluchten. De vluchtpoging bleek doorgestoken kaart te zijn. Corrie had brieven geschreven aan Pak Djoko, maar zij kreeg nooit antwoord. Arnold Ap die “verdwenen” was uit de gevangenis waar de kerkleiding samen met hem en zijn vrienden het laatste avondmaal wilden vieren. Arnold werd op een strand gemarteld en gedood door bajonetsteken. Eerst hadden zij iets in zijn drinken gedaan om hem krachteloos te maken en ook werd hij dagenlang uitgehongerd. Eduard Mofu, zijn “Napirem”, volle neef van moeders kant, was al eerder gedood, want men wist dat hij een ervaren jager was.

Deportatie

Corrie vertelt ons dat de situatie in het vluchtelingenkamp voortdurend verslechterde. De rantsoenen werden gehalveerd en de vluchtelingen werden strenger bewaakt. Uiteindelijk werden 12 vluchtelingen gedeporteerd, onder hen de pastoraal werker Isak Rumpaisum op de 12de oktober 1985. Ofschoon Corrie uitgeput is, verklaart zij dat ze de zaak van haar vermoorde echtgenoot bij de Verenigde Naties in New York wil bepleiten. Zij wil zich inzetten voor betere leefomstandigheden van de Papua vluchtelingen. Nederland is moreel verantwoordelijke voor deze situatie en moet deze vluchtelingen asiël verschaffen die nergens anders naartoe kunnen.

Corrie maakt zich zorgen over twee familieleden die zij achter moest laten, omdat hun formuleren niet waren ingevuld. Het was haar echtgenoots laatste wens dat deze twee met haar mee zouden komen om haar te ondersteunen. Nu wachten Octavianus en Hadinah in Port Moresby op hun reisdocumenten.

8 maart 1986 Internationale Vrouwendag

Op deze dag treden Corrie Ap en Maria Roemajauw-Iwanggin, de vrouw van één van de Ambassade Papua's, die asiël kregen in de Nederlandse Ambassade in Jakarta, na hun protesten over het ombrengen van Arnold Ap, voor het eerst in het openbaar in Nederland op.

Mevrouw Betty Ireeuw-Kaisiepo leidt de samenkomst die begonnen wordt met een kerkdienst. Corrie Ap leest uit het Evangelie van Johannes het verhaal van zalving van Jezus door Maria van Bethania, gevolgd door een korte meditatie.

Mia Roemajauw zegt: “Wanneer wij niet op de Heer vertrouwen, zijn alle inspanningen van de Papua's om vrij te komen, tevergeefs. Alleen uit de handen van de Heer zullen wij onze vrijheid ontvangen.”

Een Nederlandse vrouw vraagt later aan Betty: “Waarom halen jullie altijd de Heer erbij?”

Met deze vraag raakt zij het hart van de zaak van het verschil tussen de vrouwenemancipatie in het westen en de strijd voor emancipatie van de Papua vrouwen. De Papua's leven met een diepgeworteld religieus vertrouwen. Hun religieus vertrouwen is het sterkste geloof dat deze vrouwen bezitten.

Mevrouw Knoop toont films van de vluchtelingenkampen in Papua New Guinea. In deze films zien wij de vaak erbarmelijke omstandigheden waarin de Papuavluchtelingen leven. Velen van hen zijn overleden ten gevolge van ondervoeding, ontberingen en malaria. Toch zien wij hier dezelfde rotsvastе overtuiging dat de Heer uitkomst zal bieden.

Ook in West Papua gaat de emancipatie strijd van de Papuavrouwen verder, ondanks de onderdrukkende omstandigheden.

Betty Ireeuw-Kaisiepo vertelt van haar ervaringen in Nairobi op de Vrouwen Wereld Conferentie. Geen enkele organisatie in Nederland was bereid om Betty's reis naar Nairobi te steunen als vertegenwoordigster van West Papua.

Met een vervoersbewijs van een privépersoon vertrekt zij naar Australië. Zij bezoekt vele plaatsen en vele staten in Melanesië. Overal ontvangt men haar enthousiast en wordt zij gevraagd als gastsprekerster. Toen zij in Sydney was, belde mr. Lang, de premier van Nieuw-Zeeland, haar op. Betty was onder de indruk van de politieke invloed van de kerken in Melanesie en Australië.

Zij vertrekt als lid van de Melanesische delegatie naar Nairobi. Daar wordt zij geconfronteerd met de Indonesische delegatie. Twee jonge Papua-vrouwen, die net zijn afgestudeerd aan de Universiteit, maken deel uit van de Indonesische delegatie. Heel vaak moeten deze vrouwen de vraag beantwoorden: “Zijn jullie Papua's of Indonesiërs?” Zij moeten antwoorden dat zij Indonesiërs zijn. Zij zijn verdrietig dat Betty hen niet begroet als familieleden. Betty zegt: “Wanneer ik jullie omhels, dan moet ik in Den Haag demonstreren vanwege jullie verdwijning! Dat wil ik niet.”

De confrontatie tussen de Papua delegatie en de Indonesische delegatie neemt toe in heftigheid. Aanplakbiljetten van Arnold Ap, die Betty aan de muur bevestigd, worden onmiddellijk verwijderd. Ten slotte wordt aan de Indonesische delegatie gevraagd om af te zien van verdere intimidatie.

Betty krijgt inmiddels informatie over de meest recente verdwijningen in West Papua.

De Nederlandse ambassade in Nairobi wil asiel geven aan Betty om haar te beschermen, maar Betty weigert. Ten slotte wordt zij officieel uitgenodigd om Indonesië te bezoeken. Maar wat gebeurt? De Indonesische delegatie vertrekt vroegtijdig uit Nairobi.

Detail van het hoofd van de gekruisigde Jezus.

Jezus wordt een Papua, het lijden van Jezus wordt het lijden van de Papua's, geschilderd door Demmy Koerni.

Minggus Wawejay, de motor van "Sampari", voetbaltalent van West Papua, wilde niet meer terug naar West Papua omdat hij teveel onrecht had gezien.

Lobby bij de Verenigde Naties in Genève.

Juul Dakilwajir, Viktor Kaisiepo, Evelien vd Broek, Leonie Tanggahma en haar zus Mbiko, Adolina Asmuruf. Op de foto vlnr Grace Roembiak, Inaria Kaisiepo, Marthen Kafiar, Frank Hubatka, Ottis Simopiarief, Demmy Koerni houdt speech, Francis Mirino.

Jaar in jaar uit lobbyen bij de VN, werkgroep Inheemse Volkeren en de Mensenrechtenraad.

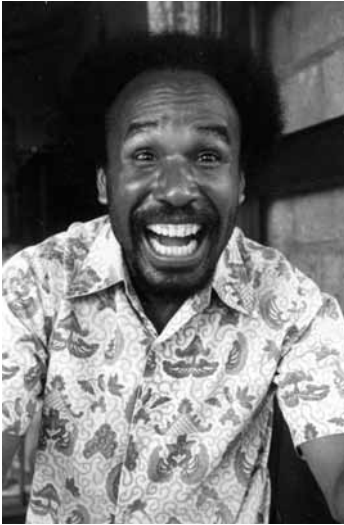
Frank la Rue, speciale rapporteur voor de VN, krijgt geen toestemming naar West Papua te reizen.

Hoofdstuk 5

Hoofdstuk 5

Getuigenissen

Demi Koerni

Demmy Koerni, goede vriend van Arnold Ap, bouwde een huis voor Corrie Ap en haar zonen in 'Black Wara', vluchtelingenkamp nabij Vanimo Papua New Guinea.

Demi Koerni, oprichter van het Theater Kristen Jayapura, moest vluchten met zijn vrouw Johanna Koerni - Wabdaron. In 'Black Water' kamp bouwde hij een huis voor Corrie Ap en haar zonen en voor zijn eigen gezin. Hij was betrokken bij demonstraties tegen de gedwongen repatriëring van 12 Papua's. Het vliegveld werd bezet en geblokkeerd. Na de demonstratie tegen de delegatie van de vice-gouverneur Sugiyono die het vluchtelingenkamp bezocht, werden de Papuavluchtelingen overgebracht naar het geïsoleerde Kiunga-gebied in het binnenland. Demi overleefde door zijn schilderijen te verkopen, onder andere een Papua-Jezus, en door de verkoop van houtsnijwerken. In de vluchtelingenkampen was Demi de stichter van een folkloristische dansgroep. Demi en zijn vrouw Johanna en hun dochter Vinolia, die geboren werd in Kiunga, leefden 12 jaar en 7 maanden in vluchtelingenkampen. In Nederland werd hun tweede dochter Gerania geboren. Momenteel is Demi de choreograaf van een folkloristische dansgroep 'Bunga Angrek' die in Nederland optreedt. Demi behaalde de eerste prijs van het euro song festival 50 +in de Schouwburg van Deventer, met de vertolking van een lied geschreven door Sem Kapisa, dat hij tezamen met zijn dochters uitvoerde.

Demi ziet veel overeenkomsten met de Koreri mythe en het Bijbelverhaal. In de Koreri mythe gooit Manarmakeri cocosnoten naar de borsten van Insoraki die hierdoor zwanger wordt. Van schrik roept zij uit : Jesu !” Zij roept in de Koreri mythe reeds de naam Jezus. Maria wordt volgens de Evangelisten eveneens op een bovennatuurlijke manier zwanger. Demi zette zich in West Papua in voor vernieuwing van de liturgie in de Evangelisch Christelijke kerk. Hij stimuleerde het zingen van liederen van eigen bodem, naast de vertaalde Psalmen en Gezangen, in experimentele kerkdiensten, “kebaktian eksperimen”. Overal ter wereld moet Jezus de gedaante aannemen van de mensen die hem ontvangen, bij de Papua's wordt Jezus een Papua, die tevens symbool staat voor het lijdende Papuavolk. De schedel rechts op de voorgrond van het schilderij staat symbool voor de vele omgebrachte Papua's, de “memoria passionis” van het Papuavolk. Via zijn kunstuitingen wil Demi een bijdrage geven aan de bevrijding van zijn volk van het Indonesische juk : Zie het boek : Verbeelden en Gelijken van prof Jongeneel, blz. 76 en 77, www.uitgeverijboekencentrum.nl

De visie van Johan Ariks, vader van het Papua Nationalisme, leider van de Papuadelegatie bij de Ronde Tafel Conferentie in 1949

De laatste toespraak van Johan Ariks, 1965.

“Wij Papua's zijn Christenen, dat betekent dat wij volgelingen zijn van Christus. Wij geloven in God en wij geloven de wonderbaarlijke werkingen van de heilige wetten van de schepping. Gedurende de loop van de geschiedenis van de wereld, heeft niemand ooit door middel van het

gebruik van gewelddadige wapenen een verandering in de loop van de geschiedenis kunnen aanbrengen, afwijkend van de reden waarom de schepping is gecreëerd.

De Romeinen waren zowat de eersten die Europa onder hun macht begonnen te krijgen. Europa is er nog steeds, maar de Romeinen zijn verdwenen. Napoleon Bonaparte imiteerde de Romeinen met de bedoeling om Europa onder zijn hielen te krijgen. Napoleon heeft zijn Waterloo gevonden. Europa is er nog steeds. Adolf Hitler en zijn Derde Rijk waren nog wreder en afschrikwekkender met hun uitbreidingspolitiek. Zij vermoordden miljoenen mensen en de gevolgen zijn nog steeds heel erg voelbaar. Hitler en zijn troepen zijn vermorzeld, Europa staat weer overeind.

De Keizer Hirohito van Japan wilde gedurende de Tweede Wereldoorlog heel Azië en de Pacific onder zijn vlag 'De Opgaande Zon' brengen. Maar ook hij en zijn medestanders werden verslagen en door en door geneutraliseerd ofschoon de Atoombom werd gebruikt. Maar de volkeren van de Pacific, inclusief Indonesië kunnen verder gaan met leven als vrije en onafhankelijke staten. Alle koloniale machten moesten hun gebieden in de wereld opgeven die onder hun zeggenschap vielen, één voor één, hetzij vreedzaam of met kleine oorlogen en zij moesten hen onafhankelijkheid toekennen.

Wanneer ik de ontwikkelingen vanuit deze hoek bekijk, dan kan ik vol vertrouwen zeggen dat wij Papua's optimistisch zijn. Indonesië gebruikt wapens om ons te onderwerpen of om ons te vernietigen. Maar geloof mij, landgenoten, daar zullen zij niet in slagen. Wij Papua's zullen geen wapens gebruiken, en wij zullen ook geen wapens van de Russen of de Amerikanen vragen. Want wij zijn niet zwak. Christus zelf heeft zijn volgelingen verboden om te doden. Wij moeten moedig zijn en waardig zijn.

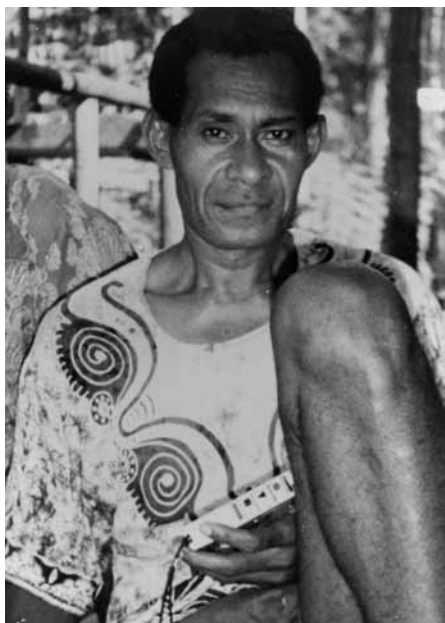
Toen Christus bij ons op aarde leefde, zei hij eens: 'Gezegend zijn de zachtmoedigen, want zij zullen het land bezitten.' Daarin is de kracht en de hoop van de Papua's besloten."

De laatste speech werd uitgesproken op de 1ste juli 1965 door wijlen Johan Ariks. Kort daarna werd hij door de Indonesische militairen gevangen genomen. Op de 2de februari 1967 werd hij doorgemarteld in de gevangenis van Manokwari door de Indonesische Militairen.

Demmy Koerni met zijn
oudste dochter Vinolia.

Thom Ireeuw, docent engels aan de Theologische Hogeschool I.S.Kyne, goede vriend van Arnold Ap, schreef over Arnold Ap een getuigenis.

Getuigenis van Thom Ireeuw, vriend van Arnold Ap.

Thom Ireeuw was docent Engels op de Theologische Hogeschool I.S. Kyne en vluchtte naar Papua New Guinea vanwege de gewelddadige dood van Arnold Ap en Eduard Mofu. Hier volgt zijn getuigenis uit 1994.

“Arnold Clemens Ap was een antropoloog uit West Papua. Hij was curator van de inheemse collectie van het Paradijsvogel universiteitsmuseum in Jayapura. Hij stond goed bekend als de directeur van de folkloristische zang- en dansgroep ‘Mambesak’.

Op 30 november 1983 werd hij voor de tweede keer in datzelfde jaar gearresteerd en zonder in staat van beschuldiging te zijn gesteld, gevangen gehouden. Hij werd er van verdacht connecties te hebben met de O.P.M. Hij was diverse keren in zijn leven in gevangnissen door toedoen van de militairen. Maar deze keer mondde zijn gevangenschap uit in zijn dood.

Hij werd op brute wijze vermoord door de militairen op 26 april 1984. Eduard Mofu, zijn volle neef, ‘napirem’, van moeders kant werd gemarteld en vermoord en in zee gesmeten.

Zijn dood gaf een enorme reactie onder de academici in Australië. 150 academici tekenden hun sympathie betuigingen, condoleanties en hevige protesten tegen het Indonesische militaire regime.

In West Papua werd de situatie geschokt en met droefenis ondergaan. Arnold Ap was iemand die binnen de Indonesische context zijn uiterste best had gedaan om de waardigheid van zijn volk te herstellen.

Zijn vrouw en drie zonen vluchtten naar Papua New Guinea voor hun veiligheid na de gevangenschap van Arnold. In 1984 werd hun vierde zoon geboren in het Black Water vluchtelingenkamp nabij Vanimo. Eind 1985 werd zij door de Nederlandse regering toegelaten en nu leven zij in Nederland.

Arnold Ap stierf op de leeftijd van 38 jaren.

Loopbaan

Arnold Ap werd geboren op de 1ste juli 1946 op het eiland Numfoor in het Noordwesten van West Papua. Hij was de oudste in de familie.

Zijn vader was onderwijzer en vervolgens klerk van het Gouvernement die gedurende enige tijd in Waris had gewerkt in de grensstreek tegenover West Sepik (Papua New Guinea). Dat was nog in de Nederlandse tijd.

Toen hij nog een kleine jongen was in Waris, onthield hij een paar traditionele Waris-Imonda liederen, die hij soms liet horen om zijn herinneringen als kind op te halen en om zijn waardering te uiten voor de cultuuruitingen van zijn land.

Hij zat vooral op scholen van de zending op Biak eiland. Na de overdracht van West Papua aan Indonesië, behaalde hij zijn diploma van de middelbare school en ging studeren aan de Paradijsvogeluniversiteit in 1967.

Voordat hij zijn middelbare schooldiploma behaalde, werd hij afgevaardigd naar Canberra met een groep studenten en leraren om zich een paar maanden te oriënteren.

Na terugkomst ging hij verder met zijn studie en in 1973 studeerde hij af aan de afdeling geografie van de onderwijsfaculteit. Evenwel ging hij niet in het onderwijs, maar hij kreeg een baan aan het museum van de Universiteit waar hij meer betrokken raakte in antropologische werkzaamheden. In 1978 richtte hij Mambesak op toen hij nog curator was. In 1980 leidde hij de Mambesakgroep naar Jakarta en daar werd de “Asmat bisjpaal dans” uitgevoerd op het Indonesische danskunst festival. Mambesak werd toen als de beste groep uitverkoren.

In 1982 deed hij mee met de Indonesische Christelijke Jeugd delegatie die naar een jongerenkamp in Tanzania werd uitgezonden. Op de terugweg bezocht hij West Duitsland om kennis te nemen van het werk van de Christelijke jeugd in West Duitsland.

In zijn functie van curator bezocht hij heel veel plaatsen samen met de directeur om etnografica te verzamelen en antropologisch onderzoek te doen.

Hij trouwde met Corrie Bukorpioper in 1974, die van professie een verpleegkundige en vroedvrouw was.

Persoonlijkheid

Arnold was een vriendelijke, open en sociaal ingestelde man. Zijn huis werd iedere dag bezocht door studenten, ambtenaren, vrienden, leden van Mambesak en zelfs dorpelingen, vaak 's middags en 's avonds. De dorpelingen kwamen hier zelfgemaakte houtsnijwerken brengen om te verkopen. Studenten kwamen om te praten, hetzij over culturele zaken of voor het sociaal contact.

Arnold zorgde ook voor broers, zusters, schoonfamilie die bij hem logeerden, voor hun opvoeding op lokale scholen.

Arnold Ap was iemand die een ontspannen leven leidde. Hij was moedig en had een sterke wil. Het succes en de groei van Mambesak en het aandacht geven aan de West Papua cultuur, was gedeeltelijk te verklaren uit zijn sterke wilskracht en aan zijn democratische stijl van leiderschap, al waren er nauwelijks fondsen en voorzieningen. Voor het algemeen belang zou hij zijn leven offeren.

In April 1969, voorafgaand aan het Indonesische referendum in West Papua, leidden Arnold Ap, Moses Weror en andere leiders een grote en onverwachte mars bij dageraad naar het Verenigde Naties-huis om een petitie aan te bieden met de wens van het volk voor onafhankelijkheid en het afwijzen van de integratie met Indonesië. Mensen uit alle geledingen van de maatschappij namen deel, ook ambtenaren en studenten van de universiteit.

De militairen wisten van niets en dachten dat Christenen een feestdag vierden vanwege de geestelijke liederen die werden gezongen.

Arnold Ap en Moses Weror liepen aan het hoofd van de manifestatie, leiding gevend en mensen aanmoedigend. Precies om 6 uur 's ochtends kwamen de manifesterende mensen bij elkaar op

het plein voor het hoofdkwartier van de Verenigde Naties. Dr. Ortis Sanz, de V.N. vertegenwoordiger voor het referendum van 1969 kwam naar buiten en nam de petitie in ontvangst van Moses Weror, nadat hij op verzoek van de demonstranten een korte toespraak had gehouden. Toen gingen de demonstranten verder naar het Parlementsgebouw. Na aankomst werden daar ook weer toespraken gehouden door diverse sprekers voor het gebouw. Nu was de groep aangegroeid tot een menigte, allemaal Papua's. Maar om 8 uur begonnen tanks de straten in te rollen, terwijl de mensen renden voor hun leven.

De volgende dag belandden alle leiders, studenten en heel veel mensen die met de demonstratie te maken hadden, in militaire gevangenis, beschuldigd van politiek onrust stoken.

Arnold Ap behoorde tot diegenen die werden gevangen gehouden in de beruchte gevangenis van Ifar Gunung, op 40 kilometer afstand van Jayapura. Maar daar was hij geestelijk reeds op voorbereid. Na een tijd in de gevangenis te hebben gezeten, werd hij vrijgelaten op bevel van de openbare aanklager, die zelf van militaire huize was, de studenten moesten worden vrijgelaten zodat zij hun studies konden voortzetten.

In 1983 werd hij twee maal zonder beschuldigingen gevangen gehouden, maar er was steeds de verdenking dat hij contacten had met de OPM. De eerste gevangenhouding duurde maar een week, met lange ondervragingen iedere dag. Toch doorstond hij de beproeving met gemak. Na zijn vrijlating ging hij rustig naar huis en hij vatte zijn werk weer op zonder verwijten of klachten.

Arnold Ap kon anderen met enthousiasme inspireren. Dat was zijn manier om zich in te zetten voor zijn volk, maar ook gaf hij zich helemaal, wanneer hij op het toneel stond met 'Mambesak'. Onder zijn leiderschap gaf de groep levendige uitvoeringen. Hij kon prachtig gitaar spelen en was een liefhebber van muziek.

Zijn activiteiten

Hij begon eerst met folkloristische liederen, maar daar aan voorafgaand had hij ervaring opgedaan in muziekgroepen met internationale muziek op recepties, officiële gelegenheden, feestavonden of eindexamenefeesten. Hij voelde een leegte, het ontbreken van Melanesische liederen. Die liederen waren in die tijd alleen maar populair bij dorpelingen en niet populair bij stadsmensen van verschillende afkomsten en nationaliteiten. Zelfs bij Melanesiërs werden liederen van melanesische oorsprong als plattelands gezien. Daarom besloot hij te stoppen met internationale muziek en te proberen wegen te zoeken om West Papuase folkloristische liederen bekend te maken.

Samen met studenten van zijn eigen achtergrond Biak-Numfoor richtten zij een folkloristische groep op die Maniori heette (de papagaai). Zij begonnen Biak-Numfoorse liederen te verzamelen van hun eigen gemeenschap en vervolgens maakten zij zelf een paar liederen. Een verzameling van 50 liederen werd uitgebracht in een boek getiteld 'SONGER BE ROK' (de klinkende fluit).

Nog betrokken bij de Maniori, begon Arnold met leden te praten over de mogelijkheid de groep uit te breiden en studenten van verschillende achtergronden er bij te betrekken. Zij waren het ermee eens en lieten Maniori achter zich.

De vroegere leden van Maniori richtten samen met andere Papua studenten een nieuwe groep op, Mambesak (paradijsvogel). Zij verzamelden liederen uit West Papua van verschillende talen, en gingen die uitvoeren op diverse gelegenheden, ook via radio uitzendingen.

De liederen laten horen was niet zo makkelijk. De woorden uit de diverse talen moesten goed worden uitgesproken. Er zijn honderden talen in West Papua. Voorafgaande aan een publiek optreden met de liederen, benadrukte Arnold altijd aan de leden de juiste uitspraak van de woorden, zodat respect zou worden getoond aan de bronnen van deze liederen. Ten slotte, zei hij dat de taal de trots en waardigheid van een gemeenschap vormt. Behalve de juiste uitspraak moesten zij ook de oorspronkelijke stijl handhaven zoals die werd gepraktiseerd in de dorpen.

Arnold was bezorgd over de West Papua cultuur die veel schade heeft opgelopen en in de verdrukking is gekomen door het werk van de zendelingen. Daarom waren de folkloristische liederen voor hem niet alleen een uiting van zang, maar ook het waarderen van de cultuur. Wanneer mensen wat van henzelf is, gaan waarderen, dan zullen zij het ook in stand willen houden en bekend willen maken. Zo dacht Arnold daarover.

Mambesak publiceerde vijf albums van deze verzamelingen die goed verkochten. De mensen begonnen van de liederen te houden en ze te zingen op feesten en festivals en zelfs op landelijke ontwikkelingsprogramma's van de Regering. Mambesak was ook actief wat betreft andere aspecten van folklore, zoals mythes, traditionele dansen, kunsten, ambachten, houtsnijwerken enz. Houtsnijwerken werden voor de dorpelingen in het Museum Loka Budaya tentoongesteld, waar zij werden verkocht. De opbrengst kwam rechtstreeks ten goede aan de dorpelingen.

Regelmatig organiseerde de groep een culturele middag voor het publiek op het plein voor het museum. Andere groepen en individuen werden ook uitgenodigd om deel te nemen aan het ten gehore brengen van liederen. Dansen, gedichten, voordrachten en ook het vertellen van grappige verhalen die leefden onder de mensen.

Het populaire Mambesak radio-programma was 'Pelangi Budaya Irian Jaya' de 'Culturele Regenboog' uitgezonden door Arnold Ap en Constant Ruhukail iedere zondag om 12 uur via Radio Jayapura. Constant Ruhukail was de technicus voor radio en televisie van Mambesak. In dat programma werden opnamen van mythes, legendes, traditionele liederen, gedichten en interviews uitgezonden, afgewisseld door toelichtingen. Tussen ieder onderwerp of uitleg werd dan een folkloristisch lied gespeeld.

Soms gingen Arnold Ap en zijn groep andere dorpen bezoeken om de mensen te vermaken en om te leren van hun gebruiken, geloofsovertuigingen en praktijken. Tezelfdertijd hielden zij voordrachten over het bewaren en bevorderen van de Papuacultuur.

Het is nodig om duidelijk te maken dat in een land als West Papua, waar de Indonesische cultuur met kracht op haar kusten breekt, net als de branding van eb en vloed, een zoektocht naar de werkelijke Melanesische identiteit heel erg noodzakelijk is.

Veel groepen volgden in het voetspoor van Mambesak, maar zij waren meer geïnteresseerd en beperkt tot folklore liederen. Mambesak was de enige met een cultureel oogmerk. In ieder geval heeft het een impuls gegeven voor het bekend maken van de Melanesische cultuur en identiteit van West Papua, waar de oorspronkelijke bevolking een minderheid wordt in een land waar zij sinds duizenden jaren zijn geworteld.

Zijn dood

De tweede arrestatie en gevangenschap op 30 november 1983 leidde tot zijn uiteindelijke dood. De eerste arrestatie was twee maanden daarvoor. Gedurende zijn tweede gevangenschap werd hij eerst in een militaire gevangenis vastgehouden, vervolgens werd hij overgeplaatst naar een politie gevangenis. Hier kregen Arnold Ap en een ander lid van Mambesak, neef en afgestudeerde rechtenstudent, Eduard Mofu, een speciale behandeling.

De politie commandant luitenant-kolonel Sudjoko nam hen vaak mee voor een autorit en voer de baai van Jayapura rond met een speedboot op zondagen. De twee mannen mochten ongelimiteerd bezoek ontvangen. Arnold Ap kreeg zijn gitaar en bandrecorder en cassettes. Hij mocht steeds naar muziek luisteren wanneer hij maar wilde.

Mensen die de situatie volgden, vroegen zich af of de speciale behandeling die zij kregen alleen een tactiek was voor de buitenwereld om een oprechtheid te laten zien aan Arnold Ap en Eduard Mofu. Veel vragen rezen in de geesten van de mensen. Want er is een gezegde in Biak: 'Geef je vijand goed te eten voordat je hem doodt.'

De waarheid kwam aan het licht toen op 26 april 1984 zijn dode lichaam werd gevonden met steekwonden in zijn maag, in het militaire hospitaal Aryoko. Hij was op brute wijze gedood door de elite-eenheid, Kopassandha.

Kommando Pasukan Pelaksana Sandi Yudha.

Zijn begrafenisceremonie werd bijgewoond door ongeveer duizend Melanesiers, achterdochtig gadeslagen door militaire ogen. Arnold Ap's dood was een schok die heel veel Papua's treurig maakte en ook zijn Indonesische vrienden.

Eduard Mofu's lichaam spoelde twee dagen eerder aan de kust. Hij miste zijn rechteroog, zijn voeten waren vastgebonden. Volgens mensen die zijn lichaam van dichtbij hebben gezien, moet hij een zware marteling hebben ondergaan.

Er zijn mensen die zeggen dat Arnold Ap en Eduard Mofu zijn gedood omdat zij uit de gevangenis zijn ontsnapt. Anderen zeiden dat het de samenzwering was van Sudjoko en dat een politiebewaker was omgekocht om hen te laten ontsnappen om zo het plan tot uitvoering te brengen. Maar een man als Arnold Ap die met zijn culturele activiteiten door de autoriteiten werd beschouwd als de centrale persoon om de nationale gevoelens van de West Papua's aan te moedigen en die vele keren werd verdacht dat hij sympathie voor en banden had met de OPM, werd door de militaire autoriteiten gezien als een gevaar voor de nationale eenheid. Het plan om hem te doden is een grote waarschijnlijkheid.

Toen Arnold in de politiecel zat, componeerde hij een lied. Met woorden van troost stuurde hij dit lied in een cassettebandje naar zijn vrouw in het 'Black Water' vluchtelingenkamp. Het lied getiteld 'Het mysterie van het leven', was geschreven in de Indonesische taal. Hieronder de Nederlandse vertaling.

Het Mysterie van het leven

Dit leven is een mysterie

Waarvan niet kan worden gedroomd

Dat niet kan worden voorspeld

Zo is de realiteit van het leven

En zo ben ik hier

Opgesloten in mijn eigen wereld

Ik ben als een adelaar

Die hoog vliegt, zoekend met zijn ogen

Maar helaas, het lot van de vogel is om ongelukkig te zijn

Terwijl hij een prooi zoekt, wordt hij tenslotte

gevangen, in de val gelokt.

Het enige wat ik wens en waar ik nu op wacht

is niets anders dan vrijheid.

Arnold Ap, Politiegevangenis APO 1984

Het naspel

De geest van Arnold Ap die op zoek is naar de Melanesische identiteit, is niet gedood, zelfs al is Mambesak verboden en is er nooit meer iets van vernomen. Ja, Arnold Ap heeft tenminste iets gedaan en de weg geopend voor mensen die na hem meer zullen doen, meer zullen schrijven, om hun identiteit nog beter aan de wereld te tonen.

Arnold Ap's naam is gewijd aan een school en een muziekgroep in het 'Black Water' kamp. De school, de 'Arnold Ap Memorial School' is nu in bedrijf gedurende drie jaren sinds januari 1985. De muziekgroep 'Sampari Arnold Ap' werd in 1986 gestart.

In het begin van 1986 werd Mambesak Papua New Guinea opgericht in Port Moresby. De bedoeling is om voort te zetten wat Mambesak in het thuisland heeft gedaan. Hoewel de situatie hier niet helemaal hetzelfde is als in West Papua, zijn er toch bepaalde dingen waarvoor aandacht

kan worden gevraagd. Dat is de taak van Mambesak Papua New Guinea. Hun eerste cassette is te koop bij CHM sinds 1986.

Wij zijn blij dat de Melanesische solidariteitsgroep de Melanesische broederschap bevestigt, om de Melanesische identiteit te beschermen zodat die kan leven en groeien op haar historische wortels en voorvaderlijke grond.

Conclusie

Hiermee zijn wij aan het einde gekomen van het levensverhaal van Arnold Ap. Laten we nu hier een punt zetten en luisteren naar wat Bernard Narokobi, een Melanesische leider zegt:

‘Vandaag is de dag om van alle bergen onze rijkdom en verscheidenheid te proclameren.

Vandaag is de dag om vanaf iedere vallei onze wijsheid en kennis te proclameren.

Het blinde aannemen van een bier- en coca cola cultuur zal ons niet tot een grote natie maken. Het verkrijgen van grote rijkdommen zal ons niet tot een groot volk maken.

Naties zijn geïnspireerd door geïnspireerde mensen. Inspiratie kan ons niet deelachtig worden als we onze werkelijkheid ontkennen en onze cultuur.’

Bernard Narakobi, 1981

Toespraak door Mozes Weror

Gedenk om wijlen Arnold Ap te memoreren.

Dit is wat Arnold Ap zei in oktober 1982

‘Misschien denken jullie dat hetgeen wat ik aan het doen ben, dom is, maar dit is, wat ik denk te moeten doen voor mijn volk, voordat ik doodga.’

In 1984 hebben wij een jonge man verloren, een dappere kameraad, een zoon van Melanesie, de stichter van Mambesak, een held en een vrijheidsstrijder.

De moord op Arnold Ap

De beschermer van onze cultuur heeft geworsteld om onze cultuur levend te houden tussen andere culturen in deze wereld. Dat druiste in tegen de politiek van de nekoloniale macht en als resultaat werd hij op koelbloedige wijze vermoord.

Vandaag hebben wij een heel dappere man verloren, een waarachtige zoon van Melanesië. Arnold stierf, maar zijn geest zal nooit sterven, die zal ons altijd blijven.

Arnold geeft ons zijn leven om een fundament op te richten voor onze toekomstige generatie van West Papua Nieuw Guinea. Arnold is voor jou en voor mij gestorven voor onze onafhankelijke staat West Papua Nieuw Guinea.

Ik heb Arnold heel goed gekend, dag en nacht werkten wij samen om ons voor te bereiden op de ‘Daad van Vrije Keuze’. Wij maakten pamfletten klaar in de nacht van 11 april 1969. Wij werkten samen als een team om ons voor te bereiden voor de georganiseerde demonstratie.

Uiteindelijk werden wij gearresteerd en we zijn gevangen gehouden in een militaire gevangenis op de het Cycloop gebergte Ifar Gunung.

De eerste dag in de cel was bestemd voor de ondervraging van de gevangenen om hen te dwingen hun misdaden te bekennen. Ik ben getuige geweest toen Arnold werd ondervraagd door de Indonesische officieren. Eén van zijn antwoorden aan de Indonesische soldaten was: 'Ik wil niets minder dan een onafhankelijk West Papua.' Arnold werd gestompt, zelfs met de kolf van een pistool op zijn hoofd geslagen. Ondanks die zware mishandeling, wilde Arnold verder zijn mond niet opendoen om zijn activiteiten te onthullen.

Mevrouw Corrie Ap schreef vanuit het 'Black Water' vluchtelingenkamp om te informeren naar het lot van haar echtgenoot en verdrietig genoeg kreeg zij geen definitief antwoord. Totdat het werd onthuld dat Arnold Ap's lichaam gevonden was in het militaire hospitaal Aryoko in Jayapura.

Wijlen Arnold Ap vroeg ons om door te gaan met Mambesak activiteiten. Diegenen die in het verleden met mij hebben gewerkt, jullie kunnen heel goed doorgaan. De geest van Mambesak moet verder gaan om onze Melanesische cultuur bekendheid te geven, onze gewoonten en onze Melanesische manier van leven.

We moeten doorgaan tot het einde, tot de overwinning. We kunnen niet stoppen of opgeven, want we hebben zoveel mensen zien sterven, waardoor er zoveel weduwen zijn, kinderen zonder ouders. Arnold's boodschap voor ons: 'Geef deze strijd niet op, ga verder totdat wij de strijd winnen.'

Arnold vertelde ons om vertrouwen te hebben in onze benadering als Melanesiër en om trots te zijn op onze cultuur, gewoontes en onze levenswijze.

Om mijn toespraak te besluiten wil ik jullie allen opnieuw vragen om verder te gaan waar Arnold is opgehouden, wat moet worden afgemaakt. Door ons motto: 'Broeders gaan nooit dood en zusters geven nooit op'.

God zegene jullie, dank u.

Het geluid van de zeeschelpen.

Mannen vissen in het donker langs de kust
Vrouwen wachten in huizen onder het heldere schijnsel van de maan
Zij hoorden het geluid van de schelpen
Het geluid van de zeeschelpen na het vissen
Terwijl zij naar huis snellen, stijgt het niveau van de zee
Spoedig zal je de rook zien opstijgen
Het is het geluid van de zeeschelpen op de kust
Het geluid van de zeeschelpen.

Vertaald uit het originele document in de Biakse taal. Geschreven door: Arnold Ap.

Een lied van zo'n schoonheid is ontstaan op de grond van West Papua. Al is de illegale bezettende macht nog sterk, de Papuacultuur die taai is, laat zich niet onderdrukken.

Het is ongelooflijk hoe zij onderdrukking overleeft, ondanks de talrijke wapens, met duizenden vijandelijke troepen, met modern wapentuig dat niet in staat is om de wensen en de culturen van een volk te onderdrukken.

De cultuur van West Papua is een deel van het volk en zo ook de mensen. Zo lang de mensen kunnen zingen, blijven de bewoners van West Papua zich Arnold Ap herinneren en leven met de geest van Mambesak.

Fa Nanggi, zoete aardaappelen voor het Opperwezen als offerande, waarna de gasten het feestmaal nuttigen met muziek van "Mambesak".

Johanna Koerni-Wabdaron met haar jongste dochter Gerania.

Interview met Johanna Koerni-Wabdaron (17 november 2010)

Op de 9de februari 1984 om halfdrie 's middags, vergezelde ik Corrie naar de KODAK politie gevangenis in het APO kamp Jayapura. Dat was de laatste ontmoeting met Arnold. Op dat moment was Corrie vijf maanden zwanger van hun vierde zoon Mansorak. Dat wist ik. Ik kreeg geen toestemming om de gevangenis binnen te gaan. Alleen de echtgenote had toestemming om haar man Arnold te bezoeken. Het was een droevige situatie. Na een half uur gingen we samen terug naar Abepera.

Op dat moment was Oridek twaalf jaar oud. De kinderen waren nog klein. Bea Bukorpioper, de zus van Corrie en Dina Ap, pasten op de kinderen en troffen voorbereidingen om te vluchten. Op de 9de ver-

trokken wij van een geheime plek met een prauw en staken over naar Wutung en vervolgens door naar Vanimo in Papua New Guinea.

Eerst was er niets te eten en te drinken en ook geen onderkomen. Wij sliepen in de openlucht. Arnold had Corrie voorbereid op situaties zonder eten of drinken en zonder dak boven hun hoofd en met kinderen.

Wanneer men kijkt vanuit een Papuavrouwen-standpunt, dan is Corrie een sterke vrouw. Terwijl zij zwanger was van haar jongste kind, hield zij vol van toen tot nu en zij bleef het hoofd bieden aan de situatie. Ik ben trots op haar. Toen we aan waren gekomen, woonden wij eerst in een tent. Later bouwden wij een huis op palen. Aan de ene kant Corrie, Bea, Dina, Octo Ap. Aan de andere kant woonden Demi en ikzelf. Toen maakte Demi een trap voor de kinderen zodat zij niet vanuit het huis naar beneden konden vallen.

Na acht maanden, na de geboorte van Mansorak op de 13de augustus 1984, vertrok Corrie met haar kinderen naar Port Moresby. Mansorak werd vernoemd naar Arnold. In het vluchtelingenkamp was het heel moeilijk om te overleven. De vluchtelingen leefden van hun tuinen, de verkoop van groenten en koekjes. De mannen gingen uit vissen. In het begin waren de bewoners van Vanimo bereid om de vluchtelingen tuinen te laten onderhouden en te laten vissen. Later werden zij jaloers op de ijver van de vluchtelingen.

Ik besluit met een motto: De rechtvaardigen kunnen om de tuin worden geleid, maar de waarheid kan niet worden misleid.

Hoofdstuk 6

Reacties in Nederland op de ontijdige dood van Arnold Ap en Eduard Mofu

Op de Vrije Universiteit vond een ontmoeting plaats om de dood van Arnold Ap en Eduard Mofu te gedenken. Onder de vele academici bevond zich de vroegere Gouverneur van West Papua, professor Jan van Baal, die zijn gehoor vertelde dat hij diepgaand was geschokt door de dood van Arnold Ap en Eduard Mofu. Viktor Kaisiepo was onder de aanwezigen en Minggus Wawejay. Na enige tijd werd een film getoond op televisie door de NCRV. In deze film werd prof. Dr. Jo Verkuyl geïnterviewd, die zei, dat waar ook maar het leger de baas is in de wereld, er vreselijke dingen gebeuren. In deze film figureerde ook de secretaris van de Indonesische Raad van Kerken, dr. Simatupang. Hij zei: 'Ik heb gesproken met de Synode van de Evangelisch Christelijke kerk in Papualand. Ik zei tegen deze heren: 'Leiders van de Evangelische Christelijke Kerk in Papualand: U mag kiezen, wilt u met ons in Indonesië zijn, of niet?'

Op die manier suggereerde dr. Simatupang dat er een eerlijke keuze was voor het leiderschap van de kerk, terwijl er in feite helemaal geen eerlijke keuze mogelijk was. Vervolgens werden dominee Jan Buikema en ikzelf uitgenodigd in het huis van prof Verkuyl omdat wij in de film verteld hadden wat er was gebeurd met Arnold Ap en Eduard Mofu. Eerst ontving ik een brief van professor Verkuyl waarin hij uiteenzette dat ik verantwoordelijk was voor 'Kleinstaaterij' en de Papuaslachtoffers. Met 'Kleinstaaterij' bedoelde hij de promotie van vele kleine staten. Zo ging ik met tegenzin naar professor Verkuyls huis samen met Jan Buikema. Het gesprekstema van professor Verkuyl was verzoening. Ik antwoordde dat verzoening zonder gerechtigheid, zonder recht te doen aan de wensen van Papua's, niet mogelijk was.

Aan het einde van onze ontmoeting vond professor Verkuyl het jammer dat ik niet 25 jaar op Java had gewerkt, zoals hij. Dan zou ik er anders over denken. Ik antwoordde: 'Professor, ik heb alleen maar tien jaren onder de Papua's gewerkt. Dus hebben wij allebei verschillende brillen op. U draagt uw Javaanse bril en ik draag met alle respect mijn Papua bril. Dank u dat u ons hebt willen ontvangen.'

De heer Gershon Musa Kaigere, verbonden aan het Museum van Volkenkunde in Leiden als "ethnoman", is een bewonderaar van Arnold Ap.

Hij zond mij het volgende gedicht van Arnold Ap in de Biakse taal.

Ras Kobe Oser

Yasye siser yasrab urek bon bekaki ayenano,
Yaryab yasom yasandik au supo manggun.
Yamam karis yambrif aum nask yadi yamarisen,
Kowi kowor yerisam bepam beyuser.
Yakyar kaku, Raso koryur kobe uni ro
Mrur marires kobena ara fabye
Wandow maper kobena ara fabye
Yen di sare kobena ara fabye
Sane beryan beyun koryur Kobe Oser.

De Dag van de Eenheid

Ik zwierf langs de kust
Beklom hoge bergen
Ik heb eerbied voor jou en ben trots op je
Mijn vaderland
Ik kijk om me heen en glimlach
O, mijn broeder, ik ben zo gelukkig
We zingen een lied
Ik hoop echt dat we elkaar op een dag weerzien
Op de plaats waar de bron van warmte
Ons weer verenigt, één volk, één ziel, de eenheid.

Het Arnold Ap Centrum voor vluchtelingen in Zutphen

Ik werkte als vrijwilliger bij Stichting Vluchtelingenwerk Zutphen. Het bestuur accepteerde mijn voorstel om het vluchtelingencentrum in Zutphen, het Arnold Ap Centrum te noemen. Zo inviteerden wij mevrouw Corrie Ap-Bukorpioper en haar vier zonen om het Arnold Ap Centrum officieel te openen. Mr. Julian Nunaki maakte een houtsnijwerk met Arnold Ap's naam erop, dat boven de voordeur werd bevestigd. De folkloristische dansgroep 'Sampari' kwam dansen op het plein voor het Arnold Ap Centrum. Tezelfdertijd werd in Vlissingen in Zeeland een laan 'het Arnold Ap pad' genoemd.

In Eefde organiseerden wij een herdenking voor Arnold Ap en Eduard Mofu waar heel veel Papua's op af kwamen en Nederlandse sympathisanten.

In Eefde woonde de gepensioneerde ambassadeur van Indonesië, dr. Jaap van der Meulen, schrijver van het boek: 'Hooft gij den donder niet?' doelend op het vrijheidsstreven van Indonesië. Ik vertelde hem van Arnold Ap en de vrijheidsstrijd van de Papua's. Hij zei tegen mij: 'Het is niet meer dan uw plicht om deze vrijheidsstrijd te steunen.'

Corrie Ap's aankomst op Schiphol met haar vier zonen

Ik kan mij goed herinneren hoe aankomst van Corrie Ap en haar vier zonen op Schiphol verliep.

Zachi Sawor had de Pers gewaarschuwd en er waren verschillende journalisten aanwezig op Schiphol. Toen Adri Kafiar-Mofu, Corrie in haar armen sloot, was er een jammerklacht te horen, een hoog ijl geluid van huilen. Wij stonden daar allen omheen, het ging ons door merg en been. Ik herinner mij een journalist, Theo Klein van de Volkskrant, die ook heel erg geëmotioneerd was.

Wij gingen naar het huis van Adri en haar man Petrus Kafiar en daar op de bank voor een enorme foto van een tropisch strand met palmen, werden Corrie en haar zonen gefilmd voor het NOS televisie journaal van 8 uur 's avonds.

De oudste zoon van Corrie, Oridek, 12 jaar oud, vroeg aan de marechaussee op Schiphol: 'Waar is mijn vader?' Corrie wilde duidelijk zeggen: 'Ik ben een politiek vluchteling. Ik wil politiek asiel in Nederland.'

Het leven in Nederland was niet gemakkelijk voor Corrie. Zij moest alleen haar vier zonen opvoeden. Daarnaast werkte zij ook nog. Zij deed haar best om de heimwee aan Arnold levendig te houden door te luisteren naar zijn muziek samen met haar zonen.

Zij hielp de Papua-vluchtelingen door het zenden van kledingpakketten met hulp van de Protestantse Valkenbosch gemeente en zij was actief in de organisatie Papua Vrouwen Nederland. Zij was heel erg politiek betrokken bij het lot van haar volk. Op die manier gaf zij een voorbeeld aan haar zonen die de Papuacultuur tot leven brachten met de stichting van 'Mambesak Holland'.

De familie Ap leeft in Den Haag en organiseert samen met andere Papuafamilies manifestaties om het lot van het lijdende Papuavolk onder de aandacht van het Nederlandse volk en de politiek te brengen. De oudste zoon, Oridek, heeft een leidende rol in deze activiteiten.

West Papua Free Campagne

In 2008 brachten de Vereniging Papua Vrouwen Nederland, geld bijeen voor de campagne van Internationale Parlementariërs voor vrij Papua en Internationale Juristen voor Vrij Papua. Deze campagne werd gelanceerd door Benny Wenda, politiek vluchteling, levend in Engeland.

Vanuit Oxford trok een Papuagezelschap, bestaande uit leden van Mambesak, Sampari en sympathisanten o.a. Koen de Jager van Stichting Pro Papua en een fotograaf, Anoe de Groot, naar het Parlementsgebouw in Londen. Het Hoogerhuis, House of Lords, kamer 13.

Mevrouw Melinda Yanki, gespecialiseerd in Internationaal Recht, hield een toespraak waarin zij uitlegde dat de Daad van Vrije Keuze voor het West Papua volk nooit goed was uitgevoerd, maar een frauduleuze procedure was geweest, waardoor de Indonesische aanwezigheid in West Papua illegaal werd.

Het was een emotionele gebeurtenis, omdat de Mambesakgroep hun traditionele kleding droegen. Benny Wenda droeg een hoofdtooi met een Paradijsvogel. Hij gaf cadeaus, doosjes gemaakt van Delfts porselein aan de gastheren van Room 13, die het verdriet en lijden van het Papuavolk bevatten. Mevrouw Eef Mamoribo zong de traditionele rouwklacht Kayob. Mevrouw Carmel Budiardjo van TAPOL vroeg in haar toespraak om een onderzoek in West Papua door een onderzoeksteam. Er waren nog meer toespraken o.a. van Lord Avebury, Anti-Slavery Society.

Bisschop Richard Harris die een van de gastheren was in Room 13, wordt 'Freedom Fighter', vrijheidsstrijder voor West Papua genoemd, vertelde Benny Wenda vrolijk.

Theys Hiyo Eluay.

Theys Hiyo Eluay was voorzitter van de Adat Raad. Hij ziet zichzelf als bekeerd van Saulus tot Paulus. Hij wordt een vurig vrijheidsstrijder.

Op het tweede Nationale Congres wordt hij tot voorzitter van het Presidium gekozen. De President van Indonesië, Wahid Abdul Rahman, noemt hem "Mijn vriend" en subsidieert het Congres met een miljard roepiahs. De President geeft de Papua's, die Irianezen werden genoemd hun naam Papua's weer terug en Irian Jaya wordt Papua Barat, West Papua.

De officiële opening mag de President niet verrichten. Het indonesische leger dat zijn gezicht heeft verloren in Oost Timor, dat na een volksraadpleging onafhankelijk is geworden, staat dit niet toe.

Theys Eluay is gast bij het feest van de herdenking van de helden, “de Pahlawan”, die gevallen zijn in de strijd om de bevrijding van West Papua, in het militaire garnizoen van Hamadi. Na afloop wil een journalist meerijden in de auto van Theys Eluay, maar dit wordt geweigerd. De auto van Theys Eluay wordt klemgereden nabij de Jacquelinebocht bij Pim skyline door zeven militairen. Theys wordt gekidnapt, maar zijn chauffeur Alberth Masoka weet te ontkomen. Hij telefoneert vertwijfeld met de vrouw van Theys Eluay en weet een taxi aan te houden. Hij wil de kidnapping van zijn baas rapporteren aan de militairen in Hamadi. Aangekomen in het garnizoen wordt zijn telefoon uit zijn handen geslagen en er is nooit meer iets van Alberth Masoka vernomen. Anders zou hij een kroongetuige zijn geweest. De auto van Theys Eluay wordt in een ravijn nabij Entrop teruggevonden met het stoffelijk overschot van Theys Eluay erin. Wij zien hier hetzelfde militaire scenario als bij Arnold Ap, ontvoering eindigend met een gewelddadige dood.

In Sentani is een monument voor Theys Eluay opgericht. Toen Papua's hier op 1 december 2012 een herdenkingsdienst wilden houden, werd dit door militairen verhinderd, terwijl militairen ook op stoelen zaten rond het monument.

De weduwe van de mensenrechten activist Munir, die werd vergiftigd in een Garuda vliegtuig op weg naar Nederland, bracht een bezoek aan het monument van Theys Eluay.

Celsius Wapai, secretaris van de O.P.M. vluchtte in een prauw met zijn gezin naar Papua New Guinea, vier dagen roeien. In de okselsteunen verstopte Celsius O.P.M.-documenten.

ds. Karel Philemon Erari die samen met mij een “lokakaria” conferentie over heilsbeweingen organiseerde. ds. Erari leidde de begrafenisceremonie voor Arnold Ap, gadegeslagen door vele militaire ogen. De Papua's wilden de kist zelf dragen en staken banden lek van de begrafenisauto.

ds. Harun Ronsumbre is trots op zijn tante Angganetha Ronsumbre, die een heilsbeweging ontketende.

Laurens Mano, evangelist verdedigt Maria Waican, heilsprofetes. “Wat Maria Waican zegt, is waar.”

Hoofdstuk 7

Nieuwe religieuze bewegingen of heilsbewegingen

Inleiding

Arnold Ap gaf mij diverse documenten, proces-verbalen van de Politie en de militairen die handelden over bewoners van West Papua die betrokken waren bij heilsbewegingen, die ik door-gaf aan Amnesty International en TAPOL. Omdat deze heilsbewegingen bijna altijd eindigen in bloedvergieten en militaire operaties en levenslange gevangenschap voor hun leiders, wil ik graag pleiten voor een pastorale benadering door de leiders van de kerken, want de lokale bewoners die meedoen in deze heilbewegingen zijn alleen leden van de Evangelisch Christelijke Kerk in het land Papua en de Baptisten- en KINGMI-kerken.

De Indonesische regering en het leger zouden ruimte moeten maken voor deze benadering, waardoor deze heilsbewegingen vreedzaam zouden kunnen verlopen.

In deze heilsbewegingen worden wij geconfronteerd met de diepste uitingen van religieuze gevoelens, het verlangen naar een wereld zonder pijn, honger, ziekte, dood, onderdrukking. Wij treffen deze heilsbewegingen aan over de hele wereld in inheemse gemeenschappen in Noord- en Zuid-Amerika, in de Filipijnen, in Australië, in Nieuw-Zeeland en in Afrika.

De heilsbewegingen in de Melanesische cultuurkring vertonen specifieke eigenschappen. Zij worden ook aangeduid met de algemene benaming KARGO-culturen. Deze term is misleidend, alsof het belangrijke doel de KARGO-bezittingen zijn. Inclusief in het verlangen naar bezittingen, de kargo, is het verlangen naar een paradijselijke toestand het belangrijkste oogmerk, met overvloed en geen natuurlijke rampen, terwijl ziekte, pijn, honger en dood bedreigingen vormen voor de menselijke existentie.

We kunnen een scala van heilsbewegingen onderscheiden. Heilsbewegingen die nog heel dichtbij de traditionele geloofsvoorstellingen van de stam zijn en heilsbewegingen die al uitgekristalliseerd zijn in de onafhankelijke kerken.

Dr. F.C. Kamma merkt op, na vele heilsbewegingen te hebben beschreven: “Honderden jaren van teleurstelling en ongebroken verwachtingen.” In de toekomst zullen wij nog veel meer worden geconfronteerd met heilsbewegingen die de authentieke uitdrukkingen zijn van de inheemse volken om het Evangelie te vertalen in hun eigen cultuur en zo een inheemse theologie stichten.” (F.C. Kamma, proefschrift *Koreri*, 1972)

Gedurende mijn verblijf in West Papua werd ik geconfronteerd met diverse heilsbewegingen. Ik wil sommige van die heilsbewegingen beschrijven en de houding van de kerken ten aanzien van deze heilsbewegingen.

De begraafplaats van Jezus

Toen ik werkte op de Theologische Hogeschool in Abepura, in West Papua in 1978, kreeg ik bezoek van een vrouw, ongeveer 50 jaren oud die Maria Waican heette. Zij wilde de vele wonderen die zij had ervaren met mij delen. Zij was vijf keer getrouwd geweest, haar echtgenoten waren overleden of hadden haar verlaten. Zij had de lagere school doorlopen en een tweejarige Bijbelcursus bij de Adventkerk gevolgd. En zij had vele jaren bij Hollandse mensen in hun huizen gewerkt. Momenteel zorgde zij voor de kinderen en kleinkinderen die waren geboren uit haar

vele relaties en ook voor een aantal weeskinderen. In haar worsteling om te overleven werd zij vaak verrast door wonderen, soms in de vorm van voedsel en geld wat haar in de schoot geworpen werd.

Toen ik haar voor de eerste keer tegenkwam liet zij een foto circuleren, genomen van een portret van Jezus. Deze Jezus was in zittende houding afgebeeld met twee geweren over zijn schouders, een derde geweer hield hij in zijn schoot. Maria Waican was afgebeeld in een hoek versierd met een paradijsvogel. De twee geweren stonden symbool voor de twee wereldoorlogen terwijl het derde geweer stond voor de derde wereldoorlog die op het punt stond om te beginnen, tenzij wij ons zouden bekeren.

Maria Waican, die op de plek waar de cultuurheros Warikreng verdween, Jezus graf situeerde. Jezus wordt een Papua. Vgl. ook de Papua Jezus van Demmy Koerni.

In haar eenvoudige woning was de inhoud van een waterfles, veranderd in bloeddruppels, het bloed van Jezus en deze fles was gedurende de nacht lichtgevend, volgens haar.

Maria Waican, geboren in het gebied Nimboran, vertelde mij dat zij naar haar geboortedorp moest gaan om daar een heilige plaats op een berg schoon te maken, waar twee Nederlandse zendelingen ooit al hadden gebeden, ds. Bijkerk en dominee Kabel. Zij moest deze plek ontdoen van struikgewas en bomen.

Later brachten wij een bezoek aan Maria op haar heilige plaats op de berg Hno. Met hulp van familieleden had zij daar een graftombe gebouwd, acht meter lang met een dak erboven. Ter linker- en ter rechterzijde waren twee kleinere graven gebouwd met daken erboven. In het grote graf, volgens haar, waren de reuzebeenderen van Warikreng, een mythische held, veranderd in de beenderen van Jezus. In de kleinere graven bevonden zich de twee moordenaars die naast Jezus waren gekruisigd.

Vervolgens vond Maria in het zand naast het graf van Jezus enkele afdrukken van een kaart van Nazareth waar Jezus geleefd had.

Vanaf de berg Hno, keek men volgens haar uit over de tuin van Eden waar ooit het Paradijs was geweest. Op een zeker moment in de toekomst zouden alle volkeren daar worden verzameld in het einde der tijden.

Maria waarschuwde mij dat ik op een bepaalde dag in juni niet naar buiten moest gaan. Dan zou het donderen en bliksemen uit de hemel. Op die dag zou zij een kruis oprichten van beton.

Maria had vele visioenen. Gedurende de tijd van de overdracht van West Papua aan Indonesië, droomde zij van de Papuavlag. Later droomde zij van de Jezus vlag die zou worden gehesen in de wind over de gehele wereld. Zij zag aan de ene kant van de berg Hno water, aan de andere kant zag zij vuur. Op de plaats waar die twee bij elkaar kwamen, zag zij een boot waarin Jezus zich bevond: Het einde der tijden.

Een aantal familieleden die niet gelukkig waren met Maria's activiteiten, rapporteerden haar optreden aan de Politie van Genyem, de districtshoofdplaats. De militairen kwamen en trokken het kruis omver. Zij staken de graftombes in brand en rukten de bloemen uit de grond. Volgens Maria stak er een wind op, de vlammen bogen weg van haar eigen huis. Haar familieleden vluchtten angstig weg. Zijzelf mocht niet vluchten. Zij moest op de berg Hno blijven. Zo bleef zij daar met een oude tante.

Het schouwspel, zoals zij het beschreef, de vluchtende soldaten, de wind die opstak het onweer en de bliksem, het was helemaal de atmosfeer van Golgotha.

Toen kreeg Maria 's nachts een troostend visioen. Zij zag vier manen aan de hemel en aan de vier uiteinden van de lucht waren engelen en wachters. Maria voelde dat zij niet moest vluchten maar op de berg Hno moest blijven om daar te bidden en om op diezelfde plek een Evangelisch Christelijke kerk te stichten.

Voor een beter begrip van de culturele setting die de achtergrond vormt van het optreden van Maria op de berg Hno, wil ik de Mythe van Warikreng beschrijven, het mythische stamhoofd van de stam waar Maria lid van is.

Warikreng was de enige zoon van Bawakrong, die zwanger werd door toedoen van de wind. Dat kind werd bespot door de meisjes want hij was klein en lelijk. Zijn moeder bevrijdde hem uit zijn huis. Nu was hij herboren als een volwassen man met een groot lichaam en een witte huid. Hij werd een goede jager die door het bos zwierf en hij verstopte zich voortdurend. Hij werd gevonden door de twee meisjes die hem hadden bespot. Warikreng rende weg en vertelde aan zijn moeder wat er was gebeurd.

Hij wilde een groot feest geven, het Kebifeest. Warikreng verscheen voor zijn volk en achter hem kwamen vele mensen met een witte huid, mensen die al dood waren, de voorouders. Al de aanwezige mensen waren geschokt, want de voorouders stonken zoals dode mensen doen. De levenden vielen op de grond, dodelijk getroffen. Warikreng bracht hen weer tot leven. Toen was er een geweldig feest met heel veel voedsel en varkensvlees. De meisjes die eerst Warikreng hadden bespot, waren nu in een andere stemming en zij verleidden Warikreng om met hen te slapen.

Door deze gebeurtenis werd het feest onderbroken. Warikreng en de voorouders verlieten het feest en verdwenen in een gat in de grond op de berg Hno en zij namen alles mee wat van waarde is, inclusief de magie om te jagen die niet meer zal worden verdeeld onder de levende mensen.

Belangrijke hoogtepunten van het Kebifeest dat van nu af aan gevierd zal worden:

1. Een ontmoeting tussen levenden en de doden
2. Een overvloed aan voedsel en varkensvlees
3. De macht van Warikreng over leven en dood.

1. Dat onderwerp wordt genoemd in de mythe van Warikreng. In een heilsbeweging zoals Kasiep, worden rituelen uitgevoerd bij begraafplaatsen, plaatsen van ontmoetingen tussen levenden en de doden. De levenden raken in trance van hun voeten naar boven tot aan hun hoofden. Zij, die medium worden, ontvangen berichten van de doden gedurende hun trancetoestand.

Kasiep is een kracht die leven geeft, mensen kan genezen. Door deze berichten kunnen zieke mensen weer tot genezing gebracht worden. Op de begraafplaatsen proberen de mensen de doden weer tot leven te brengen.

Wij willen benadrukken dat Maria Waican geen aanhangster is van de Kasiep beweging. Er zijn geen ceremonies met tranceachtige situaties bij begraafplaatsen van Jezus. Zij wijst de installatie van telefoondraden van de begraafplaatsen naar de huizen van mensen af, die dienen om berichten van de doen aan de levenden te ontvangen.

Wij, ds. Karel Philemon Erari, enkele studenten en mijzelf, waren aanwezig bij een dienst op de berg Huo, die werd gehouden in een rustige sfeer met Bijbellezing en het zingen uit het gezangboek van ds. I.S. Kyne, geleid door Maria Waican.

2. De veren van de Paradijsvogel die gedragen worden door de mensen die Warikreng horen. Zijn deze paradijsvogelveren een symbool van de stralen van de zon? Verwijzen zij naar de verheven afstamming van de nazaten van Warikreng? Op het schilderij van Jezus is een paradijsvogel. De paradijsvogel is het bezit van alle mensen met een donkere huid, van het oosten tot het westen, volgens Maria.

Maria's visie is veel ruimer, beperkt zich niet tot haar eigen stam. De paradijsvogels zijn niet alleen het symbool van de Warikreng-mensen, maar het symbool van een identiteit gebaseerd op ras en cultuur. Haar visie is trans/tribaal. Zij heeft een boodschap voor de wereld. Wij moeten bidden en vasten teneinde het uitbreken van een derde wereldoorlog te vermijden.

3. Overvloed aan voedsel en varkensvlees. Maria ontving vele tekenen in de vorm van materiële goederen en geld, juist op momenten wanneer zij er grote behoefte aan had, als antwoord op haar worsteling om te overleven en haar gebeden.

4. De belofte van overvloed. Maria belooft geen overvloed aan materiële goederen, zoals in de heilsbewegingen Simson en Kasiep. Zij opereert reeds op wereldschaal wanneer zij worstelt met de vraag van de derde Wereldoorlog. Zij transformeert haar gedachten van een nationaal niveau, wanneer je over de Papoeavlag droomt, tot een wereldschaal wanneer zij de Jezusvlag overal op de wereld ziet wapperen.

5. De macht van Warikreng over leven en dood. Warikreng brengt mensen, die zijn dood gevallen van de schrik, weer tot leven. Jezus heeft de dood overwonnen. Precies op de plek waar Warikreng is verdwenen, richt Maria haar aandacht op Jezus. Er is donder en bliksem wanneer Maria het Jezuskruis opricht, volgens haar. Donder en bliksem kunnen kwaad aanrichten onder de mensen, een macht die mensen klein maakt. In een andere mythe roept Woiram de God van de zon, donder en bliksem op waardoor een grote vloed ontstaat.

6. Wonderbaarlijke tekenen in het zand. Naast het graf verschijnen wonderbaarlijke tekenen, afbeeldingen van engelen en een kaart van Nazareth, de woonplaats van Jezus Maria heeft al de locatie van een Evangelische Christelijke kerk op de berg Hno uitgemeten.

Het hijsen van de Papuavlag met het nieuwe Testament.

Zes jonge vrouwen, afkomstig uit het dorp Ormu, dat bekend staat vanwege de heilsbewegingen, hebben op de 4de augustus 1979 een Papuavlag gehesen, vroeg in de ochtend om 6 uur, voor het Gouverneurskantoor in Jayapura. Zij droegen witte banden om hun hoofden waarop stond geschreven: 'Moge de Heer ons beschermen,' 'Tuhan Allah besertai kita'.

Zij hadden een kleine tafel meegebracht waarop zich een Nieuw Testament bevond. De vrouwen verkeerden in trance. Zij werden naar een militaire gevangenis getransporteerd. Via Amnesty International waren er rapporten dat zij seksueel waren misbruikt door de militairen. Eén van

de vrouwen bracht een zoon ter wereld in de gevangenis. Zij kregen vonnissen van vele jaren en later werden zij overgebracht naar een gevangenis nabij Wamena in de Baliem vallei, buiten bereik voor bezoeken van hun familieleden.

Uit het politierapport was duidelijk dat alleen de politieke aspecten, waarin zij als O.P.M. leden werden gezien, duidelijk waren voor de opsteller. Hun religieuze motivatie werd over het hoofd gezien. Zo werden zij tot vele jaren gevangenisstraf veroordeeld.

Eigenschappen van mensen die betrokken zijn bij heilsbewegingen.

- Mensen die bij heilsbewegingen betrokken zijn, voelen zichzelf onkwetsbaar.
- Zij handelen volledig in het openbaar, intellectuelen kunnen het initiatief nemen.
- Vaak worden de autoriteiten officieel op de hoogte gebracht van wat er staat te gebeuren.
- Zij verwachten door hun optreden een paradijsachtige situatie naderbij te brengen.
- De vlag geeft hen een soort bescherming. Voorbeeld: Gedurende de Tweede Wereldoorlog plantten de Papua's Nederlandse vlaggen op hun ceremoniële huis 'Roemsram' op het eiland Manswam voor de kust van Biak. De Japanse vliegtuigen lieten hun bommen niet op het eiland Manswam vallen. Voor de bewoners was dit een teken dat de bescherming van de vlaggen effectief was.
- De boodschap dat in Papualand alle profetieën zullen worden vervuld.

De taak van de kerken

Het is duidelijk dat deze heilsbewegingen veel uitdagende problemen opleveren, zowel voor de kerk als de overheid. De benadering van de kerken moet pastoraal zijn. Via een intensief contact met de leiders van deze heilsbewegingen, kan de kerk proberen om deze heilsbewegingen te begrijpen. Door Bijbelstudies moet de kerk in nauw contact blijven met hun leiders en volgelingen. De kerk moet haar volgelingen beschermen en pogen de repressieve reacties van de overheid en het militaire apparaat te beteugelen. In mijn conclusie zal ik hierop terugkomen.

Conclusie

Maria is bezig om de geschiedenis van Jezus te planten en wortel te laten schieten in de grond van West Papua. (Vergelijk dr. John Strelan 'In search of salvation', volgens hem een loffelijk streven). Jezus is de vervulling van de mythe, dit schrijft Donald Mc. Gregor in 'New Guinean myths and Scriptual similarities. Missionary Review.

Wat door de voorouders niet in zijn volledigheid werd begrepen, wordt door Jezus in zijn volheid gegeven.

De waarschijnlijkheid dat iets wordt begrepen in een cultuur is veel groter wanneer het wordt verbonden met die elementen in een cultuur die reeds bekend zijn. Sterker nog, de cultuur zal veranderen wanneer iets dat nieuw is, wordt verbonden met een element dat reeds bekend is. De nieuwe boodschap kan worden geïntroduceerd en een verandering ondergaan, en worden geïnternaliseerd. Wanneer het oude niet wordt verbonden met het nieuwe, bestaat de mogelijkheid dat het hetzelfde blijft. Het heeft geen verband en wordt niet geaccepteerd. De verbindingen lijken overbodig te zijn.

Wanneer het nieuwe reeds een functie heeft om in de cultuur te wortelen, kan het functioneren. De Papuadominee Jos Imbiri zei, om een voorbeeld te geven: 'Het evangelie wordt niet gegoten in lege flessen.'

In de eerste plaats vormen deze heilsbewegingen een verantwoordelijkheid voor de christenen. Gedurende de ontmoeting met het christelijke geloof en de Bijbel, is de factor religie de reden dat zij ontstaan, ofschoon de basis al besloten ligt in de tribale religie. Zo moeten kerkleiders pastoraal contact maken met de leiders van heilsbewegingen.

Wanneer zieke mensen verzorging nodig hebben, zeggen wij toch ook niet dat ze weg moeten gaan en terug moeten komen wanneer zij gezond zijn.

In de vijf continenten vormen deze heilsbewegingen een missionaire uitdaging van de christelijke kerken.

Deze heilsbewegingen zijn een inheemse uiting, niet gecontroleerd door westers christendom.

Een voorbeeld: In een onafhankelijke kerk in Afrika wast een stamhoofd de voeten van zijn mensen. In Afrika zowel als West Papua zijn er leden van onafhankelijke kerken die uit zichzelf stoppen met roken en drinken.

Het is noodzakelijk materiaal van heilsbewegingen te verzamelen, zodat men van elkaar kan leren.

In Selly Oak, Birmingham in Groot Brittannië is een centrum voor studie voor deze heilsbewegingen. Zij verspreiden lectuur over dit onderwerp in vijftig landen, inclusief de Paradijsvogel universiteit in West Papua.

Wat betekenen deze heilsbewegingen voor de Papuagemeenschap in Nederland?

Papua's in Nederland leven emotioneel sterk mee met hun familie, het Papuavolk in West Papua. Zij zijn enorm betrokken bij de situatie in West Papua en uiten dit via demonstraties en samenkomsten met kerstmis en Pasen. Zij zien hoe Papua's in het moederland tweedeklas burgers zijn, hoe hun bodemschatten worden geroofd en hoe er rechteloosheid heerst in West Papua.

Voor Papua's bevinden religie en politiek zich in hetzelfde krachtenveld. Hun vrijheidsverlangen is religieus geworteld. Een Papualeider zei: 'Wanneer wij de vrijheid niet meemaken, zullen onze kinderen de vrijheid meemaken en anders onze kleinkinderen.'

Een andere Papua zei: 'Er bestaat een hemelse kalender en op die kalender staat de dag aangegeven dat de Papua's vrij zullen zijn. Wanneer alle volkeren op de wereld op die kalender staan, waarom zouden de Papua's dan niet op die kalender staan?'

Het proefschrift van dr. Benny Giay

Een belangrijke bijdrage voor de erkenning van de ontwikkeling van een inheemse theologie is het proefschrift van dr. Benny Giay. "Zacheus Pakage and His Communities". Zacheus Pakage leefde van 1920-1970. Hij bracht een inheemse versie van het christendom naar Paniai, het gebied rond de Wisselmeren. Voor de lokale bewoners was hij een pionier die hun eigen cultuur vernieuwde, die antwoorden gaf op de existentiële vragen in hun eigen cultuur.

Met het stichten van christelijke dorpen, gemeenschappen van gelovigen, met programma's van hygiëne en gezondheidszorg lag hij ver voor op de programma's die de protestantse zending en de katholieke Missie wilden uitvoeren.

Terwijl Zacheus Pakage een charismatisch leider was voor de lokale bevolking, die hun nationale waardigheid wilde stimuleren, die christenen van hen maakte, zagen het Bestuur, met één uitzondering, en de Amerikaanse zendelingen en de rooms-katholieke missionarissen en later de Indonesische overheid hem als een ketter die afwijkende godsdienstvoorstellingen propageerde. Zo werden Zacheus Pakage en zijn gemeenschappen in de ban gedaan. Zacheus zelf werd opgesloten in een psychiatrische inrichting aan de kust waar hij overleed.

Dr. Benny Giay pleit voor meer tolerantie van de regering en kerken ten aanzien van inheemse heilsbewegingen. Dr. Benny Giay heeft ook de moed om de O.P.M. tot onderwerp van discussie te maken met de Indonesische autoriteiten en de kerken.

Bloedend Biak, 'Biak berdarah'

We hebben hier te maken met een heilsbeweging die eindigde met een militaire operatie die honderden Papua's het leven kostte.

In juni 1998 werd de West Papua vlag gehesen bovenop de watertoren in de stad van Biak onder leiding van drs. Filep Karma en Yusak Pakage. Heel veel Papua's uit de omliggende dorpen en de uit de stad stroomden toe, zingend en biddend en hopend op een wonder.

Twee Papua politieagenten probeerden de menigte te verspreiden, maar raakten door een regen van stenen gewond en moesten zich terugtrekken. PATTIMURA, een elite-eenheid van het leger werd ingevlogen. Gedurende de nacht van de 5de op de 6de juli 1998 vielen zij de slapende menigte Papuaburgers aan.

Voor de haven wachtten twee fregatten. De menigte werd geslagen met kolven van geweren, terwijl zij gedwongen werden zich kruipend naar de haven te begeven. Zij werden ingescheept in de wachtende fregatten en op die fregatten werden zij gemarteld tot de dood erop volgde.

Een Australisch filmteam heeft later een film gemaakt en de kogelgaten getoond in de watertoren en een Papuajongetje geïnterviewd die de slachting had overleefd.

Later spoelden lichamen aan op de kust waaronder een lichaam van een schooljongen zonder hoofd met het T-shirt van zijn school met de letters SMA er nog op. Deze lichamen werden begraven met een christelijke ceremonie door de ouderlingen in de dorpen langs de kust.

Ambtenaren van de overheid bezochten Noord-Biak om uit te leggen aan de mensen dat er een tsunami, vloedgolf was geweest in Papua New Guinea en dat vandaar de lichamen aan de kust waren aangespoeld.

Een jonge man, Isaak Mamoribo, had een schotwond in zijn arm. Hij ging voor medische hulp naar het ziekenhuis, maar medische hulp werd hem geweigerd. Daarom ging hij naar zijn dorp Warsa aan de noordkust met een zwaar geïnfecteerde arm. Hij ging voetballen en overleed ter plekke aan bloedvergiftiging. Ik moest een herdenkingsdienst leiden voor deze jongeman voor zijn familie in Nederland.

De leiders van de heilsbeweging werden zwaar bewaakt naar Jayapura overgebracht.

Filep Karma had een schotwond in zijn been, maar kreeg geen medische verzorging. Later kreeg Filip Karma een vonnis van 15 jaren en Yusak Pakage die verlamd is, kreeg een vonnis van 10 jaren. Yusak Pakage heeft vanwege zijn slechte gezondheid onlangs amnestie gekregen. Filep Karma die lijdt aan prostaatkanker heeft al een jaar lang om medische verzorging gevraagd. De bevolking en Papuastudenten hebben geld bijeengebracht voor een medische behandeling. Uiteindelijk is Filep Karma behandeld in Jakarta en weer teruggebracht naar de gevangenis in Abepura. Nu wordt hij gevangen gehouden in een politiecel omdat er een opstand is geweest in de gevangenis.

De omstandigheden in Papuagevangenis zijn heel slecht. De gevangenen worden structureel gemarteld. Een politieke gevangene Ferdinand Pakage werd op zijn oog geslagen met een sleutelbos door gevangenenbewaarders, waardoor hij aan één oog blind werd. Ferdinand krijgt geen medische behandeling voor zijn oog, terwijl de gevangenenbewaarders niet worden gestraft. Straffeloosheid, 'impunity'. Personeelsleden van het Internationale Rode Kruis hebben geen toegang tot gevangenen in West Papua.

V.l.n.r. Eef Mamoribo, Adolina Asmuruf en Mieke Carels. Adolina slaagde erin om een speciale rapporteur te lobbyen over "bloedend Biak", die beloofde West Papua te zullen bezoeken.

Toen wij bij de Verenigde Naties waren op een zitting van de Mensenrechtenraad, benaderden wij de speciale rapporteur met een document van Amnesty International waar 213 mensen werden genoemd die werden vastgehouden op de het politiebureau in Biak stad. De Verenigde Naties kunnen een speciale rapporteur naar een gebied zenden die de schendingen van mensenrechten gaat onderzoeken en hierover gaat rapporteren aan de Indonesische Regering, in dit geval, en aan de Verenigde Naties. Amnesty International heeft de zaak van Filep Karma geadopteerd. Een handtekeningenactie is in Duitsland gestart door leden van Amnesty International. In West Papua is geld ingezameld door studenten van de Paradijsvogel Universiteit onder de bevolking voor de medische behandeling van Filep Karma.

In West Papua worden meer dan 1100 Papoeagevangenen over het gehele eiland gevangengehouden die betrokken zijn geweest bij vreedzame demonstraties en het hijsen van Papuavlaggen.

Deelnemers aan Heilsbewegingen zoals 'Bloedend Biak' die zijn geïndigd met een militaire slachtpartij op zingende en biddende Papualeden van de Evangelisch Christelijke Kerk in Papua en leden van KINGMI en Baptistkerken, moeten pastoraal worden benaderd door de kerkleidingen.

Voor de Indonesische overheid is er alleen de politieke kant. Deze bewegingen zijn echter een diep doorleefde uitdrukking van politieke en religieuze aspiraties met een verlangen naar vrijheid.

Mensen die deelnamen aan deze heilsbeweging op het eiland Biak, hadden hun lichamen beschilderd met de kleuren van de vlag van West Papua en zongen 'Vroeger waren wij slaven' in hun eigen Biakse taal.

De Indonesische regering moet niet met militair geweld zo'n heilsbeweging willen beëindigen, maar terughoudend zijn en de kerken die situatie pastoraal laten benaderen en afhandelen.

Een beter scenario zou zijn, wanneer het leiderschap van de Evangelisch Christelijke Kerk tezamen met Baptist, Kingmi en de R.K. kerk een ontmoeting in één van hun kerken zou hebben georganiseerd en een dialoog met de deelnemers van deze heilsbeweging had opgezet om een vreedzame uitweg te zoeken via overleg.

Toen de OPM twee Belgen had gegijzeld in het bergland, hebben dr. Benny Giay en Theo vd Broek het leger weten te overtuigen zich terughoudend op te stellen. Zo zijn zij in staat geweest de gijzelneming vreedzaam te beëindigen, resulterend in het vrijlaten van de gevangenen genomen Belgen.

Zo hadden de kerken ook vreedzaam moeten bemiddelen in deze heilsbeweging; “Bloedend Biak.” Tot op heden houden de kerkleiders afstand van de heilsbewegingen van hun leden uit angst voor het militaire scenario.

Dr. Thomas Wainggai

Dr. Thomas Wainggai was een belangrijke intellectueel die zijn opleiding in Japan kreeg waar hij een Japanse dame, Keiko, trouwde. Op de een of andere manier paste hij niet in de PANCA SILA ideologie. Hij schreef brieven aan alle autoriteiten dat hij een demonstratie wilde organiseren. Zijn vrouw naaide een vlag met Jezus symbolen erop.

Op een dag stond dr. Thomas Wainggai in het stadion Mandala en hees daar de vlag met enkele medestanders. Hij werd gearresteerd en veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf. Zijn vrouw werd tot acht jaar gevonnis. Dr. Thomas Wainggai werd ziek en overleed in de gevangenis in Jakarta.

Heel veel Papua's geloofden dat hij geen natuurlijke dood was gestorven. Toen zijn lichaam werd teruggebracht naar West Papua, was dat een emotioneel moment voor veel Papua's die hun laatste eer wilden betuigen aan dr. Thomas Wainggai, gadeslagen door een Indonesische legermacht.

In Geneve bij de Mensenrechten Raad, kwam ik vluchtelingen tegen uit Oost-Timor die dr. Thomas Wainggai goed hadden gekend in de gevangenis in Jakarta. Hun kerstkaarten plachten zij uit de vuilnisemmers te halen waar de bewakers de kaarten hadden weggesmeten

De neef van dr Wainggai, Herman Wainggai, was een van de 43 bootvluchtelingen die in Australië aankwamen met een spandoek, West Papua, Genocide. Hij doet momenteel van zich spreken als wetenschappelijk medewerker aan de Universiteit in Washington D.C. door mensenrechtenschendingen en het plunderen van de grondstoffen in West Papua aan de kaak te stellen en de frauduleuze “Act of Free Choice”.

Conclusie

Ook hier leidt een intellectueel in alle openheid een vreedzame religieuze / politieke manifestatie, voorbereid in alle openbaarheid door het zenden van uitnodigingen aan alle autoriteiten. Dit wordt door de autoriteiten als puur politiek opgevat, met een levenslange veroordeling voor dr. Thomas Wainggai. Vervolgens krijgt dr. Thomas Wainggai geen goede medische verzorging en sterft hij in de gevangenis. Zijn ontijdige dood is voor de Papua's een teken dat hij niet een natuurlijke dood is gestorven. De religieuze component van deze heilsbeweging wordt door de autoriteiten totaal genegeerd.

Het derde Nationale Congres.

Forkorus Yaboisembut schreef als voorzitter van de Adat Raad een document getiteld: “Papua, Kingdom of God”. In dit document plaatst hij de geschiedenis van het Papuavolk in een Bijbels perspectief. President Kennedy, verantwoordelijk voor de overdracht aan Indonesië heeft het Papuavolk verraden samen met zijn broer Robert Kennedy. Zij krijgen de rol van koning Herodes toebedeeld. Henry Kissinger die Commissaris wordt van de mijnbouw-gigant Freeport Mc Moran en daar stevig aan verdient, wordt Judas. Terwijl de naties in de wereld het Papuavolk in de steek hebben gelaten, rest het Papuavolk niets anders dan te vertrouwen op de Allerhoogste, die hij benoemt als Manseren Kayan Byak, Jezus is Manarbew, de zoon van Manarmakeri. De Koreri mythe wordt verbonden met het Evangelie.

Forkorus en de zijnen beleggen een Congres, waarbij de kerkleiders voorzien dat het Indonesische leger, dit Congres gewelddadig gaat beeindigen. Het Congres verbindt de Sampari ster uit de Koreri mythe met de Davidsster uit het Evangelie. Het Joodse volk heeft in de geschiedenis moeten lijden en het Papuavolk moet evenzo lijden. De Allerhoogste heeft een bedoeling met het lijden van het Papuavolk dat daardoor uitverkoren is, net als het Joodse volk.

Een delegatie van Papua's reist af naar Jeruzalem met goud wierook en mirre en verblijft drie weken in het Heilige Land.

De vier Ambassade Papua's met Barak Sopen, 'Prime minister' van Vanuatu. V.l.n.r. Joop Roemajauw, Loth Sarakan, Barak Sopen, Ottis Simopiarief en John Rumbiak.

Het Congres heeft religieus gemotiveerd, een politieke doelstelling. Er wordt een President van de federale Republiek West Papua met een kabinet gekozen. De President is Forkorus Yaboisembut. Zijn premier is ds Edison Wairomi. Op 19 oktober 2011 wordt het Congres vreedzaam beeindigd. Het Indonesische leger maakt hierop een gewelddadig einde aan het Congres. Er worden 900 deelnemers gewelddadig afgevoerd in hun onderbroeken. Er wordt een Pantserwagen ingezet. Er wordt gericht geschoten. Er vallen zes slachtoffers van wie drie dodelijk worden verwond. De deelnemers worden achtervolgd tot binnen de Rooms Katholieke Hogeschool, die met geweld wordt binnengedrongen, waarbij de priesters die asyl willen geven aan de vluchtenden en de toegangen

versperren, omver worden gelopen door het Indonesische leger. President Forkorus, ds Edison Wairomi en Selpius Bobii en het kabinet krijgen gevangenisstraffen van drie jaren opgelegd. Ook vanuit de gevangenis laten zij van zich horen met verklaringen.

Deelnemers aan heilsbewegingen kunnen intellectuelen zijn, die zich onschendbaar voelen. Zo ook hier, ondanks waarschuwingen voor een gewelddadige afloop, wordt het Congres toch gehouden.

Er is een film gemaakt van het gewelddadige optreden van het Indonesische leger en Densus 88 om het Congres te beeindigen. Met deze film hebben wij van de Papua Solidariteitsdagen groep een hoorcommissie van de Tweede Kamer bezocht. Het resultaat was, dat Kamerbreed de leverantie van 80 Leopard tanks aan Indonesië is geweigerd. De demissionaire nederlandse regering van Nederland, moest toen de leverantie van de 80 Leopard tanks aan Indonesië afzeggen.

Hoofdstuk 8

Hoofdstuk 8

Getuigenis van Joop Roemajauw

Ik was van het begin af aan een lid van Mambesak op de Paradijsvogeluniversiteit. Wij zongen en speelden op de gitaar. Wij wilden jonge Papua's inspireren met de Papuacultuur.

Arnold was minister van Binnenlandse Zaken in het kabinet van Rumkorem. Wanneer Rumkorem een boodschap verstuurde, moest ik die boodschap decoderen, want ik was lange tijd radio-operateur bij de Indonesische regering op het kantoor van de Gouverneur.

Joop Roemajauw, 'ambassade Papua', met zijn zoon Grimsen.

Daarna was ik hoofd radio operateur op Biak. John Rumbiak werkte samen met Arnold (John Rumbiak niet te verwarren met de John Rumbiak, supervisor van ELSHAM). John sprak Engels. Ik werd naar Biak overgeplaatst.

Max Rumkorem en Eduard Iwanggin transporteerden twee radio's, SSB's naar de stad Biak op een motorfiets. Op de kist met de radio's was geschreven: 'Bestemd voor de Gouverneur van de Resident van Biak. De radio's kwamen van Biak Bosnik en Biak Wardo. Zij moesten door het oerwoud worden getransporteerd waar het hoofdkwartier van de OPM, Victoria was gesitueerd om daar te gebruiken.

Vele Papua's van het leger waren reeds naar de bossen gevlucht. Max Rumkorem, een leerling van mij, kon de radio's bedienen. John Wakum stond klaar op de luchthaven Sentani om de radio's te ontvangen. Max zijn familie zou hem volgen naar Papua New Guinea met een prauw met buitenboordmotor. Max was al vooruit gegaan.

Wij wilden een coup plegen, maar er was verraad. De gouverneur stuurde mij voor verdere opleiding naar Jakarta voor de hogere bestuursschool van de regering in Jakarta. In Jakarta ontmoette ik John Rumbiak weer, die een beurs had gekregen van de IDF bank om bank advocaat te worden. Ottis was op de Zeevaartschool in Salatiga. Wij hadden reeds contact gemaakt met de Nederlandse ambassade.

In Jakarta stuurde Arnold ons zijn laatste brief met een laatste opdracht door tussenkomst van Wim Dimara.

"Wanneer je een deur niet aan de voorkant kunt openen, probeer dan een andere deur te openen, bijvoorbeeld op een schip naar Sumatra. Het is belangrijk om onze situatie aan de wereld mee te delen, om warme belangstelling te krijgen," schreef Arnold.

We schreven een petitie voor het Parlement in Jakarta. Arnold en zijn vrienden waren gevangen genomen. Veel jongeren hadden de vlucht genomen.

De petitie aan het Parlement werd niet op de juiste manier in behandeling genomen, maar werd doorgegeven aan de Moord Brigade van President Suharto. Wim Dimara was ook bang en adviseerde ons, om onszelf aan te geven. Maar ik zei: "Het is onmogelijk om terug te gaan. Er is geen weg terug. We moeten de zaak van de Papua's aan de wereld bekend maken."

Het was net als het koken van water op een houtvuur (Papuabeeldspraak).

Ottis was al aan het werk. Hij had een auto die we konden gebruiken. Wij ontmoetten twee Nederlanders. Zij waren toeristen. Zij maakten contact met de Nederlandse Ambassade. John, Ottis en Loth waren vrijgezellen. Ik had een gezin, een vrouw en kinderen. Zij wachtten op mij.

Ik moest doorgaan. Een belangrijke Papua in het leger stimuleerde mij om door te gaan. "Als je niet doorgaat, zal ik je eigenhandig doden" zei hij. "Als Penembak mysterius". Verkort PETRUS "Penembak Mysterius", is een stille moordbrigade die doodt gedurende de nacht.

Mijn familie wist van niets. Wij gingen naar de Paradijsvogel mess. Daar werden wij gewaarschuwd dat de geheime dienst naar ons op zoek was. Wij gingen naar een plaats die Manggerai heet. Daar telefoneerden wij met een persoon van 'Pelaksana Khusus' de speciale geheime dienst van de moordbrigade.

Wij spraken met luitenant Emmeur, die ons graag wilde ontmoeten. Hij wilde ons direct ophalen met een auto. Wij wilden niet onmiddellijk worden opgehaald. We telefoneerden op de 26ste februari en maakten een afspraak voor 30 februari die niet bestaat.

Ik deed toen veldwerk voor mijn studie. Ik zag dat het leger al naar mij zocht. Ik ontsnapte op een motorfiets. Ik brak de ruit van een belangrijk advocatenkantoor Mandarin dat steeds contact probeerde te krijgen met Rumkorem. Ik trad een donkere gang binnen. Met een zaklantaarn in mijn hand opende ik de Bijbel en de Bijbel viel open bij Psalm 30 en 31, voor mij, waar staat geschreven:

Ik zal uw naam prijzen o Heer, want U hebt mij uit de diepten opgeheven. En U hebt niet toegestaan dat mijn vijanden mij konden bespotten.

Hoog wil ik U prijzen o Heer, want u hebt mij gered en mijn vijand geen reden gegeven tot vreugde.

Heer, U trok mij uit het dodenrijk omhoog, ik daalde af in het graf, maar U hield mij in leven.

De volgende dag gingen wij naar de Nederlandse Ambassade om negen uur 's ochtends zoals was afgesproken. De portier probeerde ons tegen te houden. Maar toen we in de hal stonden, ging de deur open van de lift en Dirk Hasselman stapte naar voren, en zei tegen ons: 'Jullie zijn welkom in de Nederlandse Ambassade. Jullie staan nu op Nederlands grondgebied.' Toen gaf hij bevel: 'Sluit de deuren van de Ambassade. Vandaag mogen er geen bezoekers binnenkomen.'

Zo kregen wij politiek asiel in de Nederlandse Ambassade in Jakarta en na een paar dagen reisden wij door naar Nederland.

Op het moment van onze entree in de Nederlandse ambassade, werd de Pers over de hele wereld in kennis gesteld. Bij onze aankomst in Nederland wachtte de Pers ons ook op.

In Nederland nodigde de fam. Sawor ons hartelijk uit in hun huis. Later volgden mijn vrouw en kinderen mij naar Nederland.

De weigering van ‘de Daad van Vrije Keuze’ door het PapuavoIk.

Arnold Ap had gevangenisstraf vanwege de manifestatie die hij samen leidde met Moses Weror om te protesteren tegen de procedure die gevolgd werd gedurende de zogenaamde Daad van Vrije Keuze.

Zij presenteerden een manifest aan Dr. Ortiz Sanz die de vertegenwoordiger was van de Verenigde Naties, verantwoordelijk voor de uitvoering van de Daad van Vrije Keuze.

Hierna, als een eerbetoon aan Arnold Ap en Moses Weror vanwege hun inspanningen, geef ik achtergrond informatie over de Daad van Vrije Keuze.

De New York overeenkomst van 15 augustus 1962, de overeenkomst tussen Nederland en Indonesië, werd getekend met de bedoeling een einde te maken aan het conflict over West Nieuw-Guinea.

In deze overeenkomst ontweken beide partijen het woord ‘plebisciet’ dat een garantie zou betekenen dat de verkiezing van 1969 betreffende het volk van Nieuw Guinea werkelijk zou worden uitgevoerd volgens de standaarden van internationale praktijk.

In deze overeenkomst gebruikte de Indonesische regering het voorwendsel dat het volk van Nieuw Guinea nog achterlijk was en dom en dat het hen ontbrak aan politiek bewustzijn om te kiezen volgens het principe van ‘één mens, één stem’.

De aap kwam duidelijk uit de mouw twee jaar later na de “PEPERA” van 1969. In 1971 mocht het volk van Nieuw Guinea dat door de Republiek Indonesië was afgeschilderd als dom, achterlijk en zonder politiek bewustzijn, deelnemen aan de algemene verkiezingen van dat jaar (PEMILU), verkiezingen met het recht om te stemmen. Direct, algemeen en vrij en geheim, zoals ook gebeurde in 1977 en vervolgens iedere vijf jaar geschiedde.

Het gedramatiseerde theater “PEPERA”

Er werden 1025 leden van de raad PEPERA een soort Provinciale Staten uit de acht onderafdelingen van de provincie Irian Barat aangewezen door de regering en niet gekozen door het volk van West Papua. Deze mensen bestonden uit vertegenwoordigers van een raad uit de onderafdelingen aangevuld met enkele traditionele hoofden en een aantal andere mensen die niet behoorden tot de lokale inwoners die ook werden aangewezen en uitgekozen door het volk. Deze leden van de PEPERA, de Daad van Vrije Keuze van het Volk, die werd uitgevoerd van de 14de juli tot de 2de augustus, werden al een week eerder bijeengebracht, zwaar bewaakt door het leger, teneinde ieder contact met de buitenwereld uit te sluiten.

In de kazerne werden zij opnieuw kort geïnstrueerd hoe zij hun mening moesten kenbaar maken, wanneer zij zouden worden ondervraagd door de verkiezingscommissie.

Vanuit ieder district werden 5 a 10 leden speciaal benoemd om te stemmen / spreken uit naam van hun collega's, terwijl zij met algemene stemmen instemden. De leden van de diverse districtsraden waren geïnstrueerd dat zij iedere spreker met een donderend applaus moesten begroeten. Zij zagen er uit als robots met hun gesynchroniseerd en geprogrammeerd gedrag. Alleen een druk op de knop was nodig om alles volgens het programma te laten verlopen.

Kijken, luisteren en volgen

De schrijver van deze bijdrage, die ter plekke als getuige aanwezig was, kan iets van zijn ervaringen vertellen, i.h.b. in de onderafdeling Manokwari, hoe de Daad van Vrije Keuze daar werd uitgevoerd, want in dat jaar volgde hij nog de hogere opleiding (SMEA) van de regering in Manokwari.

De leden van de regionale raad van de onderafdeling Manokwari, toen bestaande uit 75 personen, die dezelfde rechten als leden hadden als in andere onderafdelingen, waren reeds een week voordat de overeenkomst zou plaatsnemen bewaakt in de kazerne van de Marine in Sanggen, Manokwari, waar zij zwaar werden bewaakt en afgeschermd en waar zij een eerste klas behandeling als koningen kregen die alleen maar één week mochten regeren.

Een paar goede vrienden van de auteur, die ook getuigen waren en die nu in Vanuatu wonen o.a. August Rumaropen, Benny Betay en Steven Mambor, waren leden van de muziekbond Bhayankara, KOMREPOL 2104 (politie commandopost) van Manokwari, die instructies hadden om muziek te maken om de leden van de kiesraad te vermaken, volgens de instructies van de regionale commandant van de staf KOMRESPOL Manokwari drs. Gunilang, de leider van deze band. Zelf was ik heel dankbaar, want ik moest mij nog steeds melden (iedere politieke gevangene is verplicht zich te melden) in dit geval bij de gewapende strijdkrachten / politie. En dat betekende dat ik gevrijwaard was van die verplichting om me te melden vanwege de taak om de leden van de kiesraden te amuseren.

Titulair Majoor, Lodewijk Mandatjan was één van de sprekers, aangewezen om de andere leden van de onderafdeling Manokwari te vertegenwoordigen. Hij moest een korte van te voren opgestelde toespraak houden, opgesteld in de Arfak taal en door iemand anders vertaald in de Indonesische taal.

Ik nodig u uit als lezer om zelf te oordelen over de geprogrammeerde toespraak die gehouden werd door Lodewijk Mandatjan.

“Vader, Heer van de centrale regering in Jakarta. Mijnheer Ortis Sanz van de Verenigde Naties die nu aanwezig is in ons vaderland Indonesië. Vandaag neem ik de kans waar om het gezichtspunt te vertellen van 25.000 mensen in het binnenland, zodat de wereld het kan horen.

Wat er ook gebeurt, de mensen in het binnenland willen niet gescheiden worden van de Indonesische regering. Eigenlijk is de PEPERA, verkiezing overbodig. Wij zijn heel goed in staat om de eenheid in ons thuisland te bewaken tot aan de laatste levende persoon van Sabang tot Merauke. Lang leve Indonesië.”

Terwijl de overeenkomst doorging in het gebouw van de PEPERA / overeenkomst dat eerst het jeugdgebouw heette, werden buiten het gebouw de mensen door het leger meedogenloos in elkaar geslagen en ook gevangen genomen. Een belangrijk deel van het leger stond met bajonetten op hun geweren op wacht om de voortgang van de overeenkomst te bewaken.

Als een pinda die haar schil vergeten heeft

De Daad van Vrije Keuze, die begon op 14 juli, eindigde op 2 augustus 1969 in Jayapura.

De Staatstoespraak van President Suharto van de Republiek Indonesië in de vergadering van het parlement van de Republiek Indonesië bevestigde dat “West Irian nu een onvervreemdbaar geheel van Indonesië is”.

Het positieve resultaat van de PEPERA (de vaststelling van de wil van het volk) georganiseerd door de Indonesische Regering werd daarna in de Algemene vergadering van de Verenigde Naties gebracht.

De opvatting van de Nederlandse regering die van ver weg de resultaten van het Akkoord van New York had aangezien, kwam alleen aan het licht, toen Indonesië de resultaten van de PEPERA bekendmaakte, die door haar waren gemanipuleerd. De Nederlandse regering had zich afzijdig gehouden van de resultaten van de uitvoering van de Daad van Vrije Keuze in West Papua.

Dat kwam omdat twee maanden vooraf beide ministers van Buitenlandse Zaken van Nederland, Luns en Malik, een ontmoeting hadden in Rome op 20 en 21 mei 1969. Deze ontmoeting vond in het geheim plaats, maar klaarblijkelijk werd een soort ‘Rome’ overeenkomst gesloten, hetzij geschreven of als een ‘heren overeenkomst’. Die ontmoeting had betrekking op de uitvoering van de zogenaamde Daad van Vrije Keuze in West Papua gedurende de maanden juli - augustus 1969.

De Nederlandse regering verklaarde bij monde van haar minister van Buitenlandse Zaken J.Luns, dat wat er ook gebeurt met het volk van West Papua, Nederland er niet bij betrokken wil zijn. Zo is het lot van het vergeten Papuavolk als een pinda die haar schil vergeten heeft.

Zo is de Republiek van Indonesië als de winnaar bestempeld, maar een winnaar met bloed aan haar handen. Het bloed van 30.000 mensen die gedood zijn tussen 1963 en 1969, juist toen het New York akkoord nog van kracht was.

De internationale wereld was zich hiervan bewust, in de eerste plaats Nederland, dat als een van de verantwoordelijke voor deze overeenkomst, handelde alsof haar neus bloedde.....!!!

W.B. PEPERA betekent: het vaststellen van de mening van het volk.

Bibliografie , Sejarah Kebangkitan Nasionalisme Papua1987 Buku PEPERA, Daerah Irian Barat PEMDA / IRBAR 1972

Getuigenis van Michael F. Kareth

Ik had steeds goed contact met Arnold. Hij was een goede vriend van mij. Ik gaf les aan de Unicen, de Paradijsvogel universiteit toentertijd.

Toentertijd in 1984, werd een staatsgreep voorbereid. Papuasoldaten zouden de geweren in de militaire kazerne bemachtigen. Omdat de staatsgreep werd uitgesteld, werd de voorbereiding verraden en moesten wij vluchten naar Papua New Guinea.

Ik adviseerde Arnold Ap om te vluchten, maar hij hoopte, dat wanneer hij zou worden gearresteerd, er een proces zou plaatsvinden, waar de internationale wereld journalisten zou sturen en vertegenwoordigers en dat op die manier de situatie in West Papua mensenrechtenschendingen etcetera openbaar gemaakt zou worden aan de wereld.

Arnold Ap had een zuiver geweten. Hij stimuleerde de Papua Cultuur. Liederen, dansen en mythes, alles binnen de regels van de lokale departementen van onderwijs en religie.

Toen wij elkaar weer tegenkwamen in Papua New Guinea, waren veel mensen vanwege de mislukte staatsgreep, zelfs John Wakum, Leo Ap, Thom Ireeuw, Marthen Prawar, somber gestemd. Ik stimuleerden hen om door te gaan voor de goede zaak. Later, coördineerde ik een Nationaal Congres in Port Moresby om de wereld te tonen wat er gebeurde met het Papuavolk.

Een delegatie uit Indonesië werd naar Port Moresby gestuurd om mij deze onderneming uit het hoofd te praten en mij een hoge positie in de Indonesische Regering aan te bieden. Ik wilde hen niet ontmoeten, maar onderhield diplomatieke contacten met vele Regeringen en internationale organisaties zoals de Wereld Raad van Kerken, South Pacific Forum, overal te wereld. Men vertrouwde mij vanwege de betrouwbare informatie die ik hen verschaftte. In Port Moresby had ik een kantoor dichtbij diverse ambassades, inclusief de Amerikaanse Ambassade, waar ik een graag geziene gast was. Toen ik mij verstopte achter de Paradijsvogel Universiteit, tijdens de staatsgreep, waakten studenten voor mij welzijn en brachten mij eten.

Ook in Port Moresby, toen ik het Nationale Congres coördineerde, was mijn leven in gevaar. Steeds verhuisde ik van de ene plek naar de andere, terwijl ik voortdurend werd bewaakt.

Een ooggetuige heeft mij verteld dat Arnold Ap een optreden van toen Papua folkloristische dansen had georganiseerd in het stadion Mandala. Aan het einde van dit optreden werd Arnold Ap gearresteerd door de militairen.

Commentaar van de auteur

De uitgebreide militaire operaties zoals operatie Sapu bersih / grote schoonmaak, het bombarderen van dorpen in het Paniai gebied in het binnenland, in een poging om de O.P.M. uit te schakelen, waarbij duizenden dorpelingen werden gedood terwijl hun dorpen werden vernietigd, uit mondend in de staatsgreep, worden genoemd in het boek: "West Papua, Plunder in Paradise", Anti-slavery Society, ISBN 0900918209.

Joke Aupe, theologisch studente, schept soep op voor gevangenen in de gevangenis van Abepura.

Ook Robin Osborne noemt de militaire operatie in zijn boek "Indonesia's secret war". Hij schrijft dat chemische wapens werden gebruikt die tussen de 2.500 en 13.000 dorpelingen hebben gedood.

In 1983 werd Arnold Ap gearresteerd en gemarteld en ondervraagd. Eind 1983 waren er twee legereenheden actief. Kopasus en Hassanudin in het hele gebied. De O.P.M. wilde een grootschalige opstand organiseren in 1984 op 13 februari die de stad zou platleggen waarbij de O.P.M. alle politieke gevangenen zou bevrijden. Op de 5e februari deserteerde een Papua-majoor met 150 soldaten van Ifar gunung en vluchtte de bossen in met medeneming van hun geweren. Het was de bedoeling dat Arnold Ap minister van Binnenlandse Zaken zou worden.

Toen de staatsgreep werd uitgesteld, was er verraad. Op de 13de februari werd een Papuavlag gehesen op de markt, maar de opstand mislukte. De vlaghijser werd onmiddellijk gedood.

Het Indonesische leger sloeg terug op grote schaal met duizenden troepen en luchtaanvallen op de dorpen, waarvan men dacht dat er O.P.M. leden zaten.

Het gevolg van deze razzia's en arrestaties, intimidaties en doden was, dat duizenden Papua's uit hun huizen vluchtten naar het buurland PNG. Staf van de Universiteit en de studenten waren onder de eersten die vluchtten naar PNG. Meer troepen werden ingezet vanuit Sulawesi.

Jayapura werd als basis gebruikt voor grootschalige helikopter- en infanterie-operaties, opererend in het grensgebied dichtbij Papua New Guinea. Twee BRONCO- gevechtsvliegtuigen werden op Sentani vliegveld gestationeerd in 1984 om het offensief te intensiveren met bombardementen.

Transmigranten vliegtuigen worden gebruikt om Papuagevangenen te laten verdwijnen.

Op 26 januari 1986 worden plotseling middenin de nacht om twee uur in de morgen zestien mensen weggevoerd uit de gevangenis van Abepura door de Openbare Aanklager LAKSUS.

Zij worden getransporteerd in twee Kyang Toyota bestelbusjes en gebracht naar het vliegveld Sentani. Daar worden zij ingeladen in een Hercules transportvliegtuig dat eigendom is van de Pelita Luchtvaartmaatschappij. Het Hercules vliegtuig wordt regelmatig gebruikt om transmigranten te transporteren van Java naar West Papua, en staat op het rooster om leeg naar Java terug te vliegen. Zes van de gevangenen waren in een rechtszaak veroordeeld.

Yosef Wajoga had een vonnis van veertien jaren vanwege banden met de O.P.M.

Jonas Rejauw had gezorgd voor het huis van Arnold Ap.

Pius Wanem was de zogenaamde omgekochte bewaker bij de in elkaar gezette doorgestoken vluchtpoging van Arnold Ap en Eduard Mofu. Beiden hadden een vonnis van vijf en een half jaar gekregen.

Dicky Sorontouw, een soldaat in het Indonesische leger, was ervan beschuldigd dat hij betrokken was geweest bij de O.P.M. opstand van 11 januari 1984.

Wat betreft Gustav Tawani en Jerry Rabrageri, is bekend dat zij gevonnisd zijn in een rechtszaak, maar er zijn geen details.

Terianus Arrongear was een evangelist in de gemeente Abepura. Hij was een bekend lid van de maatschappij en uit dien hoofde was hij in gijzeling genomen door de autoriteiten, toen er O.P.M. activiteiten waren. Zelf had hij vaak gepreekt in de gevangenis van Abepura met een koor van de gemeente Abepura.

De levens van deze mensen zijn in gevaar. Er is ernstige bezorgdheid dat zij zullen worden behandeld net zoals Arnold Ap en Eduard Mofu. Zij zijn nooit aangekomen in de gevangenis Kali Sosok nabij Surabaya. Hun bezittingen zijn achtergebleven in de gevangenis van Abepura. De namen van deze ontvoerde personen gedurende de nacht van 26 op 27 januari 1986 zijn:

Gustav Tawani, Decky Sorontouw, Yeret Wayoi, Dan Arrongear, Selfiamus Upoya, Agus Mansoben, Jonas Rejauw, Pius Wanem, Jerry Rabrageri, Willem Arrongear, Terianus Arrongear, Agus Tawani, Benny Dimara, Benny Watebosi, Felix Awi.

Hoofdstuk 9

Papua mythes

Introductie

Het is opvallend dat sinds het begin van het menselijk geheugen, er een zoektocht is naar de zin van het bestaan, een uitleg van alles dat ons omringt, een zin te geven aan de chaos, een uitleg van het geweld in de natuur, kortom: Waar is de oorsprong van alles? Hoe kwamen wij terecht op deze planeet en wat doen wij hier eigenlijk? Antwoorden op deze vragen worden gegeven in de Bijbel, de Tora, de Koran, in de mythes, wetenschappers zoeken antwoorden in de exacte wetenschappen, enzovoorts. Zo zoekt iedereen zijn eigen waarheid en doet de rest af als niet relevant. Toch is er een opvallende overeenkomst tussen de verhalen van het Oude Testament en de mythes van West Papua.

De mythes over West Papua zijn altijd mondeling overgeleverd, wat hen een dynamisch karakter geeft. Wanneer iemand een verhaal vertelt, wordt er vaak iets toegevoegd of niet genoemd. De verteller geeft zijn eigen versie van het verhaal en houdt het zo in leven.

Dr. F.C. Kamna zegt dat de mythe op schrift stellen, de mythe in een vaste vorm giet en doodt. Het verhaal ligt vast en de persoonlijke noot van de verteller is niet meer aanwezig. Men zou een mythe kunnen beschrijven als een religieuze waarheid in de vorm van een verhaal. De verhalen zien er op het eerste gezicht uit als vreemd of onlogisch, maar dat moet niet letterlijk worden genomen. De gebeurtenissen zijn vaak een metafoor voor iets anders. Dat is het verschil tussen een mythe en een sprookje. Toch zijn er veel sprookjeselementen in mythes, bijvoorbeeld dieren die zich gedragen als mensen of zichzelf veranderen in mensen en andersom. In mythes is er de gedachte dat er geen fundamenteel verschil is tussen een mens en een dier. Het is moeilijk om één uitleg van een mythe te geven, want er zijn vele interpretaties mogelijk. Het is wel mogelijk om onderscheid te maken tussen Dunia Wani, de wereld van de wind en Dunia Baken, de wereld van het vlees. De eerste is de geestelijke kant, het onbewuste. Met je leven en je ziel maak je hier deel van uit. De DUNIA Baken is het bewuste deel en men behoort ertoe met zijn lichaam. Deze twee zou men ook kunnen vergelijken met hemel en aarde.

De natuur speelt een belangrijke rol in de mythes. De Schepper of Goddelijke figuren wordt in veel gevallen Manseren Nanggi genoemd wat letterlijk vertaald betekent God Lucht, of hemel. De vier windstreken worden vaak genoemd. Men gelooft dat iedere windstreek zijn eigen geest bezit. In de mythes stelt de reis van oost naar west de levensreis voor. Het oosten staat voor de bron van het leven en het westen is het koninkrijk van de dood.

De verhalen

Het ontstaan van de aarde en de mensen

Het verhaal van Kutaiwakeremi. In het allereerste begin was er alleen maar de zee en de lucht. In de zee leefden alleen maar twee garnalen, een grote en een klein. Zij konden zichzelf veranderen in mensen en zij konden alles maken wat zij maar wilden, behalve mensen. In hun menselijke gedaante waren zij vader en zoon. Hun vader heette Tefafu.

Door zand van de bodem van de zee op het oppervlak van het water te leggen creëerden zij land. Het kleine beetje zand groeide vanzelf verder. Toen Tefafu een plas deed op het land, groeide op die plaats een tabaksplant. Van de vruchten van deze plant, groeiden allerlei soorten planten.

Toen werd een andere Tefafu geschapen uit de aarde met twee zonen dichtbij de rivier Jawibusu. Deze Tefafu kon niets scheppen. Hij moest zorgen voor de drie kinderen, terwijl de andere Tefafu op zoek ging naar een goede plaats om te wonen. Hij trok weg naar de plaats waar de zon opkomt. Toen hij terugkwam bleek dat zijn eigen zoon was overleden. De twee Tefafu's begonnen ruzie te maken, plotseling spraken zij verschillende talen en konden zij elkaar niet meer verstaan. De Tefafu van de aarde ging naar het westen. Zijn nageslacht had een andere huid en steil haar.

De Tefafu van de zee ging op weg en hoorde het huilen van kinderen. Hij vond een jongen en een meisje geboren uit het ei van een hagedis. Tefafu zorgde voor deze kinderen totdat zij opgroeiden en noemde hen Adama en Efama.

Het nageslacht van deze twee beviel Tefafu echter niet. Hun oren waren te groot en hun scrotums waren te groot. Zij waren ongehoorzaam en hadden geen ontzag voor Tefafu. Daarom deed hij een jongen en een meisje in de steel van een bamboe. En daarna vernietigde hij de rest van de mensheid met vuur en water. Na de catastrofe kwamen de kinderen ongedeerd uit de bamboe steel. Hun nageslacht beviel hem nog steeds niet, dus herhaalde Tefafu deze handeling drie keer. Toen waren de mensen volmaakt en hij noemde hen de Javis en de Kombays.

Nu is Tefafu aan het slapen en wanneer hij zich omdraait, veroorzaakt dat een aardbeving. Hij moet offerandes krijgen om hem weer gunstig te stemmen, want wanneer hij op zou staan, zou de wereld vergaan.

Iedere persoon heeft twee zielen, na zijn dood vertrekt één ervan naar de onzichtbare wereld en de ander gaat naar de slapende Tefafu.

De Banyan-boom, bron van leven (een mythe van Biak).

In het begin was er maar één bron, de Banyanasarknam. Dieren en allerlei soorten planten groeiden uit deze boom en ook een mannelijke krokodil en een vrouwelijke iguana. Zij begonnen hevig ruzie te maken over een triton schelp. De iguana wilde de schelp in bezit hebben om geluiden signalen te maken om te waarschuwen wanneer er iets met de kinderen zou gebeuren, terwijl de krokodil wilde dat de triton zijn terugkomst van de jacht zou aankondigen. Zij waren allebei bezig aan de triton te trekken en veranderden plotseling in menselijke wezens.

Toen kwam de mannelijke slang aan de vrouw vertellen dat zij beeldschoon was. Op dat moment begaven haar krachten haar en de man sprong met de triton in de zee.

Om die reden zijn deze schelpen altijd in de zee te vinden en op de triton kun je nog steeds de voetafdrukken van de iguana en de krokodil zien.

De vrouw werd heel boos op de slang want de slang had haar afgeleid. Omdat zij zo boos was, sneed zij de slang doormidden in twee gedeeltes. Dat is de reden dat slangen geen poten hebben zoals andere dieren. De triton wordt nog steeds gebruikt bij belangrijke gebeurtenissen of rituelen.

Manggundi, de Schepper van de Numfoor mensen.

Een hele tijd geleden maakte een oude man een reis naar het oosten. Daar begon hij ruzie te maken met de Morgenster 'Sampari'. De zond begon snel op de stijgen, wat de dood zou hebben betekend voor Sampari. Om snel weg te komen gaf Sampari de oude man een stuk hout en beloofde de oude man dat met dat stuk hout hij alles zou kunnen krijgen wat hij maar wilde. Toen liet de oude man de Sampari los.

De oude man klom in de Bintangar boom en gooide vruchten naar een meisje. Zij werd op haar borsten getroffen door de vruchten en riep: "Jesu". Zij werd onmiddellijk zwanger en baarde een zoon, Konori. Toen de dorpelingen deze geheimzinnige gebeurtenis ontdekten, trok iedereen weg.

Vanwege zijn bovennatuurlijke krachten werd de man Manseren Manggundi (de personificatie van de Heer) genoemd. Hij kon alles maken wat hij maar wilde, maar zijn vrouw was niet gelukkig. Ze gingen naar een andere plek maar nog steeds was zij niet gelukkig. Manseren Manggundi was aan het bidden voor een groot vuur. Hij sprong in het vuur en toen viel zijn oude lelijke huid van hem af en hij werd een mooie sterke jongeman. Hij begon zichzelf aan te kleden met een broek en schoenen, maar vond dit niet goed staan. Toen probeerde hij zich als een moslim te kleden, maar dat beviel hem ook niet. Toen versierde hij zichzelf met schelpen en toen zag hij eruit als een echte Papua.

Manseren Manggundi was tevreden, maar zijn vrouw was nog steeds niet gelukkig. Zij miste het contact met haar familie en haar vrienden. Toen stak Manseren Manggundi vier pijlen in de grond en iedere pijl werd een huis gevuld met mensen. Zo ontstond het dorp Pakriki. Manseren Manggundi verbood de mensen het naburige dorp Arwa te bezoeken. Zij mochten geen bomen omhakken en zij mochten niet weklagen wanneer iemand ziek was geworden.

Zij gehoorzaamden niet en Manseren Manggundi verliet het dorp teleurgesteld. De dorpsbewoners wachtten nog steeds op zijn terugkomst.

De vrouwelijke kangaroo Amori.

Een getrouwd paar van Windesi ging iedere dag het bos in om hout te kappen om een prauw (boot) te vervaardigen. Nadat zij hadden gewerkt, bedreven zij de liefde met elkaar. Daarna kwam er iedere dag een kangaroo om hun sperma te verzamelen. Zo werden de vrouw en de kangaroo allebei zwanger.

Allebei baarden zij een zoon Maniwori en Sisinjori.

Sisinjori werd grootgebracht in het bos door de kangaroo, maar werd ontdekt en ging toen bij de mensen wonen. Samen met zijn halfbroer was hij steeds land aan het veroveren en het zag er uit dat hij dapperder was dan zijn broer. Dat maakte Maniwori jaloers en Maniwori liet Sisinjori slapend achter op Numfoor en vertelde thuis dat hij dood was. Dit nieuws maakte de kangaroo Amori heel verdrietig en zij sprong in de zee met een ketting van komkommers. Op Numfoor vond zij haar zoon en zij zei tegen hem dat hij haar in stukken moest hakken. Sisinjori deed wat hem bevolen was om te doen en de volgende dag waren de stukken veranderd in mensen en huizen en was de kangaroo een vrouw geworden.

Dit nieuwe volk dat ontstaan was, ging zich eerst wreken op de mensen van Windesi en vestigde zich toen definitief op Numfoor.

De vrouw van het Oosten en de slang van de hemel.

Een vrouw, Ajechoi, dreef gedurende enkele maanden op een stuk hout op de zee van het Oosten in de richting van het Westen. Nadat zij in het dorp Ormu was aangekomen, kwam zij daar aan land en ging daar leven in een grot. Droevig zat zij daar te zingen, een weklacht, want zij miste haar familie. Maiwa, de slang uit de hemel kwam haar troosten en trouwde met haar. Toen Ajechoi zwanger werd, vertrok Maiwa snel naar de hemel. Precies op tijd voor de bevalling kwam

hij weer terug. Ajechoi baarde eerst een heleboel gras en toen een slang, Mugu en toen nog veel meer dieren. De slang Maiwa maakte een einde aan het baren en zei tegen zijn nageslacht dat zij zich moesten verstoppert. Hij zei tegen zijn slangenkinderen: "Bijt niet de mensen die je broeder noemen, maar wanneer ze niets zeggen, kun je hen wel bijten."

Toen ging hij terug naar Ajechoi die onmiddellijk verder ging met baren. Nu werden er vier mensenkinderen geboren, twee meisjes en twee jongens. Enige tijd later trouwden zij met elkaar en kregen een groot nageslacht.

Het ontstaan van de zon en de maan. Een mythe van Sentani.

In het dorp Yomoko was het altijd zo donker dat het leek of de hemel en de aarde aan elkaar verbonden waren. Toen de hemel en de aarde een beetje los van elkaar kwamen, kon er ook wat licht bijkomen.

Dichtbij het dorp leefde een geest hoog bovenin een boom die alle vrouwen van het dorp verleiddde, wanneer de mannen weg waren om te jagen. Toen de mannen dit ontdekten, staken zij de boom van de geest in brand. De geest gaf vijf kinderen en vrouwen aan de mensen die eromheen stonden. Toen het vuur heter werd, gaf de geest een tas. Toen gaf hij een tas met één streep, toen met twee strepen tot aan twaalf strepen.

Ditzelfde deed hij met lendendoekjes.

De hoofdman van Haboi accepteerde alleen de laatste tas met de twaalf strepen. Toen kwam de geest uit de boom en probeerde te ontsnappen, maar Haboi schoot een pijl af in zijn linkeroog. Als antwoord zei de geest dat hij altijd de oudste van de kinderen van Haboi zou doden en verdween onder water. Toen hij weer bovenkwam drijven uit het water, vroeg hij Haboi waar hij was. Haboi zei tegen hem dat hij de zon was geworden en dat zijn linkeroog de maan was geworden. Daarop ging de geest van het Noorden naar het Zuiden, ging naar beneden en toen werd het donker. De tweede keer ging de geest van het Zuiden naar het Noorden en de derde keer van het Westen naar het Oosten. Maar iedere keer werd het heel snel donker. De vierde keer ging de geest van het Oosten naar het Westen en zo is het gebleven tot nu aan toe.

Haboi deelde de lendendoeken uit aan alle mensen, waarop zij allen wegtrokken, in verschillende windrichtingen.

De maan, schaamte en de verrassing in Yafi

In het Oosten, op de berg Tiwar, daar was de Sangrar. Overdag was hij een mens en 's nachts was hij een reus. Als reus verbouwde hij het landschap, hij maakte een berg soms hoger of soms lager, of hij veranderde de loop van een rivier. Nabij het dorp Hela woonden mensen die op een speciale manier waren gevormd. Zij zaten twee aan twee aan elkaar vast, met hun ruggen aan elkaar. Het was heel moeilijk voor hen om te werken, maar toch hadden zij een groentetuin. Deze groenten werden de hele tijd gestolen.

Op een nacht bleef een jongen waken in de tuin. Hij zag iets stralends uit een boom komen dat al de groenten stal. De volgende dag trokken de mensen de boom ondersteboven en hingen het ding, de maan, aan de zoldering. Wat vet druppelde van de maan waarmee de mensen heel lekker konden koken.

Op een dag was het hele dorp weg om te jagen, alleen twee kinderen waren achtergebleven. Toen kwam Sangrar in het dorp en hij wilde de maan zien. Toen hij de maan wilde beetpakken, gleed

hij de hele tijd uit zijn handen, glibberig van het vet. Daarom heeft de maan allerlei plekken en littekens. Beschaamd klom de maan op het dak van het huis en steeg op in de lucht. Met een ladder ging Sangrar achter de maan aan en de maan pakte hem bij zijn haren en sleurde hem mee naar een onbekende plek. Daar liet de maan Sangrar vallen die, met bloed bespat, viel in een kokosnootpalm. De mensen haalden hem veilig naar beneden en als een gebaar van dankbaarheid sneed Sangrar de mensen los van elkaar en onderwees hen om gemeenschap te hebben en zichzelf te vermenigvuldigen.

De herkomst van de maan en de sterren volgens Wambe mensen.

Kugu leefde in het zuiden van Wombe en bewaarde de maan in een s gomand. Deze s gomand was zo warm dat hij er op kon koken. Kugu had ook twee vrouwen, die heel hard voor hem moesten werken. Als een daad van wraak, naaiden de vrouwen hun geslachtsdelen dicht, waardoor het hebben van seks onmogelijk werd. Daarop maakte Kugu bijlen vast in een boom en zei tegen zijn vrouwen dat zij pinang moesten plukken in de boom. De vrouwen vielen op de bijlen, waardoor hun genitaliën die aan elkaar genaaid waren, weer werden geopend. Toen probeerden de vrouwen Kugu te vergifigen, maar Kugu at het voedsel niet op dat voor hem was klaargemaakt. Nadat de zon was ondergegaan, scheen de maan in het huis van Kugu.

Op een dag kwam Kugu's zwager op bezoek en zag dit. Hij was bang voor de maan en begon de maan te slaan met een stok. Door de slagen brak de maan in twee stukken uiteen. Een gedeelte vloog in de lucht en het andere gedeelte brak in stukken. Deze stukken vlogen ook in de lucht en daarom kun je nu, na zonsondergang de maan en de sterren aan de hemel zien staan.

Mensen die de maan wilden bereiken

Hoog in de bergen was een dorp Ygoro. Daar leek de maan zo dichtbij, dat de kinderen probeerden de maan te bereiken. Hun ouders dachten ook dat dit mogelijk was en zij bouwden een hoge toren. Toen zij de maan bijna hadden bereikt, daalde een regen van sterren op hen neer waardoor de mensen op het land en in de zee vielen. De mensen die op het land vielen, veranderden in kangaroes, varkens, slangen, muizen enz. De mensen die in zee vielen, veranderden in zeekoeien, dolfijnen en schildpadden. Er zijn veel mensen die deze dieren niet eten. Zij denken dat zij dan ziek worden of gek, of zelfs zullen sterven wanneer zij deze dieren eten.

Analyse van de mythes

De mythes geven zin aan het bestaan van de Papua's. De natuur is overweldigend met overstromingen en rampen. De mensen hebben groot respect voor de krachten in de natuur. Zij moeten een ordening aanbrengen in het universum, een verklaring voor de oorsprong van het leven.

In de mythes kunnen wij veel overeenkomsten met de Bijbelverhalen zien.

In de eerste mythe kunnen wij de Tefufa's en hun zonen met de Vader, de Zoon en de Heilige Geest vergelijken. Vanaf het eerste moment dat zij ruzie beginnen te maken, begrijpen zij elkaar niet meer. Zij spreken verschillende talen. Deze gebeurtenis doet denken aan het verhaal van de Toren van Babel. In dit verhaal begon iedereen verschillende talen te spreken, de oorzaak van hun onenigheid. De twee kinderen Adama en Efama lijken heel erg op Adam en Eva. Hun nageslacht bleek niet volmaakt te zijn en er was een overstroming. Alleen een jongen en een meisje overleefden, omdat zij zich binnenin een bamboesteel bevonden. Iets soortgelijks gebeurde ook in het Oude Testament, de Ark van Noach.

In de tweede mythe verleidde de slang de vrouw. In het paradijs werd Eva ook verleid om de verboden appel te eten. Voor straf nam het Opperwezen de poten van de slang af, in deze mythe deed de vrouw het zelf.

De derde mythe doet herinneren aan het Nieuwe Testament. In beide gevallen is er een maagdelijke zwangerschap. In de mythe wordt het meisje zwanger omdat zij de vruchten opvangt tegen haar borsten. Vergelijkbaar met Jezus, was Manseren Manggundi teleurgesteld in de mensen. Hij vertrok en de mensen wachten nog steeds op zijn wederkomst. Ook christenen wachten op de terugkeer van Jezus.

In de vierde mythe kan men de overeenkomst zien tussen de ruzie tussen de twee broers Maniori en Binsyowi en het verhaal van Kain en Abel. In beide gevallen lijkt het dat de één krachtiger is dan de ander, waardoor er jaloezie ontstaat. In het Oude Testament doodt Kain zijn broer Abel en in de mythe is Maniori een sleutelfiguur, terwijl men denkt dat Binsyowi is overleden. De ruzie tussen twee broers lijkt een algemeen onderwerp.

In de vijfde mythe lijken niet veel overeenkomsten te zijn met het Bijbelverhaal. Toch is er de reis van Oost naar West, klaarblijkelijk de levensreis.

In de mythes over de oorsprong van het firmament, de zon, de maan en de sterren was het moeilijk overeenkomsten met de bijbel te vinden. Deze mythes hebben een functie dat zij de natuurlijke krachten verklaren. De maan krijgt heel veel aandacht, wat voor de hand ligt vanwege het mysterieuze licht dat zij geeft en de plekken en littekens die men kan zien op de volle maan. Er is ook de invloed van de maan op de stemmingen van mensen en ook de geweldige aantrekkingskracht die zichtbaar is op de krachten in de zee, vloed en eb.

Iedere keer wordt uitgelegd in de mythes hoe de maan haar littekens krijgt. In de zesde mythe door een pijl, in de zevende mythe omdat de maan spekglad is en uit de handen van Sangrar valt en in de achtste mythe omdat de zwager de maan slaat met een stok

In al deze voorbeelden is duidelijk dat mensen een aandrang hebben om de maan te bezitten, omdat het een gevoel van macht geeft wanneer men de maan bezit. In de laatste mythe is de drang om de maan te bezitten heel duidelijk. De toren die gebouwd wordt, doet hier ook denken aan de Toren van Babel. In beide gevallen zijn bezit en macht overheersend. De inspanning om te heersen over anderen is gedoemd te mislukken.

Men kan concluderen dat overal ter wereld een paar algemene onderwerpen aan de orde waren o.a. de vloed in de mythe 1, De ruzie tussen broers in mythe 4, de verleiding om te doen wat verboden is.

Toen de missionarissen en zendelingen kwamen om de Papua's te bekeren tot christenen, vertoonden veel verhalen een opvallende gelijkenis. Het christendom was niet helemaal nieuw voor hen, de mythes vormden reeds de basis. Papua's vertelden aan de missionarissen en de zendelingen: "We hebben al het Oude Testament, nu wordt het Nieuwe Testament eraan toegevoegd."

West-Papua is één van de meest geïsoleerde gebieden ter wereld. Toch vinden wij in de mythes en in de Bijbel verhalen over een grote vloed. Dus iets dergelijks moet hebben plaats gevonden in de geschiedenis van de mensheid.

Hoofdstuk 10

Dit gedeelte van het boek is volledig overgenomen en vertaald met vriendelijke toestemming van mevrouw *Carmel Budiardjo* die uitgebreid onderzoek heeft gedaan naar de moord op Arnold Ap en Eduard Mofu. Gepubliceerd in het boek: *West Papua: The Obliteration of a People*, TAPOL, Appendix II. *Het uitwissen van een volk*

De bekende feiten inzake het arresteren en gevangenschap van Arnold Ap en Eduard Mofu zijn als volgt:

30 november 1983

Arnold werd gearresteerd door twee rode barettencommando's van Kopassandha, nu Kopassus genoemd, het elitekorps dat speciale operaties heeft uitgevoerd in West Papua gedurende een aantal maanden. Bijna dertig anderen werden ongeveer tegelijkertijd gearresteerd.

Op 6 december 1983, bracht 'Sinar Harapan' het dagblad in Jakarta, verslag uit van zijn arrestatie vermeldend, dat zijn familie geen contact met hem had.

Op 16 december rapporteerde het dagblad dat de stichting voor Rechtshulp Indonesia YLBH in Jakarta, een telegram had gestuurd aan de militaire commandant van Irian Jaya met een protest, dat het illegaal was om een gevangene vast te houden zonder dat zijn familie op de hoogte werd gesteld waar hij was en benadrukkend, dat volgens de Strafwetprocedure, een gevangene in staat van beschuldiging moest worden gesteld en worden berecht of in vrijheid worden gesteld. Het bureau voor Rechtshulp spande zich vastbesloten in om Arnold's zaak te laten behandelen volgens de criminele procedurele wetgeving ingesteld in 1981.

13 december 1983.

Na ondervraging en marteling in de Panorama Bar, een vroegere nachtclub, gebruikt als verhoo-centrum, werd Arnold Ap overgebracht naar het provinciale commandocentrum, Kodam XVII Paradijsvogel.

20 januari 1984

Samen met vier andere gevangenen, Gento Johanis Romainum, Augustinus Runtuboi, Alex Mebri en Octavianus Yanti, werd Arnold Ap weer overgeplaatst, naar het Hoofdkwartier van de Politiemacht Kodak XVII. Daar waren zij onder direct toezicht van Luitenant Kolonel Sudjoko, hoofd van sectie 1 (intelligence) geheime dienst in Kodak XVII. Dat werd gedaan met de bedoeling dat de zaak nu werd behandeld in overeenstemming met Wetboek van Strafrecht dat stelt dat alleen de Politie mag arresteren en inleidende onderzoeken mag verrichten.

Vanaf dat moment, tot aan de tijd van de 'vluchtpoging' en de moorden drie maanden later, werden de vijf gevangenen niet door het leger ondervraagd maar door de Politie en dat gebeurde 'op een iets humanere wijze', volgens rechtskundige kringen in Jayapura.

Voorafgaand aan de overdracht aan de Politie was Arnold Ap ondervraagd over het krantenbericht in Sinar Harapan.

De Kopassandha ondervragers beloofden hem vrij te laten , als hij hen vertelde wie de informatie had 'gelekt'. Vrienden en kennissen werden ook onder druk gezet door de Kopassandha ondervragers om de bron te onthullen. Volgens rechtskundige bronnen in Jayapura, gingen de inspanningen om te ontdekken wie de bron was van het krantenverslag op een hoog niveau van intensiteit, door tot het midden van januari.

De uitgave van 1984 van de 'Berita Oikumene', de oecumenische berichten, de maandelijks publicatie van de Indonesische Raad van Kerken, deed verslag van de arrestatie van Arnold Ap.

21 januari 1984

De provinciale Politie commandant, Sowargo, bracht in een brief, naB/04/1/1984 de werkgever, de Rector van de Paradijsvogel Universiteit op de hoogte van de arrestatie van Arnold Ap, in antwoord op de vragen van de Rector over Arnold Ap's verdwijning. De rector schorste Arnold Ap vanaf eind maart en ontsloeg hem 'tijdelijk' als curator van het Paradijsvogel museum van antropologie, ofschoon er geen formele ten laste legging had plaatsgevonden en nog minder een vonnis van de rechtbank was uitgesproken. Zijn salaris werd met 20% verlaagd. De brief van de schorsing van de Rector No. 137/UP/VC84, werd gepubliceerd ondanks het feit dat Arnold Ap was gearresteerd op verdenking van subversieve activiteiten. Zowel de politie als de Rector waren in strijd met de veronderstelling van onschuld zoals erkend volgens de Indonesische Wet.

11 februari 1983

Een opstand in Jayapura liep verkeerd af. Twee Papua's werden gedood die probeerden de vlag van West Papua te hijsen buiten voor het kantoor van de Gouverneur. Heel veel Papua leden van de strijdkrachten deserterden en vluchtten naar Papua New Guinea. De vrouw van Arnold Ap, Corrie met haar drie kinderen vluchtte, tezamen met veel anderen, waaronder ook wetenschappelijke medewerkers van de Paradijsvogeluniversiteit en Papua's die voor het provinciale gouvernement werkten.

Februari (onduidelijke datum)

Tijdens een ceremoniële vlaghijsing vertelde de militaire commandant van Irian Jaya, Brigadier-Generaal Sembiring Meliala, aan de Irian Jaya afdeling van de jongerenorganisatie KNPI dat Arnold Ap in gevangenschap was en dat hij werd ondervraagd nadat hij bekend had dat zijn Mambesak liederen bedoeld waren om de strijd van de O.P.M. voor separatisme, te inspireren.

25 februari

Arnold Ap's zaak werd voorgelegd aan de openbare aanklager, wat inhield dat er nu een formele aanklacht zou komen. Hij zou naar de gevangenis van Abepura zijn overgebracht, maar luitenant kolonel Sudjoko zei dat de Abepura gevangenis overbevolkt was en dat de omstandigheden daar te wensen overlieten. Hij stelde voor dat Arnold Ap en zijn vrienden in Kodak XVII gevangenenkamp moesten blijven ofschoon de ondervragingen nu door het Openbare Aanklagers kantoor zouden worden ondernomen.

In Jakarta klaagden vier Papua's bij het parlement over de arrestatie van hun collega Arnold Ap. De vier mannen werden toen door de geheime dienst gevolgd. Vrezend voor hun leven, met doodseskaders van het leger die op veel plaatsen in Java actief waren, namen zij hun toevlucht tot de Nederlandse Ambassade op de 29ste februari. Zij kregen na twee weken toestemming om naar Nederland te vertrekken onder Nederlandse bescherming.

9 maart

Eduard Mofu, een lid van de Mambesak groep, werd gearresteerd door de Kopassandha eenheden en gedurende twee weken vastgehouden in het Panorama ondervragingscentrum.

13 maart

Sinar Harapan, werd streng berispt omdat het had bericht dat de procedurele formaliteiten in Arnold Ap's geval waren geschonden. De autoriteiten benadrukten met klem dat de gevangene werd behandeld volgens de geldende wetten.

Het departement van Informatie, waarvan een verklaring werd gepubliceerd door de courant, uitte de beschuldiging dat het krantenbericht had geleid tot verstoringen van de veiligheid in Irian Jaya, waardoor relaties van Indonesië met een bepaald bevriend land in de waagschaal waren gesteld.

24 maart

Eduard Mofu werd overgebracht naar Kodak XVII om bij Arnold Ap en zijn collega's te zijn. Octavianus Yanti was vrijgelaten. Er waren nu dus vijf gevangen in Kodak XVII. Arnold Ap vertelt in een bericht op een cassettebandje dat de gevangenis uit werd gesmokkeld, dat luitenant kolonel Sudjoko hem vroeg of hij wilde dat Eduard Mofu zich bij hem zou voegen. Dit was typisch voor Sudjoko's vele inspanningen om het vertrouwen van Arnold Ap te winnen.

Maart

Arnold Ap, waarschijnlijk samen met zijn medegevangenen, kreeg de ondersteuning van de advocaten van het Rechtskundig Instituut van de Paradijsvogel Universiteit (YLBH Uncen). Hij had rechtskundige hulp aangeboden gekregen van het Rechtskundig Bureau YLBH in Jakarta, maar koos voor de groep die Jayapura als basis had. Evenwel, zijn team voor verdediging kon niet goed functioneren. Eén medewerker, Hengky Kafiari was gevlucht naar PNG, een andere medewerker Adi Suwarno, was ontslagen, beschuldigd van financieel wanbeheer en een derde medewerker, Fred Martin Kareth, lag ernstig ziek in het ziekenhuis.

Dit was de eerste keer dat Indonesische mensenrechten advocaten hadden aangeboden om een politieke zaak in Irian Jaya aan te spannen.

Tezelfdertijd probeerde YLBHI, het rechtskundig Instituut in Jakarta een afdeling in Jayapura te stichten. Dit, gevoegd bij de interesse van Sinar Harapan in de zaak van Arnold Ap, was een teken van de groeiende bezorgdheid in Indonesië over de mensenrechten schendingen in Irian Jaya. Daar kwam nog bij dat Arnold Ap welbekend was en zeer werd bewonderd in een aantal intellectuele kringen in Java.

April

In de april-uitgave van de Oecumenische berichten werd een brief gepubliceerd met krachtige bewoordingen van twee kopstukken van de GAMKI, een organisatie van de christenen in Jayapura en van het Hoofd van de Christelijke Sociale Zaken van het Departement van Religieuze Zaken in Irian Jaya, waarin kritiek wordt uitgeoefend op het verslag in januari van 'Berita Orkoumene' over de arrestatie van Arnold Ap. Naar onze overtuiging, schreven zij, is het niet gemakkelijk voor de Militaire Commandant van Irian Jaya, Brigadier-Generaal Sembiring Meliala, om ie-

mand te arresteren en gevangen te houden, tenzij de zaak heel duidelijk is of dat er een hele goede reden is om te geloven dat de persoon iets gedaan heeft dat de veiligheid en de eenheid van het Indonesische volk kan verstoren.

31 maart en 10 april

Rechtbankzittingen zouden worden gehouden voor drie van de gevangenen. Arnold Ap, Genthō Romainum en Eduard Mofu zouden in staat van beschuldiging worden gesteld. Maar de rechtszittingen werden uitgesteld zonder dat beschuldigingen werden uitgebracht, want één getuige of meerdere getuigen konden niet worden opgespoord. Eén getuige wiens afwezigheid dit uitstel kan hebben veroorzaakt, was Marthen L. Rumbrar van de Mambesak-groep, die mogelijk samen met anderen was gevlucht naar PNG. Intussen kregen verwanten van Arnold Ap en Genthō Romainum te horen van het kantoor van de openbare aanklager dat er niet genoeg bewijsmateriaal was, om hen aan te klagen. Maar het leger gaf hen geen toestemming om te worden vrijgelaten.

Evenwel, volgens een bericht op een cassetteband vastgelegd door Arnold Ap, begin april, hadden de gevangenen te horen gekregen van Luitenant-Kolonel Sudjoko dat zij op 10 april zouden worden vrijgelaten. Voor zover bekend waren de tenlasteleggingen tegen Arnold Ap dat hij een ontmoeting van een Amerikaanse professor en een O.P.M. leider had gearrangeerd in 1981, en dat hij professor Fred Athaboe had geholpen om te ontsnappen uit Irian Jaya en dat zijn folkloristische liederen een uiting waren van steun voor de O.P.M.

14 april

Arnold Ap en zijn medegevangenen kregen een goede maaltijd en iets te drinken aangeboden door hun ondervragers, wat hen verder sterkte in hun geloof, dat hun vrijlating op handen was. Inderdaad, gedurende hun gevangenhouding in KODAK XVII, hadden zij royale faciliteiten gekregen en toestemming, om Arnold's radio en cassette recorder te gebruiken, die hij gebruikte om berichten in te spreken voor zijn vrouw en kinderen.

Daniël Mandowen, lid van de Mambesak, die niet gevangen zat, mocht hen vaak bezoeken, soms mocht hij tot laat 's avonds blijven, praten, zingen en opnames maken.

Arnold Ap mocht af en toe uit de gevangenis. Hij werd gesignaleerd op de campus in gezelschap van Luitenant-Kolonel Sudjoko, zo te zien om zijn salaris te innen.

Arnold zei in zijn boodschap dat hij van Luitenant-Kolonel Sudjoko toestemming had gekregen om zijn cassette recorder te gebruiken. "Om mij een plezier te doen, want hij weet dat ik een artiest ben en er van houd om muziek uit de streek van hier te spelen. Eigenlijk wil hij mij alles geven waar ik behoefte aan heb."

Deze boodschap was heel optimistisch, misschien omdat hij bestemd was voor zijn vrouw en kinderen en omdat hij hen moed wilde inspreken.

15 april

Intussen was Arnold Ap in staat van beschuldiging gevangen gehouden gedurende 50 dagen, zonder aanklacht. Volgens artikel 25, paragraaf 4 van de Criminele Procedurele Code, zou hij vrijgelaten moeten worden. Ondanks de belofte van vrijlating, gebeurde er niets.

21 april, paaszondag

Dominee Theo Bonay kreeg toestemming van de bewakers om Pasen te vieren met Arnold Ap en zijn medegevangenen. Zij ontmoetten elkaar voor een Paassamenkomst in hun gevangenis, terwijl gevangenisbewakers ook aanwezig waren. Dominee Theo Bonay verliet de gevangenen om 9 uur 's avonds de nacht waarin de 'ontsnappingspoging' plaatsvond.

De volgende ochtend kwam een andere dominee voor een Paasdienst, maar werd niet toegelaten. Hem werd niet gezegd dat de gevangenen er niet waren. Later op de dag vertelde Luitenant-Kolonel Sudjoko aan mevrouw Romainum, de moeder van Gentho, dat haar zoon was ontsnapt uit de gevangenis, samen met zijn vier medegevangenen.

Internationale interesse in de arrestatie van Arnold Ap

De arrestatie van Arnold Ap had in het buitenland protesten opgeleverd, in het bijzonder in Australië waar hij een aantal vrienden had. Zijn arrestatie werd vaak in de Pers genoemd en een aantal academici vestigden in het openbaar aandacht op zijn zaak. In Nederland was er ook veel interesse voor Arnold Ap's zaak.

4 april 1984

Senator Alan Missen van Australische Liberale Partij en voorzitter van de groep van Parlementariërs van Amnesty International, schreef aan de Australische minister van Buitenlandse Zaken met vragen over de dertig mensen die eind 1983 waren gearresteerd in Irian Jaya. Hij vroeg ook aan de Australische Regering om onderzoek in te stellen naar de veiligheid van Arnold Ap en zijn medegevangenen en er alles aan te doen opdat zij eerlijke rechtszaken kregen, of onmiddellijk werden vrijgelaten. Dit leidde tot vragen door de Australische ambassadeur in Jakarta.

Evenwel, het departement van Buitenlandse Zaken antwoordde pas op 9 mei op de brief van Senator Missen, meer dan twee weken na de dood van Arnold Ap en zelfs toen pas na hernieuwde druk van Senator Missen (zie Australische ambtsberichten, 9 mei 1984, kolom 1871). Het antwoord was onder andere: "Duidelijke informatie over de verblijfplaats van dhr. Ap is niet beschikbaar, maar we gaan verder met vragen stellen."

Vragen werden gesteld over dhr. Ap bijvoorbeeld gedurende het recente bezoek van onze Ambassadeur in Jakarta aan Irian Jaya. "We zijn ons bewust van persberichten dat dhr. Ap is gedood, maar die berichten moeten nog worden bevestigd."

Later verwees de Indonesische minister van Buitenlandse Zaken naar de Australische ambassadeur als zijn bron van informatie rond de verdachte omstandigheden van de dood van Arnold Ap die de Ambassadeur had verkregen gedurende zijn bezoek aan Jayapura.

De brief aan Senator Missen was dus misleidend, want de ambassadeur was reeds goed op de hoogte van de moord.

De 'poging tot ontvluchten' van Arnold Ap en Eduard Mofu

De feiten die bekend zijn over de 'vluchtpoging' van Arnold Ap en Eduard Mofu zijn als volgt:

Op zaterdagavond laat op 21 april 1984, ontsloot Korporaal Pius Wanem, een Papua politieofficier die dienst had in KODAK XVII, gewapend met een UZI geweer, de celdeuren van de vijf

gevangenen en gaf hen bevel naar buiten te komen. Twee andere bewakers die dienst hadden, hadden slaaptabletten gekregen die verstrekt zouden zijn door Agustinus Runtuboy volgens een oordeel van de rechtbank in januari 1985. Wanem begeleidde hen naar de achterkant van het detentiecentrum door het hek met prikkeldraad, naar de omgeving van het Paradijsvogel sportgebouw, waar een auto met een Kopassandha soldaat aan het stuur wachtte, met een draaiende motor. Alle gevangenen, behalve Alex Mebri, klommen in de auto en werden vervoerd naar Base G aan de kust ten zuiden van Jayapura.

Alex Mebri, die later vluchtte naar PNG en daardoor de enige was die vrijuit kon spreken over de gebeurtenis, heeft getuigd dat hij gewekt werd door iemand die zijn naam riep. Eerst dacht hij dat hij droomde, vervolgens dacht hij dat de O.P.M. was gekomen om hem te bevrijden uit de gevangenis. Hij verliet zijn cel en wilde al vertrekken met de anderen, maar kwam weer terug naar zijn cel om zijn broek te pakken, omdat hij een paar belangrijke documenten in de broekzakken had gedaan. Hij bereikte de achterkant van het detentiecentrum juist op tijd om de auto te horen weggrijden. Toen hij zag dat hij alleen was, rende hij snel naar buiten, stak de stad door naar een bos buiten de stad en bereikte Waena. De volgende dag ging hij naar het huis van zijn zuster in Abe-gunung en daarna stak hij de grens over naar Papua New Guinea.

De versie van Korporaal John Kraar inzake de moord op Arnold Ap en Eduard Mofu

Een nauwkeurig verslag van de 'vluchtpoging' werd gegeven door Korporaal John Kraar, lid van de Mobiele Brigade (BRIMOB), een eenheid van de Politie. Kraar was gedetacheerd bij KODAK XVII. Kraar stak later de grens over naar Papua New Guinea en verbleef een tijd in het vluchtelingenkamp bij Vanimo, al beschouwden de vluchtelingen hem niet als een echte vluchteling.

Constantinopel Ruhukail, de technicus van 'Mambesak'.

Het verhaal van Kraar werd opgeschreven door Constantinopel Ruhukail in juli 1985. Volgens Korporaal Kraar, beschouwden de Indonesische militaire autoriteiten Arnold Ap als uiterst gevaarlijk vanwege de activiteiten van zijn Mambesak muzikanten. Zij wilden dat hij ter dood veroordeeld zou worden, of dat hij een levenslange gevangenisstraf zou krijgen. Evenwel, ze konden geen formele redenen vinden voor een tenlastelegging in een rechtbank. Luitenant-Kolonel Sudjoko, hoofd van de geheime dienst van KODAK XVII kreeg daarom instructies om voor Arnold Ap en zijn medegevangenen te zorgen en om Arnold Ap en Eduard Mofu in de val te laten lopen.

In samenwerking met Satgas, de geheime ordedienst Kopassandha (speciale eenheid van Kopassandha) en de geheime dienst eenheid van het regionale militaire commando, bedacht Sudjoko een strategie die 'legaal verdeigbaar' zou zijn.

Sudjoko wist dat Arnold Ap's familie was gevlucht na de gebeurtenissen van de 11de februari 1984 in Jayapura en ook dat Papua's in dienst van het leger, die contact hadden met de guerrilla, een poging hadden ondernomen om Arnold Ap en Eduard Mofu te redden.

Hij nam Korporaal Pius Wanem van de Politie onder zijn bevel, een stevige drinker, gaf hem een half miljoen roepia's met een belofte van promotie en andere beloningen. Wanem kreeg bevel de celdeuren te openen zodat de gevangenen konden ontsnappen. De twee anderen die ingeschakeld werden om het complot uit te voeren waren Izaak Arobaya, een visser, en Bob Suwela, een student van de Paradijsvogel Universiteit.

Kraar's beschrijving van het vertrek van de gevangenen uit de gevangenis komt overeen met het verslag dat hierboven reeds is gegeven. Hij vertelde verder dat toen de gevangenen (zonder Mebri) Base G bereikten, aan hen werd verteld dat een prauw met buitenboordmotor al klaarlag, maar dat de boot op zekere afstand van de kust lag vanwege de ruwe zee, dus dat zij moesten zwemmen naar de boot. (inclusief volgens het verhaal van Kraar de reeds vrijgelaten Yanteo). Vier gevangenen deden dit, maar Eduard Mofu werd van achteren op zijn hoofd geslagen met een hard voorwerp en gestoken in zijn nek. (Kraar verteld niet wie de moord pleegde). Zijn handen en voeten werden vastgebonden en zijn lichaam werd in de zee geworpen. (Volgens informatie die later werd overgebracht aan Corrie Ap, de weduwe van Arnold, werd Mofu gestoken door Pius Wanem).

De andere gevangenen die zich niet bewust waren wat Eduard Mofu was overkomen, klommen aan boord van de boot waar twee Papua's, Izaak Arobaya en Bob Suwela op hen wachtten. Toen zwom Pius Wanem naar hen toe om zich bij hen te voegen. Hij vroeg aan hen waar Eduard Mofu was, al moet hij geweten hebben wat er op het strand was gebeurd. Arnold Ap en de anderen kunnen hebben gedacht dat Eduard Mofu was ontsnapt in de bossen zodat de boot vertrok zonder te stoppen om uit te vinden waar hij was. De gevangenen hadden nu twee van hun medegevangenen verloren.

De boot bracht hen een paar kilometer westwaarts in plaats van oostwaarts te varen in de richting van Papua New Guinea, naar Pasir 7 waar iedereen uitstapte. Arobaya vertelde hen dat de boot hen niet verder kon brengen, dat hij en Bob Suwela terug zouden keren naar Jayapura om een andere boot te vinden en zouden terugkeren om hen verder naar Papua New Guinea te brengen. Arnold Ap en zijn twee collega's, niets vermoedend, volgens Kraar, want Pius Wanem bleef bij hen, vonden een schuilplaats in een grot en wachtten daar op Izaak Arobaya en Bob Suwela.

Vier dagen later, omstreeks 7 uur op de 26ste april, ging Arnold Ap de grot uit om een plas te doen. De schuilplaats was omringd door Kopassandha troepen. Hij werd neergeschoten met een automatisch wapen en werd driemaal geraakt in zijn maag. Hij schreeuwde om hulp, maar de anderen vluchtten zo snel mogelijk toen ze het schieten hoorden.

Eén van de soldaten stak Arnold Ap in zijn borst en een ander sneed zijn polsen door. Juist op dat moment kwamen Izaak Arobaya en Bob Suwela terug. Zij waren verbaasd en kregen bevel van de troepen om de gewonde Arnold met de boot naar het militaire Aryoko ziekenhuis in Jayapura te brengen. Hij kwam daar aan om twee uur 's middags op 26 april en overleed spoedig aan zijn verwondingen.

John Kraar beweerde dat hij zong op zijn doodsbed en aan de verpleegster vertelde dat, wanneer hij zou overlijden, zij zijn ring aan zijn vrouw en kinderen moest geven. Andere bronnen zeggen dat hij al dood was bij aankomst in het ziekenhuis.

Officiële verklaringen, nadat de doden in de openbaarheid kwamen

Het nieuws van de moord op Arnold Ap werd het eerste aangekondigd door de Australische gemeenschappelijke Pers en gerapporteerd in de 'Canberra Times' op 8 mei.

Het bericht bracht onmiddellijk wijdverspreid commentaar en protest teweeg in de Australische pers en de pers van Papua New Guinea en de pers in Nederland. De zaak werd aan de orde gesteld in het Australische parlement door Senator Missen op 9 mei.(zie hierboven).

Peter Hastings, buitenlands correspondent van de Sydney Morning Herald, publiceerde de eerste van de drie verslagen getiteld 'De moord op Arnold Ap' op 14 mei.

Het doden was een handeling van "moord met voorbedachte rade, want hij was een Irianese intellectueel die symbool stond voor de Irianese cultuur die sommige machtige figuren in Indonesië niet bereid waren, om te tolereren." Deze vlijmende kritiek was een slag voor Jakarta, want Hastings stond erom bekend, heel sympathiek te staan tegenover het regime.

Op 15 mei publiceerde dezelfde krant twee brieven van Australische academici, die krachtig protesteerden tegen de moord op Arnold Ap. Al de ondertekenaars waren bekende pro Indonesië figuren. In de brief van J.A. Mackie en Peter Crawley stond: "Diegenen van ons die zich als trouwe vrienden van Indonesië beschouwen in Australië en die zich reeds lang hebben ingespannen om de Indonesische kant van het verhaal aan het Australische publiek uit te leggen over controversiële zaken, vinden het onmogelijk om dit soort gedrag te verdedigen of goed te keuren."

Daarbij kwam nog, dat 125 Australische academici, onder hen bekende Indonesië kenners, die aanwezig waren op een ontmoeting in Adelaide van de Azië studie vereniging van Australië, een petitie tekenden om te protesteren tegen de moord op Arnold Ap.

De Indonesische autoriteiten, boos geworden door zulke reacties, en op hun tenen getrapt, door de schokgolven waardoor de Papua's in Jayapura getroffen werden, deden een poging hun versie van wat er was gebeurd, te verspreiden.

Op de 16^e mei vonden er twee ontmoetingen plaats in Jayapura waar uitleg gegeven werd hoe Arnold Ap de dood vond.

Er zijn twee rapporten van een ontmoeting op de Paradijsvogel Universiteit bijgewoond door studenten en militairen. Volgens een verslag, werd Agustinus Runtuboy geïntroduceerd als een getuige van de gebeurtenissen.

Hij zei dat een gevangene, Alex Mebri, nooit aankwam op base G en twee anderen (Ap en Mofu), nooit de boot bereikten, maar werden neergeschoten op Base G, terwijl de anderen, inclusief hemzelf, bang geworden door de geweerschoten, het bos invluchtten, contact met elkaar verloren en gescheiden naar huis toe keerden. Tijdens deze ontmoeting werden geen vragen gesteld. De namen van alle aanwezigen werden genoteerd en er werden foto's genomen.

Volgens de bron verantwoordelijk voor het bovengenoemde verslag, gaf Brigadier Generaal Sembiring Meliala, Militaire Commandant van Irian Jaya, ook een verslag van de "Ontsnappings poging", op dezelfde dag, tijdens een huiskerkdienst gehouden in zijn huis voor leden van de Christelijke Studenten Organisatie (GMKI).

Volgens Sembiring, waren Arnold Ap en de gevangenenbewaker Pius Wanem op Pasdir 6 en niet

op Pasir 7, gedurende vijf dagen. Hij zei dat zijn mannen “geen dommerikken waren” en dat zij wisten waar zij moesten zoeken.

Dus wachtten zij waarschijnlijk om de “voortvluchtigen” op te pakken om redenen die zijzelf het beste wisten. Hij stelde dat toen de troepen arriveerden om Ap te arresteren, Pius begon te schieten terwijl hij en Ap “over het koraalstrand renden”. De twee mannen stonden bij elkaar toen de soldaten op hen schoten van een afstand van 7 meters. Onze bron gaf als commentaar dat, wanneer schoten werden afgevuurd waarbij het standaard geweer M-16 werd gebruikt, waarom was dan alleen Arnold getroffen, en waarom was hij in zijn maag geschoten en niet in zijn benen, wanneer het alleen de bedoeling was om zijn vlucht te verijdelen?

Vluchtelingenbronnen in PNG gaven een ander verslag van de ontmoeting in de Paradijsvogel Universiteit op 16 mei. Volgens hen, legde Genthoo Romainum uit dat het doden niet zou hebben plaatsgevonden wanneer zij niet waren ontsnapt uit hun gevangenschap op bevel van Pius Wanem. Hij legde uit dat ze naar Base G werden vervoerd, naar de boot toe waren gezwommen, naar Pair 7 waren getransporteerd en daar waren vastgehouden tot aan de 26^e april.

Volgens deze versie volgden Ap en Mofu een bevel niet op om hun handen in de lucht te steken en werden toen doodgeschoten. Vluchtelingenbronnen zeiden dat Runtuboy ook tijdens de ontmoeting aanwezig was, maar zij vermeldden niet of hij ook heeft gesproken.

Tijdens de eerste helft van mei 1984 rapporteerde Cenderawasih, de krant in bezit van de Regering, dat vijf gevangenen in politiegevangenschap, waren ontsnapt uit de gevangenis met hulp van PW, een lid van de Politie. Veiligheidsdiensten hadden naar hen gezocht door het hele gebied zonder succes, totdat aanwijzingen hen leidden naar base G. Nadat gedurende vijf dagen jacht op hen was gemaakt, werd hun schuilplaats ontdekt.

“Toen er jacht op hen werd gemaakt, opende de vluchtelingengroep het vuur op de patrouille van de veiligheidsdienst. Tijdens deze schotenwisseling werd één van de vluchtelingen, Arnold C. Ap geraakt. De anderen vluchtten van die plek”.

Mulya Lubis, directeur van het in Jakarta gevestigde Rechtshulp bureau, bezocht Jayapura in juni 1984, in verband met plannen om een afdeling in de stad op te richten. Hij rapporteerde later dat onderzoeken naar de moord op Arnold Ap hem ertoe gebracht hadden te geloven dat Arnold Ap was doodgeschoten door de Politie op Pasir 6, drie dagen na hun “ontsnapping” en dat het lichaam van Eduard Mofu in zee was gevonden.

Lubis en een andere advocaat, Yap Thiam Hien, die samen met Lubis Jayapura bezocht, waren heel erg verontrust dat zij niet een duidelijk verslag van de autoriteiten konden krijgen over het ombrengen van Arnold Ap en Eduard Mofu. “Er is een samenzwering van stilte in Irian Jaya over deze zaak”, zei Yap.

De “Sydney Morning Herald”, 30 juni, 1984.

De minister van Buitenlandse Zaken, Mochtar Kusumaatmadja werd geciteerd in de Sydney Morning Herald van 2 juli. Hij zei dat Arnold Ap was gedood in een vuurgevecht toen de boot waarin hij vluchtte naar PNG, werd aangehouden door een patrouillevaartuig. Op dezelfde dag publiceerde Peter Hastings “De moord op Arnold Ap, Deel Twee, waarin hij rapporteerde dat de onopgeloste omstandigheden rond de dood van Arnold Ap, (...) een uiterst gevoelig onderwerp blijft, hier in Jakarta.” Hastings rapporteerde dat Mochtar Kusumaatmadja had gezegd dat de

bron van dit verslag een anonieme ambassadeur was, (n.b. de Australische Ambassadeur, Rawdon Dalrymple). Hastings vervolgde: "Gedurende bijna veertig jaren in de journalistiek, is dit de eerste keer dat ik mij kan herinneren dat een Minister van Buitenlandse Zaken van een belangrijk land een 'anonieme ambassadeur' citeert als zijnde de bron van een ministeriele verklaring".

Op 27 augustus 1984 publiceerde Hastings nog een artikel getiteld "De moord op Arnold Ap, Deel Drie". Hij rapporteerde dat een bezoeker die terugkeerde uit Irian Jaya naar de V.S. hem een brief had gegeven, getekend door vijf buitenlanders die in Irian Jaya werkten, waarin zij bevestigden dat Arnold Ap's vlucht doorgestoken kaart was, beraamd door de Kopassandha of de rode baretten. (...) Een aantal Kopassandha officieren hadden een uitgekookt plan bedacht waarbij een aan alcohol verslaafde Irianese gevangenisbewaker een vrij groot bedrag aan geld had gekregen, om de ontsnapping van Arnold te regelen. Vanaf het moment van de ontsnapping, werd iedere beweging van Arnold, tot aan het moment dat hij werd gevangengehouden en gedood, zorgvuldig in de gaten gehouden. (...) Arnold Ap ging vier dagen na zijn ontsnapping dood. Het eerste nieuws over zijn dood kwam van een verpleegkundige in het militaire hospitaal in Jayapura. Zij herkende hem en bracht zijn familie en vrienden op de hoogte. Hij was gemarteld en twee maal neergeschoten. De bewaker die bij de samenzwering was betrokken, bevond zich in de gevangenis.

Vier mannen worden berecht voor het organiseren van de "Ontsnapping".

Eind 1984 organiseerden de Indonesische autoriteiten een proces tegen de vier mensen die beschuldigd werden van het organiseren van de "Ontsnapping" van Arnold Ap en zijn medegevangenen. Er is slechts één document beschikbaar van het proces. Het vonnis van het Hof werd in januari 1985 uitgesproken. Alle vier de mannen werden schuldig bevonden.

De vier mannen waren Pius Wanem, die beschuldigd werd van het organiseren van de ontsnapping, van het nemen van een wapen uit de opslagruimte, het bevrijden van de gevangenen uit hun cellen, en het begeleiden van hen naar base G en vervolgens naar hun schuilplaats in Pasir 7. Jonas Rejauw werd beschuldigd van het contact hebben met Arnold Ap en het uitvoeren van zijn bevelen, van het regelen van een taxi om de mannen naar base G te vervoeren, van het geld bijeen brengen voor hun ontsnapping, van het regelen van de vlucht boot en het regelen van het vertrek van base G.

Bob Suwela werd beschuldigd van het leggen van contact met Izaak Arobaya, de eigenaar van de boot, van het regelen van fondsen voor Fadjar Merdeka, een illegaal bulletin, waarvan Arnold Ap werd beschuldigd, het uitgegeven te hebben, het betalen aan Izaak Arobaya voor de huur van de boot, en het doorgeven van berichten die werden verzonden door Arnold Ap via Jonas Rejauw.

Izaak Arobaya werd ervan beschuldigd dat hij voor de boot had gezorgd die de gevangenen naar Papua New Guinea zou brengen en het vinden van de schuilplaats voor de ontsnapte gevangenen.

De vier mannen werden beschuldigd volgens de Anti- Subversieve wet en kregen vonnissen van twee en een half jaar tot vier en een half jaar gevangenisstraf.

Van vluchtelingen uit West Papua en van mevr. Corrie Ap, vernam TAPOL het volgende van deze mannen:

Pius Wanem was een korporaal bij de Mobiele Brigade. Hij was gedetacheerd bij de Politie van Irian Jaya. Hij werkte onder Luitenant Kolonel Sudjoko, eerste assistent van de geheime dienst toendertijd.

Bob Suwela, een lid van de Indonesische Nationale Jeugd Organisatie (KNPI), was een goede bekende bij West Papua activisten in Jayapura.

Hij werd er allang van verdacht te werken als een spion voor de Geheime Dienst van Kopassandha. Constantinopel Ruhukail geloofde dat Suwela zelf verantwoordelijk was voor zijn eigen arrestatie door troepen van Kopassandha.

Izaak Arobaya was een visser, die vele malen in het geheim mensen uit West Papua, had getransporteerd naar Papua New Guinea per boot. Het is niet duidelijk of hij dit deed uit een gevoel van toewijding, of gewoon om iets te verdienen. Misschien was hij zich niet bewust, in dit geval, dat hij was ingehuurd voor een legeroperatie.

Hij was echter zeker in staat om voor een boot te zorgen voor de reis naar Papua New Guinea. De boot die hij verschaftte moet geschikt zijn geweest voor de reis. Het vonnis stelde dat hij weigerde de reis te maken, omdat hem niet genoeg geld werd aangeboden.

Jonas Rejauw was familie en een intieme vriend van de familie Ap en hij zorgde voor het huis van de familie Ap, nadat Corrie en de kinderen waren vertrokken uit Jayapura. De familie Ap steunde hem op vele manieren en hij bezocht Arnold Ap in gevangenschap. Hij werd door Kopassandha gearresteerd, kort na de moorden.

Het is niet ongebruikelijk dat de militairen hun eigen agenten opofferen door hen te dwingen om verantwoordelijkheid te nemen, in een rechtszaak, voor een samenzwering, die door de krijgsmacht is opgezet; vandaar de gevangenisstraf van Wanem en Suwela. Arobaya was waarschijnlijk een onschuldige deelnemer aan het complot. Wat betreft Rejauw, hij werd waarschijnlijk in het complot gesleurd om een belangrijk hiaat op te vullen. Tijdens het proces werd hij genoemd als aanwezig in het voertuig dat de gevangenen naar base G bracht, ofschoon er niet werd gezegd dat hij de chauffeur was. Het vonnis verwees naar twee anderen in het voertuig, een chauffeur en een “conducteur”, maar zij werden niet geïdentificeerd.

Volgens Kraar, werd het voertuig bestuurd door een Kopassandha soldaat, maar de Indonesiërs zouden zeker de betrokkenheid van Kopassandha niet willen onthullen. De beschuldigingen tegen Jonas stelden hem daarom verantwoordelijkheid voor het regelen van het transport van KODAK XVII naar base G.

De rol van de Politie officier, Luitenant-Kolonel Sudjoko.

Het is duidelijk uit alle verslagen van de zaak dat Luitenant-Kolonel Sudjoko een centrale rol speelde in het organiseren van de schijn-ontsnappingspoging.

Het mag ongewoon lijken voor Kopassandha om een politie officier te gebruiken in een samenzwering van deze aard, maar Sudjoko was heel geschikt voor de rol.

Volgens Corrie Ap, hadden zij en haar echtgenoot vriendschappelijke betrekkingen onderhouden gedurende enige tijd voorafgaande aan de arrestatie van Arnold Ap. Corrie volgde haar vroedvrouwentraining samen met de toenmalige verloofde van Sudjoko. Later werd mevr. Sudjoko de superieur van Corrie. Arnold had ook contact met Sudjoko, die hem soms vroeg om op te treden bij culturele evenementen wanneer hooggeplaatste personen op bezoek kwamen.

Vanwege hun vriendschap vond Corrie het aanvankelijk moeilijk om te geloven dat Sudjoko een bepalende rol had gespeeld bij het opzetten van een valstrik voor haar echtgenoot. Later

waarschuwden veel mensen in het vluchtelingenkamp Vanim in Papua New Guinea haar, voor de dubbele rol van Sudjoko. Zij raakte overtuigd, zoals zij later schreef in een brief: "Omdat Luitenant Kolonel Sudjoko werkt voor de Geheime Dienst en omdat het zijn taak is om het te laten lijken dat hij de Papua's goed begeleidt, terwijl de manier waarop hij dit doet, alleen maar de vijandigheid van de Papua's, om zich bij Indonesië aan te sluiten, versterkt.

In een bepaalde fase gedurende de gevangenschap van Arnold Ap, probeerden een aantal functionarissen de zaak te behandelen in overeenstemming met de Criminele

Procedure Code. Dat is de reden dat Arnold Ap en zijn medegevangenen werden overgeplaatst naar de Politiegevangenis in KODAK XVII.

Op deze plaats begon Sudjoko een ogenschijnlijk beschermende rol te spelen, terwijl hij zijn vriendschap met Arnold Ap gebruikte, om zijn vertrouwen te winnen. Zoals Arnold vertelde in zijn op de band opgenomen bericht, deed Sudjoko zijn uiterste best om aardig voor hem te zijn. Jammer genoeg, was Sudjoko alleen maar bezig om de voorwaarden te creëren voor een complot, dat leidde tot de moord met voorbedachten rade van twee West Papuase politieke gevangenen, van wie één werd gezien als één van de meest hoogstaande intellectuelen van West Papua.

Notities van de co-auteur.

Panorama Bar stond bekend als het ondervragingscentrum waar martelen structureel werd toegepast.

Corrie Ap bevestigt dat, toen zij haar man opzocht in de Panorama Bar, zijn hoofd was gezwollen en vol zat met blauwe plekken van de zware klappen die hij had ontvangen.

Bobby Suwela, betrokken bij de in scene gezette vluchtpoging van Arnold Ap en Eduard Mofu, zie relaas Carmel Budiardjo. Hij was de passagier. Naast hem Utrecht Rumbino, theologisch student.

De professor Athubu, die genoemd wordt, dat hij hulp heeft gekregen van Arnold Ap om te ontsnappen, was een wetenschappelijk medewerker op de Paradijsvogel Universiteit, die Fred Athaboe heette. Door bemiddeling van de UNHCR, kreeg Fred Athaboe asyl in Griekenland, samen met de heer Zeth Rumkorem en de heer A.Nussy. De laatsten hadden de leiding over de O.P.M. De heren Zeth Rumkorem en Fred Athaboe kregen later asyl in Nederland.

Bob Suwela, die wordt genoemd als lid van het Nationale jeugd Komitee, de K.N.P.I., ontmoette ik in 1979. Wij reisden samen als dekpassegeers op een schip dat reisde van Manokwari via Biak naar Jayapura. Ik had een conferentie van de klassis van de Evangelisch Christelijke kerk meegemaakt, waar ik een cursus had gegeven.

Wij sliepen onder de tropische sterrenhemel. Ik vond Bobby Suwela een vriendelijke man. Dus ik was echt verbaasd vanwege de rol die hij had gespeeld bij de inscene gezette vluchtpoging van Arnold Ap en Eduard Mofu.

Ik kreeg informatie uit de eerste hand dat Arnold Ap werd vastgehouden en twee steekwonden kreeg in zijn buik en een steekwond aan zijn linkerzijde, waarschijnlijk met een bajonet.

De Amerikaanse professor die de O.P.M. in Genjem wilde ontmoeten, moet hebben gesproken met Jance Hembring, die de leider was van die OPM afdeling.

Netwerk van spionage.

Een dominee vertelde mij dat hij niet meer als voorganger kon functioneren in een gemeente in het Sentani gebied, want de ene helft van zijn gemeente die van elders kwam, kreeg geld om de lokale helft van zijn gemeente te bespionneren.

Ook op de Paradijsvogel Universiteit wordt een op de tien studenten betaald om zijn mede studenten te bespionneren. Misschien kan dit spionage netwerk worden vergeleken met het uitgebreide spionage netwerk van de Stasi in voormalig Oost Duitsland.

De Routekaart.

Het wetenschappelijk Instituut op Java, LIPI, heeft een routekaart opgesteld. Met de pijnlijke geschiedenis van de Papua's in gedachten, wil de routekaart in de toekomst kijken om een dialoog tot stand te brengen, tussen het Indonesische Gouvernement en het leiderschap van het Papua-volk met internationale neutrale bemiddeling. De R.K.pater Neles Tebay en dr Muridan Widjojo en Septer Manufandu leveren een bijdrage aan de routekaart.

Landroof.

Het Mifee voedselproject. In het Zuiden van West Papua, het gebied van de Marind Anim, is een gebied van 1.2 miljoen hectare voor een bedrag van 3 roepiahcent per strekkende meter opgekocht door een internationaal consortium. De motorfietsen die door de bevolking zijn gekocht van het geld, zijn inmiddels kapot. Er botsen hier twee verschillende waardesystemen. Voor de bevolking betekent het bos, hun identiteit. Het bos is met de levengevende sagobomen, hun moeder, het bos is een heilige plaats, de apotheek, de supermarkt. Zonder het bos zijn zij hun identiteit kwijtgeraakt. Onder dwang van leger en overheid hebben de lokale bewoners hun bossen af moeten staan, op straffe van niet mee te willen werken aan de opbouw. Wanneer zij hun bossen niet verkochten, zouden zij geen medicijnen, kunnen krijgen en zouden hun kinderen niet naar school toe mogen gaan. De R.K.kerk en de G.K.I., de Evangelisch Christelijke kerk willen voor de belangen van de bevolking opkomen.

Zij sturen internationale teams om de bevolking op hun rechten te wijzen. Ook Amnesty Inter-

national wil aandacht geven aan het verschijnsel van landroof, waarbij internationale maatschappijen betrokken zijn die vanuit Azië opereren.

De internationale maatschappijen brengen duizenden arbeiders van elders naar binnen die hoger opgeleid zijn, waarna de lokale arbeiders worden ontslagen.

Quo vadis Papua?

Door de recente ontwikkelingen in West Papua, door de beelden van martelingen op You Tube, van Papua's die gefolterd worden door het Indonesische leger, het militair beeindigen van het derde Nationale Papua Congres, zijn nieuwe dynamica toegevoegd aan de Papuazaak. Het derde Nationale Papua Congres eindigde met het uitroepen van de Federale Republiek West Papua. Terwijl de nieuw gekozen President Forkorus Yaboisembut en zijn kabinet terechtstaan, is er nieuwe beweging in de Papuazaak. Het proces wordt een farce. De Papuazaak trekt meer en meer internationale aandacht. Er is een "Wake up call", van de Wereld Raad van Kerken en in Australië zijn de internationale juristen voor Vrij West Papua bijeengekomen. Het Nationale Komitee West Papua brengt duizenden Papua's op de been die vreedzaam demonstreren voor een eerlijk referendum met internationale mediatie. De organisatie voor journalisten zonder grenzen protesteert dat journalisten geen toegang hebben in West Papua, dat het Internationale Rode Kruis, Cordaid, Peace Brigade International, Justitia et Pax uit West Papua zijn gezet.

Door het lobbyen van Papua's in internationale fora en Parlementariërs voor Vrij Papua en Internationale Juristen voor Vrij Papua, is de Papuazaak nu op de internationale agenda.

Lobby groepen zoals Pro Papua, West Papua Netzwark, TAPOL, Amnesty International, West Papua Free Campaign etc. zetten West Papua voortdurend op de agenda van regeringen en parlementen.

Hoe meer Indonesië probeert West Papua af te sluiten van de buitenwereld, des te minder is dit mogelijk dankzij de moderne media.

John Rumbiak, de supervisor van het Instituut voor de promotie van Mensenrechten, ELSHAM, zei op zeker moment in Genève in het Verenigde Naties gebouw, Mensenrechten is als een waterstroom, op zeker moment komt het water naar boven uit de diepte.

'Papua, koninkrijk van God'

Forkorus Yaboisembut produceerde als voorzitter van de Adat Raad van West Papua, een document getiteld, 'Papua, koninkrijk van God'. Papua is in zijn optiek het bijbelse einde van de aarde, waar alle profetieën zullen worden vervuld, ondanks het feit dat de internationale gemeenschap het recht van de Papua's op zelfbeschikking niet erkent. Dit recht op zelfbeschikking is het onvervreembare recht van de Papua's.

In dit document ziet Forkorus het verhaal van het leven en de dood van Jezus geprojecteerd in de geschiedenis van het volk van de Papua's.

Vanuit dit perspectief zijn de gebroeders Kennedy, die beiden werden gedood in een aanslag, verantwoordelijk voor de overdracht aan Indonesië, en vervullen de rol van koning Herodes, terwijl President Nixon en Henry Kissinger die profiteren van de mijnbouwmaatschappij Freeport McMoran, de rol spelen van Judas.

Het lijden van Jezus transformeert zich tot het lijden van het Papuavolk.

De geheime afspraken van Rome tussen Malik en Luns, waar werd overeengekomen dat Nederland weg zou kijken wanneer de 'Daad van Vrije Keuze' zou worden gehouden, ziet hij als een samenzwering.

De Papua Adat Raad besluit dat niet tegenstaande alle seculiere wetten van Staten, het Koninkrijk van God regeert in Papua.

Zo wordt Forkorus gemotiveerd door de Allerhoogste.

Het Derde Nationale Papua Congres wordt geopend met het blazen op ramshoorns door Papua's gekleed in lange witte gewaden, en er is de Morgenster, Sampari, die zo'n belangrijke rol speelt in de Papua Korero mythe, symbool van hoop en inspiratie, verbonden met de Davidsster die de weg wijst naar de geboorteplaats van Jezus in Bethlehem. Christus is de vervulling van de mythe.

Hoewel er kritiek is, en ook de Evangelisch Christelijke kerk afstand neemt, wordt het Derde Nationale Papua Congres besloten met het proclameren van de Federale Republiek West Papua en Forkorus wordt gekozen als President tezamen met zijn kabinet.

Politiek en religie bevinden zich in hetzelfde krachtenveld. Forkorus wordt gemotiveerd door zijn religieuze inspiratie. Hij voelt zich onschendbaar, zoals leiders van heilsbewegingen zich voelen.

Terwijl kerkleiders op bezoek zijn bij de President van Indonesia, om de mogelijkheden van dialoog te openen met internationale mediatie, staat de nieuwe President van West Papua met zijn kabinet terecht, op beschuldiging van hoogverraad.

Intussen is het aantal Papua's gedaald tot 800.000, terwijl er reeds een miljoen transmigranten het Papualand zijn binnengekomen

Het overleven van het Papuavolk staat op het spel.

Een jaar later in 2013, wanneer 8 Indonesische militairen in een hinderlaag lopen van de O.P.M. en worden gedood, slaat het Indonesische leger terug. 18 huizen worden in brand gestoken in het Paniai gebied bij de Wisselmeren,⁵ Protestantse kerken, een bibliotheek en twee scholen treft hetzelfde lot. Levende have en tuinen van de lokale bevolking worden vernietigd. De lokale bevolking, tienduizenden, vluchten geterroriseerd het bos in. Vele Papua's worden gemarteld, ook een Papua priester. Dr Benny Giay voorzitter van de Sinode van KINGMI kerken en Sokrates Syofan Yoman, voorzitter van de Sinode van Baptist kerken verheffen hun stem in een theologische declaratie.

De belofte van een dialoog door SBY, de President van Indonesia aan de kerkleiders in 2012 gedaan is nog niet gestand gedaan.

Een reis door de Pacific door Benny Wenda, West Papua Vrij Campagne en mevr. Jennifer Robinson, Internationale Juristen voor Vrij West Papua, heeft een discussie losgemaakt waardoor op de agenda van vele politici is komen te staan, de mensenrechten in West Papua en het referendum, en vrije toegang van journalisten in West Papua en de dialoog met internationale mediatie in het land van vrede van de Papua's.

Epiloog

Koreri en andere mythes als bron van inspiratie.

De mythes van de Papua's, die in de Bijbel krachtige antwoorden hebben gevonden op hun existentiële vragen, vormen een bron van inspiratie voor hun religieuze en politieke handelen.

Bijvoorbeeld, wijlen ds Wim Rumsarwir, die zijn zoon Koreri noemde, was een van de leden van het team van honderd Papua's die naar Jakarta togen in 1999, om President Habibie te ontmoeten.

Thom Beanal, de leider van het team van honderd, zei tegen President Habibie:

“Dit paleis is een heilige plaats, in dit paleis mag alleen de waarheid worden gesproken, en de waarheid is, dat wij willen uittreden uit de Indonesische Republiek, na al het lijden wat wij hebben ondergaan. De President legde zijn voorbereide toespraak terzijde en antwoordde : “ Sim Salahbim. Ik ben niet Alladin met de lamp die kan toveren. Maar wij kunnen wel plaatsnemen en de problemen van de Papua's bespreken “.

Zo gaat President Habibie de geschiedenis in als de eerste President die heeft geluisterd naar de Papua's.

De laatste zin in het document ‘Papua, het koninkrijk van God’, geschreven door Forkorus Yaboisembut, is het aanroepen van God, Mansren Kayan Byak, en Jezus Christus, Konor Manarbew, onze Redder, en in naam van de Heilige Geest, Mansren Nanggi.

Toen Viktor Kaisiepo Msn, was overleden, stond er op zijn rouwkaart “Jabur we Koreri”. “Ik ga naar Koreri toe “.De Msn die Victor aan zijn naam toevoegde, zou kunnen verwijzen naar Mansren, de geest, “spirit “ waarmee Victor andere mensen wist te inspireren. Bij zijn uitvaartceremonie citeerde ik uit Jesaja 52 vers 7.

“Hoe welkom zijn de voeten van de vreugdebode, die over de bergen komt aangesneld, die vrede aankondigt en goed nieuws brengt”.

Links ds Wim Rumsarwir, vooraanstaand theoloog, die zijn zoon Koreri noemde, lid van het team van 100 dat naar Jakarta reisde om President Habibie te ontmoeten.

Dr. Benny Giay zegt, 'Ik sta in het midden, mijn voorouders inspireren mij, zij geven mij kracht, dan zijn er mijn kinderen aan wie ik mijn inspiratie doorgeef.

Benny Wenda krijgt zijn motivatie om politiek actie te voeren van de geesten van zijn voorouders.

Bisschop Desmond Tutu publiceerde een gebed voor de Papua's waarin wordt aangedrongen op een eerlijk referendum.

Op een herdenkingsceremonie voor Arnold Ap en Eduard Mofu, haalde ik uit het boek 'Ruth' de geschiedenis van Naomi aan. Naomi heeft veel geleden. Zij heeft haar man en haar beide zonen verloren. Maar door Ruth die solidair met haar is, krijgt zij een nieuwe schoonzoon Boaz, die haar erfdeel opeist. Aan het einde van het verhaal zit Naomi met Obed, de zoon van Ruth en Boaz op schoot. Van Obed via Isai gaat een rechte lijn van afstamming via David naar Jezus. Jezus stamt af van Ruth, een vreemde Moabitische vrouw.

Corrie Ap heeft ook veel geleden, zij heeft haar man verloren en moest vluchten. Zij kreeg haar vierde zoon in het vluchtelingenkamp als weduwe. Zij kwam naar Nederland om hier in de diaspora te leven. Maar zij is een moedige vrouw. Arnold Ap's geest inspireert haar en die inspiratie geeft zij door aan haar zonen en hun vrouwen en kinderen. Nu heeft Corrie drie kleinzonen van Oridek en Hennie en een kleindochter van haar jongste zoon Mansorak en zijn vrouw Debbie. De kleindochter draagt de naam die Arnold aan een dochter zou hebben gegeven, Infunsaneraro, het kind naar wie verlangend werd uitgezien. Haar roepnaam is Rosa, vernoemd naar een oude overbuurvrouw van Mansorak en Debbie.

De Verenigde Naties

Dit is de plaats waar de "memoria passionis", het lijden en de roep om vrijheid van de Papua's vertelt moet worden.

Toen John Rumbiak, supervisor ELSHAM, in Genève landde, wachtte Leonie Tanggahma, ELSHAM Europa, hem op met een gele roos, een eerbetoon. John Rumbiak deed onderzoek naar Giselma. 16 Papua's werden gedood door een mitrailleur vanuit een Rode Kruis helikopter. Een Indonesische legerhelikopter bleek met Rode Kruiskleuren te zijn overgeschilderd.

"Do you want guns?" vroeg een Rode Kruis vertegenwoordiger aan John Rumbiak, die antwoordde: "Ik ben supervisor van een mensenrechten-organisatie, no thanks".

Toen Thom Beanal zijn speech hield, hadden Grace, Leonie, Adolina en Inaria ervoor gezorgd dat de tekst in het engels bij de vertalers klaarlag. Thom hield de speech in het bahasa. De enige die hem rechtsstreeks kon verstaan was de ambassadeur van Maleisië. Thom sprak 10 minuten lang, terwijl de spreektijd maar 5 minuten is. Thom vertelde van de mijnbouwmaatschappij Freeport McMoran die met bescherming van het indonesische leger in zijn voorvaderlijke heilige grond nikkel, goud, koper en uranium opgroef, de Amungme en Kamoro bevolking achterlatend met vervuiling en mensenrechtenschendingen.

"Wij hebben nooit de rook uit hun tuinen op zien stijgen, zij zijn ongevraagd in ons land gekomen om het leeg te roven."

Dankwoord

Dankwoord

In de eerste plaats wil ik Corrie Ap bedanken voor het vertrouwen dat zij samen met haar zonen en hun vrouwen in mij hebben gesteld en het geduld dat zij hebben gehad. Mijn eigen familie heeft mij door dik en door dun gesteund. Job Hubatka, onze zoon, typete het manuscript, en had opbouwende kritiek. Het hoofdstuk “Mythes”, is van de hand van Merel Hubatka, onze dochter, die ook geduldig de redactie van het manuscript heeft verzorgd. Mans van den Berg, onze schoonzoon, verzorgde de cassette met muziek van “Mambesak”, en “Mambesak Holland” en het relaas van Corrie Ap.

Ilona van Bronckhorst en Jan Scholten schonken een bijdrage van de stichting “Mansurbabo”. Het familiefonds “Hurgronje”, schonk eveneens een bijdrage.

Demi Koerni, Johanna Koerni-Wabdaron, Bettie Ireeuw-Kaisiepo, Joop Roemajauw, Michael Kareth, Gershon Kaigere, Thom Ireeuw, Mozes Weror, en nog vele Papua's droegen bij aan dit boek.

Heel veel dank aan Marcel Janssen die de vormgeving en het drukwerk verzorgde; info@janssenprint.nl

Moge dit boek een bijdrage leveren aan de vreedzame strijd voor Bevrijding, Vrede en Gerechtigheid van het Papuavolk.

“Shalom”, “Aski”, in de Biakse taal.

Johanna, Mingus Wawejay, Joop Roemjauw, Monika, Merel, Demi Koerni en Mia Roemjauw-Iwanggin. Voor mijn 60-ste verjaardag kreeg ik een prachtig bord aangeboden.

Julian Nunaki en Eef Mamoribo, de drijvende krachten van "SAMPARI", Papua volkdansgroep in Nederland.

Eef Mamoribo zingt de rouwklacht "Kayob" begeleidt door Julian Nunaki.

Oridek Ap, George Telek en Benny Wenda, demo in Engeland.

De familie Ap demonstreert op 1 december en andere hoog-tijdagen met steun van "Lush factory, cosmetics"

Hennie Ap en haar zonen.

Mambesak "Holland"

Oridek Ap en Benny Wenda.

Bibliografie

In search of salvation, Studies in the history and theology of Kargo kults. John.G.Strelan. Publishing Lutheran House, Adelaide.

Koreri, Messianic Movements in the Biak Numfoor area, Den Haag, M.Nijhoff, 1972, Uitg. Schrijver dr.G.C.Kamma.

Road belong cargo, Peter Lawrence, Melbourne University Press 1964.

Modern messianistic movements, Gotfried Oosterwal, Elkhart Institute of Mennonite Studies, 1973.

The trumpets shall sound, Peter Worsley, 2e herziene druk, London, Mac Gibbon and Kee, 1968.

Where the twain shall meet, Jan Godschalk, doctoraal skripsie, 1977.

Van primitieven tot medeburgers, prof.A.F.J.Kóbben, Uitg.van Gorcum Assen.

Zakhaeus Pakage and His Communities, Benny Giay, Vrije Universiteit ISBN 90/5383/397/8.

ASKI, 'Vrede en Gerechtigheid', in de Biakse taal. Skripsie voor de Katholieke Universiteit, Utrecht, seksie Agogies Theologiese Opleiding, Frank Norman Hubatka.Mei 1989.

Onrecht, al 25 jaar lang...Stichting Hulp aan Papoea's in Nood. Printed, Groenendijk, Rotterdam, october 1987.

West Papua The Obliteration of a People, TAPOL,Carmel Budiardjo,LiemSoei Liong.

Fan Nanggi, Een ritueel van Biak, waarbij de Godheid gevoed wordt, eindwerkstuk Vrije School, Merel Hubatka.

Papoea sprookjes, ELMAR. ISBN 90/389/1232/3. Sprookjes uit de wereldliteratuur verzameld door Uta Anderson.

West Papua, Plunder in Paradise Anti/Slavery Society Indigenous Peoples and Development Series Report No.6 1990. ISBN 0 900918 20 9.

De Getuigenissen PAPOEA, Charles Farhadian ISBN 987/90/815967/1/8

NUR 401, Zuidland, 2010.s

Sejarah Kebangkitan Nasionalisme Papua, 1987. E.J.Bonay.

1. Buku PEPERA, Pemerintah Daerah Irian Barat,
2. PEMDA/IRBAR' 1972.

Hari Hitam di AIR HITAM Tifa Irian, 10 november 1984.

Arnold Ap was onschuldig, Tribaal 25, maart 1986.

Viktor Kaisiepo Msn, Een Perspectief voor Papoea, het verhaal van mijn leven en mijn strijd.
KIT Publishers ISBN 978-946022149.

Zacharias Sawor Ik ben een Papoea. Publisher "De Vuurbaak, Groningen 1969 s

Religious texts of the oral tradition from Western New Guinea., Freerk.C.Kamma Ph.D.
E.J.Brill Leiden 1978.ISBN 90 04 05694 7

Gouden Tijden, Zwarte Bladzijden, In woord en beeld. PieterW.Leefflang.

Freedom in Entangled Worlds : West Papua and the architecture of Global Power. Eben Kirksey.

Orang Papua bukan separatis, makar dan O.P.M. Sokratez Sofyan Yoman.
Lembaga Rekosiliasi Hak Hak Asasi Masyarakat Koteka (Lerhamkot) Papua Barat.
Sokratez Sofyan Yoman.

Pemusnahan Etnis Melanesia. Penerbit Galangpress ISBN 978-979-24-9912-4.

"Dead or Alive", Markus Haluk, subtitle; Losing hope or the basic human rights in West Papua.

Recente ontwikkelingen.

In zijn laatste boek "Dood of Levend", sub-titel, Het verliezen van hoop en de basis mensenrechten in West Papua, stelt Markus Haluk, secretaris-generaal van de organisatie van studenten uit het Bergland, dat de internationale gemeenschap duidelijk stelling moet nemen, wanneer zij voortdurende mensenrechtenschendingen aan de orde stelt, is zij voor een onafhankelijk West Papua, of voor aansluiting bij de Republiek Indonesia.

De belangrijkste partijen, Verenigde Staten, Nederland en Indonesië en de Papua's moeten om tafel met Internationale Mediatie.

Sokratez Syofan Yoman stelt dat West Papua een internationaal probleem is dat met internationale mechanismen moet worden opgelost.

Mama Josepha Alomang was ook aanwezig bij de lancering van het boek. Mama Josepha, die gemarteld werd en nu het Instituut leidt: Tegen geweld en voor mensenrechten, komt op voor haar volk de Amungme en de Kamoro, die lijden onder mensenrechtenschendingen, uitgevoerd door het indonesische leger en de mijnbouwmaatschappij Freeport McMoran.

Mari memperjuangkan Pemulihan Negeri ini. Kumpulan Renungan dan Kotbah Pdt Benny Giay. Deiyai. ISBN 9789799607799

De vlucht van een Paradijsvogel. Uitgeverij Meulenhoff.

Hannie de Rijke en Marthen Kafiari tijdens
de presentatie van het boek:
De vlucht van een Paradijsvogel.

De paradijsvogels

*“Ergens ver weg, aan de andere kant van deze aarde
ligt een eiland in de vorm van een vogel.*

*Denk je aan een vogel, dan denk je aan vrijheid,
door het luchtruim zweven en doen waar je zelf zin
in hebt.*

*Van deze vogel kan slechts één vleugel klapwieken
en opstijgen.*

*De ander is lam en wacht, vol hoop totdat ook zij
vrij kan vliegen.*

*Pas dan zal de paradijsvogel opstijgen en zijn eigen
weg gaan.”*

Merel schildert twee paradijsvogels in
het atelier van Jan Marinus Verburg.

Corrie Ap met haar jongste zoon,
geboren in het vluchtelingenkamp 'Black Wara',
bij Vanimo Papua New Guinea.

Paradijsvogels

Arnold Ap's visie

